

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота

другий (магістерський)
(рівень вищої освіти)

на тему **ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИС-
ЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ**

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0729-уфпс
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
(код і назва спеціальності)

страхування»
Ніколенко Д.С.

освітньої програми управління фінансами
(код і назва освітньої програми)

підприємницьких структур

спеціалізації _____

(код і назва спеціалізації)

_____
(ініціали та прізвище)

Керівник завідувач кафедри інформаційної економіки,
підприємництва та фінансів, професор, д.е.н. Метеленко
Н.Г.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент професор кафедри інформаційної економіки,
підприємництва та фінансів, к.філос.н., доц.
Макушинська Г.П.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код та назва)

Освітня програма Управління фінансами підприємницьких структур

(код та назва)

Спеціалізація _____

(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри д.е.н., проф. Метеленко Н.Г.

« ____ » _____ 20__ року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Ніколенко Дмитро Сергійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) Фінансові механізми економічної безпеки промислового підприємства в умовах екологізації

керівник роботи Метеленко Н.Г., д.е.н., проф.,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від « ____ » _____ 2020 року № _____

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи Публічна фінансова звітність підприємства, що розглядається в роботі. Літературні джерела. Фахові періодичні видання

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____

Теоретична частина. Теоретичні та методичні аспекти управління економічною безпекою в умовах екологізації

Аналітична частина. Дослідження фінансового стану ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» з точки зору фінансової та економічної безпеки

Проектна частина. Удосконалення економічної безпеки ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» за рахунок впровадження інноваційних технологій та захисту навколишнього середовища

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	<i>Метеленко Н.Г., завідувач кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, д.е.н., проф.</i>		
2	<i>Метеленко Н.Г., завідувач кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, д.е.н., проф.</i>		
3	<i>Метеленко Н.Г., завідувач кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, д.е.н., проф.</i>		

7. Дата видачі завдання 10.09.2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	<i>Дослідження економічних категорій «фінансова безпека» та «економічна безпека»</i>	<i>25.09.2019</i>	
2	<i>Огляд літературних джерел з аналізу фінансової безпеки підприємств</i>	<i>01.10.2019</i>	
3	<i>Збір даних та дослідження звітної документації ПАТ МК «Запоріжсталь»</i>	<i>08.10.2019</i>	
4	<i>Аналіз фінансового стану та фінансової безпеки ПАТ МК «Запоріжсталь»</i>	<i>18.10.2019</i>	
5	<i>Розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення управління фінансовою безпекою ПАТ МК «Запоріжсталь»</i>	<i>19.11.2019</i>	

Студент _____
(підпис)_____
(ініціали та прізвище) **Ніколенко Д.С.**Керівник роботи (проекту) _____
(підпис)_____
(ініціали та прізвище) **Метеленко Н.Г.****Нормоконтроль пройдено**Нормоконтролер _____
(підпис)_____
(ініціали та прізвище) **Макушинська Г.П.**

АНОТАЦІЯ

Ніколенко Д.С. Фінансові механізми економічної безпеки промислового підприємства в умовах екологізації.

Кваліфікаційна робота для здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування, науковий керівник Н.Г. Метеленко. Інженерний навчально-науковий інститут ЗНУ. Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, 2020.

Обґрунтовано теоретичні та методичні підходи до розробки заходів з фінансово-економічної та екологічної безпеки підприємства. Здійснено трендовий аналіз фінансового стану підприємства. Розроблено заходи для покращення фінансово-економічної та екологічної безпеки підприємства.

Ключові слова: ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, ПІДПРИЄМНИЦЬКІ РИЗИКИ, ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА, ЗАГРОЗИ.

ABSTRACT

Nikolenko D.S. Financial mechanisms of economic security of an industrial enterprise in the conditions of greening.

Qualifying final work obtaining a master's degree in higher education by specialty 072 – Finance, banking and insurance, scientific supervisor N.G. Metelenko. Engineering Educational and Scientific Institute of ZNU. Department of Information Economics, Entrepreneurship and Finance, 2020.

The theoretical and methodical going is reasonable near development of events on financial-economic safety and ecological safety of enterprise. Trend analysis of the financial state of enterprise is carried out. Events are worked out on financial-economic safety and ecological safety of enterprise.

Keywords: FINANCIAL-ECONOMIC SAFETY, ENTERPRISE RISK, ECOLOGICAL SAFETY, THREATS.

АННОТАЦИЯ

Николенко Д.С. Финансовые механизмы экономической безопасности промышленного предприятия в условиях экологизации.

Квалификационная выпускная работа на соискание степени высшего образования магистра по специальности 072 – Финансы, банковское дело и страхование, научный руководитель Н.Г. Метеленко. Инженерный учебно-научный институт ЗНУ. Кафедра информационной экономики, предпринимательств и финансов, 2020.

Обоснованы теоретические и методические подходы к разработке мероприятий по финансово-экономической и экологической безопасности предприятия. Осуществлено трендовый анализ финансового состояния предприятия. Разработаны мероприятия для улучшения финансово-экономической и экологической безопасности предприятия.

Ключевые слова: ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ, ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИЕ РИСКИ, ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ, УГРОЗЫ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ В УМОВАХ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ.....	12
1.1. Економічна безпека підприємства як складова національної безпеки.....	12
1.2. Структурні складові економічної безпеки та системи індикаторів еколого-економічної безпеки	28
1.3. Екологічні проблеми та фінансові перспективи розвитку металургійної в Запорізькому регіоні.....	40
Висновки до розділу 1	58
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПАТ ЗМК «ЗАПОРІЖСТАЛЬ» З ТОЧКИ ЗОРУ ФІНАНСОВОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕПЕКИ.....	61
2.1. Організаційно-економічна характеристика ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».....	61
2.2. Горизонтальний аналіз активів та капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».....	69
2.3. Трендовий аналіз відносних аналітичних показників ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь».....	86
Висновки до розділу 2	107
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПАТ ЗМК «ЗАПОРІЖСТАЛЬ» ЗА РАХУНОК ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	109
3.1. Концепція управління економічною та екологічною безпекою ПАТ ЗМК «ЗАПОРІЖСТАЛЬ».....	109
3.2. Інноваційні технології ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» як передумова їх економічної та екологічної безпеки	123
Висновки до розділу 3	135
ВИСНОВКИ	137
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	144
ДОДАТОК А.....	152
ДОДАТОК Б.....	157
ДОДАТОК В.....	161

ДОДАТОК Г.....	163
ДОДАТОК Д.....	167
ДОДАТОК Є.....	169
ДОДАТОК Ж.....	173

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В нинішніх ринкових умовах економіка держави сильно залежить від прибутковості підприємств. Економіка підприємства залежить від багатьох умов і факторів, але перш за все від його здатності протистояти впливу негативних факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, що у свою чергу залежить від управління фінансовою безпекою підприємства (ФБП), яка аналізує достатність рівня фінансової стійкості. Саме тому, досить актуальним є розробка ефективної політики управління фінансовою безпекою в умовах ринкової нестабільності, адже високий її рівень може спричинити неплатоспроможність підприємства, а недостатність контролю з боку фінансової безпеки може стати причиною неефективного функціонування підприємства, втрати фінансової стійкості та інвестиційної привабливості.

В умовах жорстких карантинних обмежень в результаті світової пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 великого значення набуває своєчасне та якісне управління фінансовою безпекою підприємства для визначення шляхів підвищення його ефективності, підтримки конкурентоздатності підприємства як на вітчизняних, так і на світових ринках.

Для економіки України велике значення має металургія, енергетика та важка промисловість, адже з них країна отримує велику частину ВВП.

В Запорізькій області більше половини промисловості займає виробництво та обробка металу. В Запоріжжі функціонують такі великі підприємства як ПАТ «Запоріжсталь», ПрАТ «Дніпроспецсталь», ТОВ «Запорізький титаномагнієвий комбінат», ПАТ «Запорізький завод феросплавів»

Запоріжжя справедливо вважають промисловим та металургійним серцем України. На його території працюють понад 290 промислових підприємств. У місті зосереджений металургійний, машинобудівний і енергетичний комплекси державного значення. Саме тут щороку виплавляється

більше третини всієї української сталі та прокату чорних металів, більше 20% українського чавуну, близько 10% металоконструкцій та коксу.

Завдяки роботі промислового комплексу в значній мірі наповнюються бюджети міста та країни. Запоріжжя — один з небагатьох обласних центрів, який має позитивне сальдо зовнішньої торгівлі, що в свою чергу збільшує валютний запас регіону та держави.

Та потрібно також звертати увагу на те, що ці підприємство значно забруднюють екосистему і стан Запорізької області можна прирівняти до екологічного лиха, а за деякими показниками до екологічної катастрофи.

До факторів, що погіршують екологічну ситуацію, підвищують екологічні ризик і мають поганий вплив на фінансово-економічну безпеку належать:

- природомістка структура економіки, високий рівень ресурсо - й енергоспоживання. Енергоємність у розрахунку на одиницю виробленої продукції в Україні у 3 рази перевищує рівень ФРН та Японії й у 2 – США. Україна посідає шосте місце у світі за обсягом споживання газу, а це в 3–4 рази більше порівняно з європейським. Матеріаломісткість вітчизняного ВВП принаймні в 2,4 рази вища, ніж відповідні показники Польщі та Чехії, що свідчить про низький рівень технічної і технологічної бази промисловості та ВВП України;
- знос обладнання в базових галузях промисловості, транспорту, житлово-комунального господарства, що в умовах його експлуатації різко підвищує ймовірність екологічних ризиків;
- незадовільне фінансування природоохоронної діяльності, оскільки видатки на охорону довкілля становлять 1 % валового національного доходу, а сума збитків дорівнює приблизно 8-9% ВВП. При цьому у фінансовій сфері склалась непрозора система контролю її розподілу і використання, низька ефективність механізму економічної мотивації.

Зрозуміло, що процеси у світовій та українській економіці суттєво вплинули на особливості проведення господарсько-фінансової діяльності та умови прийняття правильних управлінських рішень керівництвом і менеджментом підприємства. Суб'єкти господарювання намагаються протистояти деструктивним чинникам за рахунок проведення ефективної антикризової політики.

Та не зважаючи на це великі підприємства не повинні забувати про стан навколишнього середовища. Екологічна складова національної безпеки також є дуже важливою і потребує фінансових інвестицій.

З огляду на вищевикладене вважаємо, що тема магістерського дослідження є актуальною та своєчасною.

Об'єкт дослідження магістерської роботи – виробниче підприємство Запорізької області металургійний комбінат «Запоріжсталь» .

Мета магістерської роботи – розробка заходів з фінансово-економічної безпеки на промисловому підприємстві, в умовах екологізації.

Для досягнення зазначеної мети в магістерській роботі вирішено наступні завдання:

- досліджено теоретичні підходи до визначення поняття «Національна безпека»;
- досліджено систему індикаторів еколого-економічної безпеки;
- досліджено екологічні проблеми та перспективи розвитку металургії в запорізькій області;
- здійснено трендовий аналіз фінансового стану ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» за період 2016 – 2018 рр.;
- виконано економічну характеристику ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»;
- розроблено заходи з фінансово-економічної та екологічної безпеки ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».

В магістерській роботі використано такі загальнонаукові і спеціальні методи дослідження: діалектичний і спостережень, критичного та порівняльного

аналізу і синтезу, системного підходу, інтегрального оцінювання, прогнозування на базі аналізу темпових показників, трендовий аналіз.

Наукова новизна одержаних результатів магістерського дослідження полягає у наступному:

- *удосконалено* концептуальний підхід до визначення та вимірювання економічної безпеки промислового підприємства у напрямку екологізації його фінансово-господарської діяльності, що дозволяє забезпечити зниження техногенного впливу на навколишнє природне середовище;
- *розвинуто* науково-практичний підхід до законодавчого та нормативно-правового регулювання фінансово-господарської діяльності ПАТ МК «Запоріжсталь» на підставі розвитку інноваційних технологій, спрямованих на зниження техногенного впливу на навколишнє природне середовище, та у напрямку упорядкування податкового законодавства України;

Інформаційною базою магістерської роботи є методичні та наукові праці з теми дослідження, фінансова звітність підприємства, нормативні та законодавчі акти України, статистична інформація.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати магістерського дослідження пройшли апробацію на Міжнародній науково-практичній конференції у м. Запоріжжя.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 151 стор. Робота містить 21 рисуноків, 22 таблиць. Список використаних джерел включає 76 найменувань.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ В УМОВАХ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ

1.1 Економічна безпека підприємства як складова національної безпеки

Проблемність економічної безпеки в умовах подальшої глобалізації набуває статусу найвищого пріоритету в державній політиці. Виняткове значення вона має при аргументації прийняття політичних рішень. Науково-концептуальні засади про економічну безпеку забезпечують формування відповідної політики на рівні держави чи суб'єктів нижчих організаційних рівнів. Система забезпечення економічної безпеки передбачає здійснення постійного моніторингу соціально-економічних процесів з точки зору їхнього впливу на стан економічної безпеки, оцінку з цих позицій стратегічних програм, нормативно-правових актів, а також аналіз ефективності поточних рішень у сфері економічної політики [1]. Таким чином, національна безпека держави віддзеркалює процеси, що відбуваються в економіці підприємств, з одного боку, а з іншого боку – стан економічної безпеки підприємств формує передумови для створення середовища економічної безпеки у державі.

Сучасний стан суспільного розвитку набуває досить суперечливого характеру. Поруч із масштабними досягненнями в усіх сферах суспільства виникають різноманітні конфлікти, результати людської діяльності заходять у протиріччя з навколишнім середовищем, часто ставлять під загрозу добробут і навіть життя людей. За цих умов кожна держава в ім'я існування, самозбереження та прогресу вирішує питання національної безпеки.

Термін «національна безпека» вперше був використаний Президентом США Теодором Рузвельтом у 1904 році, коли він обґрунтовував військову акцію в зоні майбутнього Панамського каналу інтересами національної безпеки

країни. Проведемо еволюційне дослідження розвитку поняття «національна безпека» з точки зору вітчизняної та зарубіжної наукової думки (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Еволюція теоретичних підходів до визначення поняття «національна безпека»

ПІБ автора	Сутність визначення
1	2
О.М. Гончаренко, Є.М. Лисицин	Ступінь (міра, рівень) захищеності життєвоважливих інтересів, прав і свобод особи, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз чи ступінь (міра, рівень) відсутності загроз правам і свободам людини, базовим інтересам та цінностям суспільства і держави[6,46].
Данільян О.Г., Дзьобань О.П .	Стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави, людства в цілому від внутрішніх і зовнішніх загроз.
Е.І. Скакун	Стан, який забезпечує достатню економічну та воєнну міцність нації для протидії загрозам для її існування, які виходять як від інших країн, так і з середини країни.
Н.О.Ушакова	Реальна спроможність бути вільними від зовнішньої небезпеки.
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про національну безпеку України»	Захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз.
Г. Браун	Це здатність зберігати фізичну цілісність й територію, підтримувати економічні відносини з іншими країнами

Продовження табл 1.1.

1	2
	світу, на різних рівнях захищати від зовнішнього негативного впливу свої інститути та систему управління, контролювати свої кордони [5,32].
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про основи національної безпеки України»	Захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам[7].
В. А. Ліпкан	Свідомий цілеспрямований організований вплив суб'єкта управління на реальні загрози й небезпеки, завдяки якому державні та недержавні інституції створюють сприятливі умови для прогресуючого розвитку українських національних інтересів, джерел добробуту конкретної особи, суспільства й держави, а також забезпечують ефективне функціонування системи національної безпеки України[8,26].
Л.І. Дмитриченко	Це стан держави, за якого вона має можливість створювати і розвивати ефективні умови для перспективного розвитку та зростання добробуту громадян[9,31].
Н.О.Ушакова	Реальна спроможність бути вільними від зовнішньої небезпеки
Колективна праця українських науковців «Глобалізація і безпека розвитку»	Це здатність до протидії реалізації загроз її існуванню і цінностям громадянського суспільства. Це ступінь захищеності інтересів і прав громадянина, народу, держави від зовнішніх і внутрішніх загроз.

На нашу думку визначення Ліпкана найбільш точно характеризує національну безпеку, через те що він вважає за потрібне впливати на реальні, існуючі в наш час загрози та небезпеки, щоб забезпечити комфортне існування Українському народу в теперішній час, а також впливати на повноцінний розвиток українського народу в цілому для уникнення небезпек, і перешкод для розвитку українського народу у майбутньому.

Підхід заснований на повазі до прав людини, є головним принципом діяльності Української Гельсинської спілки з прав людини. У зв'язку з цим ми здійснюємо постійний моніторинг змін в національному законодавстві, щоб забезпечити його відповідність стандартам прав людини, закріпленим у міжнародних документах. Сьогодні ми презентуємо наші аналітичні висновки щодо Закону України № 2469-19 про національну безпеку, прийнятого 21 червня 2018 року.

Аналіз Закону України «Про національну безпеку України» (<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>).

Прийнятим у червні 2003 р. Законом України «Про основи національної безпеки України» серед основних напрямів державної політики з питань національної безпеки в економічній сфері визначено:

- забезпечення умов для сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки;
- прискорення прогресивних структурних та інституціональних змін в економіці, поліпшення інвестиційного клімату, підвищення ефективності інвестиційних процесів;
- удосконалення антимонопольної політики;
- подолання «тіньової» економіки через реформування податкової, системи, оздоровлення фінансово-кредитної сфери та припинення виводу капіталів за кордон, зменшення позабанківського обігу грошової маси;
- забезпечення збалансованого розвитку бюджетної сфери, внутрішньої і

зовнішньої захищеності національної валюти, її стабільності, захисту інтересів вкладників, фінансового ринку;

- проведення виваженої політики внутрішніх та зовнішніх запозичень;
- захист внутрішнього ринку від недоброякісного імпорту – поставок продукції, яка може завдавати шкоди національним виробникам, здоров'ю людей та навколишньому природному середовищу;
- посилення участі України у міжнародному поділі праці, розвиток експортного потенціалу високотехнологічної продукції, поглиблення інтеграції у європейську і світову економічну систему та активізація участі в міжнародних економічних і фінансових організаціях.

Структура національної безпеки зображена на Рис.-1.1.

Під державною безпекою розуміють захищеність державних інституцій, необхідних для виконання функцій з управління загальносуспільними справами. До них належать державний суверенітет, територіальна цілісність, державний кордон, конституційний лад, державна влада, економічний, науково-технічний і оборонний потенціали[1].

Політична безпека — це стан захищеності політичних інтересів особи, соціальних груп, держав від внутрішніх та зовнішніх загроз, а також система заходів щодо забезпечення цієї захищеності. У багатьох випадках вона отожднюється з державною безпекою, проте її зміст значно ширший. Політична безпека, як центральний елемент національної безпеки, означає безпеку всього політичного життя, захищеність прав і свобод громадян, політичних партій, громадсько-політичних об'єднань, рухів, цілісності та незалежності держави від політичної сваволі й екстремізму в середині держави, політичного тиску та агресивних спрямувань на міжнародній арені.

Вона поділяється на внутрішньо- і зовнішньополітичну[2].

Соціальна безпека відображає стан захищеності соціальних інтересів особи, соціальних груп та суспільства загалом. Від соціальної безпеки зале-

жать забезпечення нормальних умов життя суспільства, недопущення деградації певних соціальних груп, саме виживання української нації. Вона є таким станом правових норм та інститутів безпеки, що забезпечують захист прав і свобод людини, духовних і матеріальних цінностей суспільства[1].

Рис. 1.1. Складові національної безпеки України.

Інформаційна безпека суспільства і держави характеризується рівнем захищеності, стійкістю основних сфер життєдіяльності (економіки, сфери управління, військової справи тощо) щодо небезпечних, дестабілізуючих інформаційних впливів. Інформаційна безпека особистості відображає рівень і якість її інформування щодо реального стану справ у всіх сферах життєдіяльності, захищеність її психіки та свідомості від небезпечних інформаційних впливів — маніпулювання, дезінформування тощо. Це такий стан правових норм та відповідних інститутів, що забезпечує постійну наявність достовірної інформації для прийняття обґрунтованих управлінських та політичних рішень і захист інформаційних ресурсів держави[2].

Військова безпека — це стан захищеності прав і свобод громадян, базових інтересів та цінностей суспільства і суверенної держави від можливих зазіхань із застосуванням військової сили. Деякі науковці під військовою безпекою розуміють певний стан міждержавних відносин і обороноздатності держави, за яких імовірність війни стає щонайменшою або протидіє залученню до неї країни.

Особливістю військової безпеки є те, що вона є частиною державної безпеки і водночас функціонує як самостійне явище. Військові аспекти мають усі інші види безпеки — соціальну, економічну, екологічну, інформаційну тощо.

Поняття військової безпеки тісно пов'язане з військовою небезпекою — системою політичних, економічних, військових та інших чинників у стосунках між державами, яка за певних обставин і умов здатна призвести ці держави до військового конфлікту того чи іншого масштабу. Військова небезпека для України, як і для інших держав, полягає у можливості стати об'єктом військової агресії з боку іншої держави або союзу держав, а також унаслідок цієї агресії[2].

Науково-технічна безпека — це стан захищеності наукового потенціалу держави, наявних у країні конкурентоспроможних технологій, а також недопущення та усунення наслідків технологічної недосконалості та господарської діяльності.

У сучасних умовах поняття національної безпеки розширюється за рахунок залучення до нього все нових сфер суспільного життя. Так, до стратегії національної безпеки США у XXI ст. внесено гуманітарний аспект — систему освіти, що стало офіційним підтвердженням політики, яку проводили США — стимулювання наукової сфери, створення найкращих умов для розвитку інтелектуального потенціалу держави. Світовий досвід свідчить: життєвий рівень населення, соціально-економічна ситуація в країні визначаються ступенем освіченості суспільства і його ставленням до інтелектуальних цінностей[60,21].

Тому національна безпека неможлива без інтелектуальної безпеки як складової гуманітарної безпеки. Гуманітарна безпека України охоплює духовне життя суспільства. Це стан захищеності гуманітарного потенціалу нації: її фізичного та психічного здоров'я, соціального добробуту, моральності, духовності, інтелектуального ресурсу, психологічної єдності, гуманітарної активності. Інтелектуальна безпека передбачає створення необхідних передумов для розвитку і функціонування інтелектуального потенціалу — системи освіти та науки, інтелектуальної власності, комп'ютерного забезпечення, системи зв'язку, бази даних на друкованих та електронних носіях.

Екологічна безпека — це стан правових норм і відповідних інститутів, що гарантує захист навколишнього середовища, раціональне використання та відновлення природних ресурсів, зберігання і розвиток довкілля для забезпечення повноцінної життєдіяльності людини[2].

Найближчими десятиріччями найактуальнішими будуть питання глобальної економічної безпеки:

- 1) потепління клімату внаслідок парникового ефекту;
- 2) руйнування озонового шару;
- 3) забруднення поверхні океанів нафтовою плівкою;
- 4) збільшення кількості кислотних дощів;
- 5) проблема ядерної безпеки та ядерних відходів;
- 6) знищення лісів і порушення балансу кисню тощо.

Економічна безпека — це стан захищеності національної економіки, який забезпечує здійснення економічного суверенітету, економічне зростання в умовах системи міжнародних взаємозв'язків й дає змогу:

- 1) гарантувати економічний розвиток держави на підставі досягнень науково-технічного прогресу;
- 2) зберігати або швидко оновлювати виробництво в умовах припинення зовнішніх доставлень або надзвичайних ситуацій внутрішнього характеру;

3) забезпечувати стійке фінансування своєї кредитно-грошової системи та задоволення потреб суспільства за несприятливих внутрішніх і зовнішніх умов[61,38].

Суть економічної безпеки полягає у здатності держави створити необхідні матеріальні передумови для всебічного розвитку суспільства, виступати самостійним суб'єктом мікроекономічних зв'язків. Економічна безпека передбачає захист економічного життя від незаконних і підірвних фінансово-економічних дій певних громадян, організацій та інших держав. Вона пов'язана з захистом економічних прав і свобод, майна громадян, громадських організацій та держави з забезпеченням економічної рівноправності, свободи торгівлі, економічної діяльності в межах чинного законодавства. Найважливішим чинником економічної безпеки є відповідність системи економічних та виробничих відносин не лише потребам виробництва, а й економічного розвитку країни.

Можна виділити кілька напрямів економічної безпеки: демографічна, продовольча, ресурсна, питноводна, енергетична, цінова, фінансово-грошова, кримінальна[1].

Яремко І.І. писав у своїй статті «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ»: В системі національної безпеки економічна безпека забезпечує чітко визначені функції, несе у собі суттєве функціональне навантаження. Її сутність полягає у тому, яка вона є матеріальною основою національної суверенності, що визначає реальні можливості у забезпеченні інших видів безпеки. Тобто економічна безпека — це підґрунтя для функціонування всіх інших її елементів, що входять у цю систему (військової, технічної, продовольчої, екологічної).

В узагальненому, синтезованому змісті національну безпеку найбільш об'єктивно трактувати як спроможність держави своєчасно реагувати на внутрішні та зовнішні дестабілізуючі чинники, які проявляються у формі економічної, соціальної, політичної, військової та інших загроз, наявність яких може

спричинити глибокі соціально-економічні потрясіння та порушення цілісності країни.

Оскільки безпека держави у всіх її формах реалізується через відповідне державне фінансування, основою якого є створений внутрішній валовий продукт, то чи не найважливішою її складовою є саме економічна безпека. Вона характеризується таким станом національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечує конкурентоспроможність держави, її незалежність від зовнішнього середовища та економічний добробут населення[4].

У методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки (НАКАЗ 29.10.2013 № 1277) вживаються терміни з таким значенням:

Економічна безпека - це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання.

фінансова безпека - це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни[71,19].

Інтегральний індекс економічної безпеки складається з 9 середньозважених субіндексів (складових економічної безпеки):

- 1) виробнича безпека;
- 2) демографічна безпека;
- 3) енергетична безпека;
- 4) зовнішньоекономічна безпека;
- 5) інвестиційно-інноваційна безпека;
- 6) макроекономічна безпека;
- 7) продовольча безпека;

8) соціальна безпека;

9) фінансова безпека.

Фінансова безпека в свою чергу теж складається з 6 складових:

1) банківська безпека;

2) безпека небанківського фінансового ринку;

3) боргова безпека;

4) бюджетна безпека;

5) валютна безпека;

6) грошово-кредитна безпека.

Рис. 1.2. Порядок визначення інтегрального індексу економічної безпеки.

Розрахунок інтегральних індексів у розрізі зазначених субіндексів (складових економічної безпеки) здійснюється на основі оцінки понад 130 окремих індикаторів, які базуються як на статистичних даних, так і даних, отриманих шляхом опитування респондентів.

Визначення інтегральної оцінки економічної безпеки здійснюється в порядку зображеному на Рис. 1.2.

Формування множини (переліку) індикаторів здійснюється за принципами репрезентативності, достовірності та інформаційної доступності.

Формування переліку індикаторів здійснюється на основі відбору показників, які найбільш повно характеризують кожен із субіндексів, з урахуванням попередньо накопиченого досвіду оцінювання, напрацьовань українських та міжнародних вчених у сфері економічної безпеки, показників економічної безпеки, визначених профільними міжнародними організаціями.

Сформована множина індикаторів за допомогою коефіцієнтів кореляції повинна бути перевірена на ступінь щільності статистичних зв'язків між їх числовими рядами з метою уникнення посиленого ефекту під час розрахунку інтегрального показника.

Під час розрахунку інтегрального показника за певний період у разі застосування індикаторів, які мають періодичність оприлюднення лише один раз на рік або публікуються із значною часовою затримкою, використовуються останні наявні значення цих індикаторів.

Перегляд системи індикаторів та їх характеристичних значень у зв'язку зі змінами в національній і світовій економіці буде здійснюватися в разі необхідності, але не рідше ніж один раз на п'ять років.

Для кожного індикатора складових стану економічної безпеки України розроблені характеристичні значення, які визначають рівень економічної безпеки. Діапазон характеристичних значень кожного показника (індикатора) вимірюється від 0 до 1 (або від 0 до 100 відсотків) та ділиться на п'ять інтервалів.

$[U_0, U_{\text{крит}}), [U_{\text{крит}}, U_{\text{небезп}}), [U_{\text{небезп}}, U_{\text{нездв}}), [U_{\text{нездв}}, U_{\text{здв}}), [U_{\text{здв}}, U_{\text{опт}}],$

де U_0 - значення індикатора, яке характеризується як мінімальний або абсолютно небезпечний рівень економічної безпеки та за якого рівень економічної безпеки дорівнює 0;

$U_{\text{крит}}$ - значення індикатора, яке характеризується як критичний рівень економічної безпеки та за якого рівень економічної безпеки дорівнює 0,2, або 20% оптимального значення;

$U_{\text{небезп}}$ - значення індикатора, яке характеризується як небезпечний рівень економічної безпеки та за якого рівень економічної безпеки дорівнює 0,4, або 40% оптимального значення;

$U_{\text{нездв}}$ - значення індикатора, яке характеризується як незадовільний рівень економічної безпеки та за якого рівень економічної безпеки дорівнює 0,6, або 60% оптимального значення;

$U_{\text{здв}}$ - значення індикатора, яке характеризується як задовільний рівень економічної безпеки та за якого рівень економічної безпеки дорівнює 0,8, або 80% оптимального значення;

$U_{\text{опт}}$ - значення індикатора, яке характеризується як оптимальний рівень економічної безпеки та за якого рівень економічної безпеки дорівнює 1, тобто дорівнює оптимальному значенню.

Присвоєння характеристичних значень певній величині індикатора складової економічної безпеки здійснюється за допомогою таких методів:

а.) аналогового методу (оптимальними вважаються значення індикатора в країнах, які визнані еталоном у цій сфері; визначення середніх значень, а саме "задовільного рівня" та "незадовільного рівня", здійснюється шляхом групування та узагальнення значень індикатора, які досягнуті в інших країнах світу);

б.) законодавчо-нормативний критерій (критичний або оптимальний рівень визначається відповідно до граничного рівня, закріпленого в національному законодавстві чи профільними міжнародними організаціями);

в.) експертної оцінки.

Присвоєння характеристичних значень для кожного індикатора здійснюється таким чином:

$u_0 = x_0$; $u_{\text{крит}} = x_{\text{крит}}$; $u_{\text{небезп}} = x_{\text{небезп}}$; $u_{\text{нездв}} = x_{\text{нездв}}$; $u_{\text{здв}} = x_{\text{здв}}$; $u_{\text{опт}} = x_{\text{опт}}$.

де x - величина (статистичні дані) індикатора;

u - характеристичне значення індикатора.

Відповідно до зазначеного:

x_0 - величина індикатора, яка характеризується як мінімальний або абсолютно небезпечний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 0;

$x_{\text{крит}}$ - величина індикатора, яка характеризується як критичний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 0,2, або 20% оптимального значення;

$x_{\text{небезп}}$ - величина індикатора, яка характеризується як небезпечний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 0,4, або 40% оптимального значення;

$x_{\text{нездв}}$ - величина індикатора, яка характеризується як незадовільний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 0,6, або 60% оптимального значення;

$x_{\text{здв}}$ - величина індикатора, яка характеризується як задовільний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 0,8, або 80% оптимального значення;

$x_{\text{опт}}$ - величина індикатора, яка характеризується як оптимальний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 1, тобто дорівнює оптимальному значенню.

Нормування індикаторів здійснюється за допомогою лінійної функції таким чином, щоб характеристичні значення індикаторів потрапляли в зіставні за величиною інтервали. Перехід від абсолютних до нормованих значень індикаторів дозволяє вимірювати індикатори за шкалою від 0 до 1 або у відсотках:

0 відповідає 0%, 1 - 100%. Таким чином, отримане нормоване значення індикатора характеризує своєю величиною ступінь наближення до оптимального значення 1.

Розрахунок інтегрального індексу в цілому та інтегральних індексів за окремими сферами економіки здійснюється за допомогою вагових коефіцієнтів, які визначено шляхом експертного оцінювання.

Розрахунок вагових коефіцієнтів для кожного субіндексу здійснювався за такою формулою:

$$d_i = \frac{\bar{a}_i}{\sum_{i=1}^n \bar{a}_i} \quad (1.1)$$

де i - індикатор, який визначає стан агрегованого показника/субіндексу економічної безпеки, де $i = (1, 2, 3 \dots n)$;

a_i - експертна оцінка, що характеризує важливість i -го індикатора для узагальнених об'єктів/субіндексів економічної безпеки;

d_i - ваговий коефіцієнт, що визначає ступінь внеску i -го показника в інтегральний індекс складової економічної безпеки.

Розрахунок інтегральних індексів за окремими сферами економіки та інтегрального індексу економічної безпеки в цілому

Інтегральний індекс економічної безпеки визначається ієрархічно: на нижньому рівні - індекси за окремими сферами економіки (зокрема фінансової безпеки, складовими якої є бюджетна, валютна, боргова безпеки тощо); на верхньому - узагальнений індекс.

Розрахунок інтегрального індикатора за кожною сферою безпеки здійснюється за такою формулою:

$$I_m = \sum_{i=1}^n d_i y_i \quad (1.2)$$

де I_m - агрегований показник/субіндекс m -ї сфери економічної безпеки, де $m = (1, 2, 3 \dots 9)$;

d_i - ваговий коефіцієнт, що визначає ступінь внеску i -го показника в інтегральний індекс складової економічної безпеки;

y_i - нормалізована оцінка i -го індикатора.

Інтегральний індикатор економічної безпеки України (I) в цілому розраховується за такою формулою:

$$I = \sum_m d_m i_m \quad (1.3)$$

де d_m - ваговий коефіцієнт, що визначає ступінь внеску показника/субіндекса m -ї сфери економічної безпеки в інтегральний індекс економічної безпеки України;

I_m - агрегований показник/субіндекс m -ї сфери економічної безпеки, де $m = (1, 2, 3 \dots 9)$ [3].

На нашу думку визначення Ліпкана найбільш точно характеризує національну безпеку, через те що він вважає за потрібне впливати на реальні, існуючі в наш час загрози та небезпеки, щоб забезпечити комфортне існування Українському народу в теперішній час, а також впливати на повноцінний розвиток українського народу в цілому для уникнення небезпек, і перешкод для розвитку українського народу у майбутньому.

Свідомий цілеспрямований організований вплив суб'єкта управління на реальні загрози й небезпеки, завдяки якому державні та недержавні інституції створюють сприятливі умови для прогресуючого розвитку українських національних інтересів, джерел добробуту конкретної особи, суспільства й держави, а також забезпечують ефективне функціонування системи національної безпеки України[63,47].

Національна безпека є складною системою і складається з багатьох складових: державна, політична, економічна, військова, екологічна, інформаційна, інтелектуальна, соціальна.

1.2 Структурні складові економічної безпеки та системи індикаторів еколого-економічної безпеки

Як вказали Ярова Ю.О. та Артеменко Л.П. у своїй статті «СТРУКТУРА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ»: Необхідність постійного забезпечення економічної безпеки підприємства зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей діяльності. [10].

Аналіз діяльності підприємств показує, що перед ними гостро стоять питання, які пов'язані з фінансовою, виробничою, технологічною, інвестиційною та інформаційною сферами діяльності. На їхню діяльність також впливає макроекономічна нестабільність, структурна незбалансованість, неадекватне державне втручання. Тому підприємство, як первинна ланка національного господарства, для стабілізації фінансового стану, макроекономічного стану країни, повинно значну увагу приділяти своїй економічній безпеці.

Поняттю економічної безпеки підприємства та чинникам впливу на діяльність підприємства приділена увага в працях вітчизняних вчених, таких як: О.І. Барановський, І. О. Бланк, О. І. Захаров, П. Я. Пригунов, В. С. Сідак, М. І. Камлик, В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк, Шкарлет С. М. та ін [11]. Структура економічної безпеки зображена на Рис. 3.

Визначення або уточнення сутності та оцінки економічної безпеки різних рівнів економіки набувають особливої актуальності. Про це свідчить значна кількість наукових праць, які присвячені саме цій проблемі. Необхідно зазначити, що погляди більшості вчених щодо цієї проблеми, значно відрізняються, а іноді є протилежними, тобто тривають дискусії відносно концептуальних підходів до визначення сутності категорії «економічна безпека» [10].

Л. М. Худолій вказував у своїй статті «СКЛАДОВІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»: Фінансова складова є найбільш важливою, оскільки фінансова стабільність свідчить про забезпеченість підприємства власними фінансовими ресурсами, рівень їх використання, напрямки розміщення. До того ж, фінансова стабільність має тісний взаємозв'язок з ефективністю виробництва, а також з кінцевими результатами діяльності підприємства.

Так, Реверчук Н.Й. вважає, що фінансова безпека підприємства – це захист від можливих фінансових втрат і попередження банкрутства підприємства, шлях до досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів. Саме вона, на її думку, є провідною і вирішальною, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є рушієм будь-якої економічної системи [22,14]. З цією точкою зору важко не погодитись. Це твердження є справедливим для будь-якого суб'єкта господарювання – для підприємства чи фінансової установи.

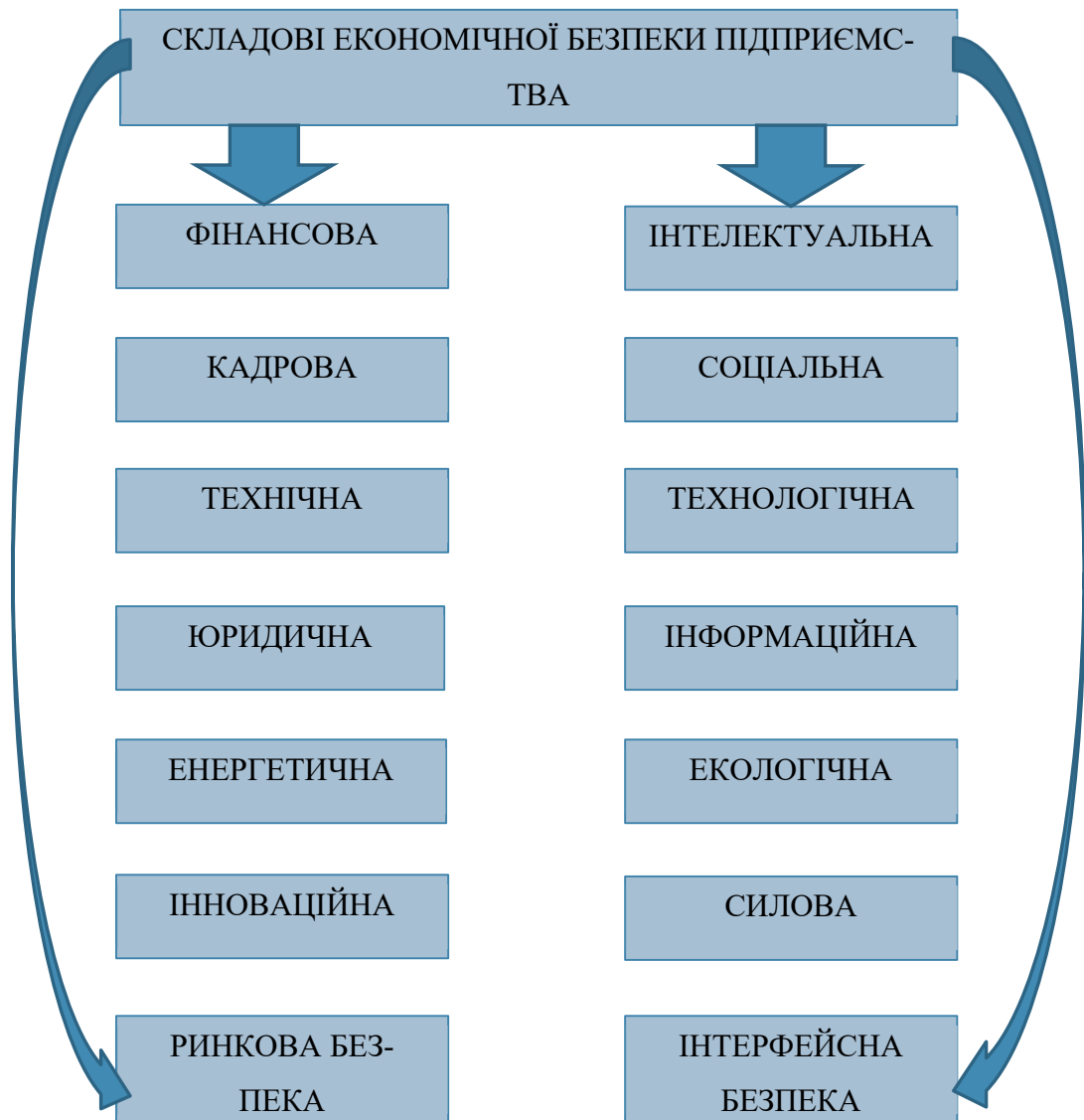
Така ситуація в банківському секторі економіки призводить до того, що більшість підприємств в силу дефіциту фінансових ресурсів посилює їх економію через контроль за бюджетами, скорочення видатків. Зменшення витрат веде до наступних змін в компаніях:

- перегляду портфелів інвестиційних проектів;
- зниження обсягів закупівлі ресурсів;
- перегляду організаційної структури компаній за рахунок об'єднання відділів;
- скорочення персоналу;
- надмірного підвищення інтенсивності праці співробітників;
- скорочення бюджетів на освіту персоналу[64].

Фінансова нестабільність призводить до погіршення умов фінансування і діяльності всіх інших складових економічної безпеки, до неефективного функціонування всієї системи.

Тож першочергова задача менеджменту підприємств на етапі кризи та виходу із неї полягає у побудові оптимальної структури капіталу для забезпечення фінансової стійкості, забезпечення платоспроможності та фінансової незалежності підприємства.

Загальну схему процесу охорони фінансової складової економічної безпеки показано на Рис. 1.4.

Рис. 1.3. Структура економічної безпеки підприємства.

У процесі оцінки поточного рівня забезпечення фінансової складової економічної безпеки підлягають аналізу:

- фінансова звітність і результати роботи підприємства (організації) - платоспроможність, фінансова незалежність, структура й використання капіталу та прибутку[72];
- конкурентний стан підприємства(організації) на ринку - частка ринку, якою володіє суб'єкт господарювання; рівень застосовуваних технологій.
- ринок цінних паперів підприємства (організації) - оператори та інвестори цінних паперів, курс акцій і лістинг.

Важливою передумовою охорони фінансової складової економічної безпеки є планування (включаючи й бюджетне) комплексу необхідних заходів та оперативна реалізація запланованих дій у процесі здійснення тим чи тим суб'єктом господарювання фінансово-економічної діяльності[12].

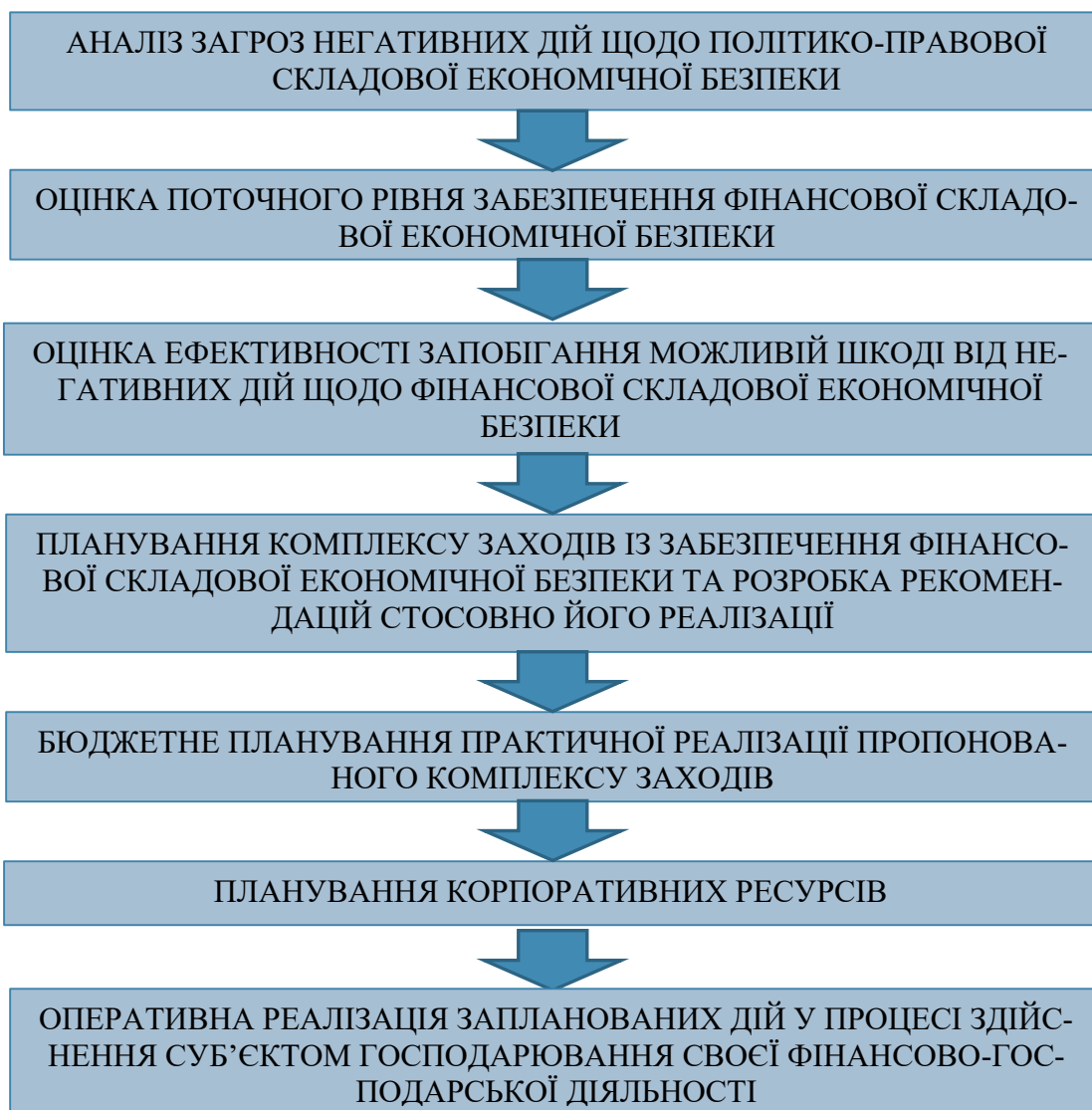
Правильна оцінка фінансових результатів діяльності та фінансово-економічного стану ІПС за сучасних умов господарювання конче потрібна як для її керівництва і власників, так і для інвесторів, партнерів, кредиторів, державних органів. Про ослаблення фінансової складової економічної безпеки свідчать: зниження ліквідності діяльності акторів ІПС зокрема, та ІПС в цілому, підвищення кредиторської та дебіторської заборгованості, зниження фінансової стійкості тощо. За цю складову економічної безпеки відповідають фінансова та економічна служби підприємства [23,25].

Інтелектуальна складова – збереження та розвиток інтелектуального потенціалу підприємства. Головна умова забезпечення – здатність протистояти загрозам, за яких підприємство може зазнати суттєвих збитків, зниження темпів свого розвитку і зменшення капіталу.

Кадрова складова – наявність високоосвічених та кваліфікованих працівників, управлінського персоналу, відсутність масового відтоку кадрів[13].

Належний рівень економічної безпеки у великій мірі залежить від складу кадрів, їхнього інтелекту та професіоналізму. Охорона інтелектуальної та кадрової складових економічної безпеки охоплює взаємозв'язані і водночас самостійні напрями діяльності того чи того суб'єкта господарювання:

- перший - зорієнтовано на роботу з персоналом фірми, на підвищення ефективності діяльності всіх категорій персоналу;
- другий - націлено на збереження й розвиток інтелектуального потенціалу, тобто сукупності прав на інтелектуальну власність або на її використання[65, 32].

Рис. 1.4 . Типова схема забезпечення фінансової складової економічної безпеки

На першій стадії процесу охорони цієї складової економічної безпеки здійснюється оцінка загроз негативних дій і можливої шкоди від таких дій. З-поміж основних негативних впливів на економічну безпеку підприємства виокремлюють недостатню кваліфікацію працівників структурних підрозділів, їхнє небажання або нездатність приносити максимальну користь своїй фірмі. Це може бути зумовлене низьким рівнем управління персоналом, браком коштів на оплату праці окремих категорій персоналу підприємства (організації) чи нераціональним їх витрачанням.

Процес планування та управління персоналом, спрямований на охорону належного рівня економічної безпеки, має охоплювати організацію системи підбору, найму, навчання й мотивації праці необхідних працівників, включаючи матеріальні та моральні стимули, престижність професії, волю до творчості, забезпечення соціальними благами [12].

Технічна складова – наявність високого технічного рівня підприємства, своєчасне виявлення загроз (стихійне лихо, пожежа), виявлення протиправних дій з боку працівників підприємства [14].

Технологічна складова – високий технологічний рівень виробництва, що забезпечує конкурентоспроможність товарів послуг та підприємства в цілому [15,22].

Процес охорони техніко-технологічної складової економічної безпеки, як правило, передбачає здійснення кількох послідовних етапів.

Перший етап охоплює аналіз ринку технологій стосовно виробництва продукції, аналогічної профілю даного підприємства чи організації-проектувальника.

Другий етап - це аналіз конкретних технологічних процесів і пошук внутрішніх резервів поліпшення використовуваних технологій.

На третьому етапі здійснюється: а) аналіз товарних ринків за профілем продукції, що виготовляється підприємством, та ринків товарів-замінників; б) оцінка перспектив розвитку ринків продукції підприємства; в) прогнозування

можливої специфіки необхідних технологічних процесів для випуску конкурентоспроможних товарів.

Четвертий етап присвячується переважно розробці технологічної стратегії розвитку підприємства (виробника продукції), що має включати.

На п'ятому етапі оперативно реалізуються плани технологічного розвитку підприємства в процесі здійснення ним виробничо-господарської діяльності.

Шостий етап є завершальним, на якому аналізуються результати практичної реалізації заходів щодо охорони техніко-технологічної складової економічної безпеки на підставі спеціальної карти розрахунків ефективності таких заходів[12].

Загальний процес охорони політико-правової складової економічної безпеки здійснюється за типовою схемою, яка охоплює такі елементи (дії) організаційно-економічного спрямування:

- аналіз загроз негативних впливів;
- оцінка поточного рівня забезпечення;
- планування комплексу заходів, спрямованих на підвищення цього рівня;
- здійснення ресурсного планування;
- планування роботи відповідних функціональних підрозділів підприємства (організації);
- оперативна реалізація запропонованого комплексу заходів щодо організації належного рівня безпеки[73,46].

Юридична складова – усебічно правове забезпечення діяльності підприємства, дотримання чинного законодавства, правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства[16].

Передовсім детально аналізують загрози внутрішніх і зовнішніх негативних впливів на політико-правову складову економічної безпеки та причини їхнього виникнення.

Основними причинами виникнення внутрішніх негативних впливів можуть бути:

- низька кваліфікація працівників юридичної служби відповідного суб'єкта господарювання та помилки у підборі персоналу цієї служби;
- недостатнє фінансування юридичного забезпечення підприємницької або іншої діяльності[12].

Інформаційна складова – ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення господарської діяльності підприємства, забезпечення захисту інформації, досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів [17,95].

Належні служби підприємства (організації) виконують певні функції, які в сукупності характеризують процес створення та захисту інформаційної складової економічної безпеки. До таких належать:

- збирання всіх видів інформації, що має відношення до діяльності того чи того суб'єкта господарювання;
- аналіз одержуваної інформації з обов'язковим дотриманням загальноприйнятих принципів організації робіт[74];
- прогнозування тенденцій розвитку науково-технологічних, економічних і політичних процесів на підприємстві (в організації), в країні та у світі стосовно конкретної сфери бізнесу (діяльності);
- оцінка рівня економічної безпеки за всіма складовими та в цілому, розробка рекомендацій для підвищення цього рівня на конкретному суб'єкті господарювання;
- інші види діяльності з розробки інформаційної складової економічної безпеки [12].

Проблему охорони екологічної безпеки суспільства від суб'єктів господарювання, що здійснюють виробничо-комерційну діяльність, можна вирішити тільки через розробку і ретельне дотримання національних

(міжнародних) норм мінімально допустимого вмісту шкідливих речовин, які потрапляють у навколишнє середовище, а також дотримання екологічних параметрів продукції, що виготовляється. Підприємства-продуценти добровільно не будуть цього робити, бо такі заходи потребують додаткових витрат на очисні споруди та на відповідні ефективні екологічно чисті технології. Єдиним чинником, що спонукає підприємства до належної екологізації виробництва, є застосування відсутніх штрафів за порушення національного екологічного законодавства[12].

Силова складова – забезпечення фізичної та моральної безпеки персоналу підприємства, його капіталу і майна, комерційних інтересів[18].

Явища (дії), що негативно впливають на рівень силової складової економічної безпеки, зумовлюються кількома причинами. Основними з них є:

- нездатність підприємств-конкурентів досягти переваг коректними методами ринкового характеру, тобто за рахунок підвищення якості власної продукції, зниження поточних витрат на виробництво (діяльність), удосконалення маркетингових досліджень ринку тощо;
- кримінальні мотиви одержання злочинними юридичними (фізичними) особами доходів через шантаж, шахрайство або крадіжки;
- некомерційні мотиви посягань на життя та здоров'я керівників працівників підприємства (організації), а також на майно фірми[12].

Згідно зі статтею Ярової Ю.О. та Артеменка Л.П. «СТРУКТУРА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ»: енергетична складова – захищеність енергетичного потенціалу підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз, що забезпечує його стабільний розвиток відповідно до статутних завдань. Зовнішні загрози: брак зовнішніх і внутрішніх інвестицій (підвищення цін на енергоносії, слабка платоспроможність). Внутрішні загрози: неефективна організація виробничого процесу, недостатньо кваліфіковані працівники, високий ступінь спрацьованості основних засобів [19].

В структурі економічної безпеки особливе місце займає інноваційна складова. На думку Краснощокрової Ю. В., в інноваційній безпеці вирішальною

умовою вважається дотримання та реалізація інтересів підприємства, а така безпека безпосередньо спрямована на формування необхідних і достатніх умов для збільшення можливостей створення та використання інновацій з метою розроблення та впровадження конкурентоспроможності продукції й технологій на рівні світових стандартів [20]. Поряд з цим Максимова Т.С., Філімонова О.В., Лиштван К.В. [21,53] під інноваційною безпекою підприємства розуміють послідовну, заплановану, цілеспрямовану, комплексну діяльність підприємства щодо зміни кожного з елементів бізнесу певного підприємства, викликану попитом, обумовлену науково-технічним прогресом і спрямовану на діючу організаційну структуру, технологічні процеси, стиль і методи управління, продукцією, що випускається, джерела сировини й матеріалів, ринки збуту[66].

Еколого-економічна безпека є одним з найбільш пріоритетних функціональних напрямів національної безпеки країни [25].

Проблему охорони екологічної безпеки суспільства від суб'єктів господарювання, що здійснюють виробничо-комерційну діяльність, можна вирішити тільки через розробку і ретельне дотримання національних (міжнародних) норм максимально допустимого вмісту шкідливих речовин, які потрапляють у навколишнє середовище, а також дотримання екологічних параметрів продукції, що виготовляється. Підприємства-продуценти добровільно не будуть цього робити, бо такі заходи потребують додаткових витрат на очисні споруди та на відповідні ефективні екологічно чисті технології. Єдиним чинником, що спонукає підприємства до належної екологізації виробництва, є застосування відчутних штрафів за порушення національного екологічного законодавства.

Сутність процесу забезпечення екологічної безпеки підприємства можна виразити у вигляді функції такого типу:

$$F(Z, Q, m) \min;$$

де Z - витрати на заходи для дотримання екологічних норм; Q - втрати від штрафних санкцій за порушення екологічних норм; t - втрати від закриття для продукції підприємства ринків інших держав з більш жорсткими нормами екологічної чистоти товарів.

При цьому індикаторами екологічної складової економічної безпеки є, з одного боку, нормативи граничне допустимої концентрації шкідливих речовин, установлені національним законодавством, а з іншого - аналіз ефективності заходів для забезпечення такої екологічної складової.

На підставі загальних стратегічних рекомендацій, опрацьованих за результатами аналізу карти розрахунку ефективності здійснюваних заходів, планується комплекс заходів для розробки екологічної складової економічної безпеки в майбутньому. План забезпечення екологічної складової є частиною загального плану (програми) для досягнення належного рівня економічної безпеки в цілому. Він має вигляд логічного сценарію здійснення необхідного комплексу заходів у календарній послідовності з додаванням розрахунку ефективності практичної реалізації цих заходів.

Алгоритм процесу охорони екологічної складової економічної безпеки полягає в проведенні таких послідовних дій:

- розрахунок карти ефективності здійснюваних заходів для охорони екологічної складової економічної безпеки на підставі звітних даних про фінансово-господарську діяльність підприємства (організації);
- аналіз виконаних розрахунків і розробка рекомендацій для підвищення ефективності здійснюваних заходів;
- розробка альтернативних сценаріїв реалізації запланованих заходів;
- вибір пріоритетного сценарію на засаді порівняння розрахунків ефективності запланованих заходів;
- передача вибраного планового сценарію в складі загального плану охорони економічної безпеки в підрозділи, які здійснюють функціональне

планування фінансово-господарської діяльності підприємства (організації)[12].

О.М. Грибіненко у своїй статті «ІНДИКАТОРИ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН СВІТУ» відносить до показників екологічної безпеки тривалість життя населення; рівень техногенного навантаження на навколишнє середовище; енергоємність ВВП та енергоефективність економіки; частка відновлювальних джерел у споживанні енергоресурсів; екологічна стійкість; якість повітря; якість води та інше. В статті також рекомендовано країнам активізувати екологічні чинники зростання, передусім за рахунок підвищення рівня інвестицій на охорону навколишнього природного середовища в відсотках до ВВП, а також закріплення частки природоохоронних витрат у бюджеті (на всіх рівнях) [24].

Тож можна зробити висновки, що економічна безпека є дуже важливою складовою національної безпеки, оскільки вона утворює ресурси необхідні для регулювання інших складових. Економічна безпека підприємства також має складну структуру, вона має внутрішньовиробничі складові (фінансову, інтелектуальну, кадрову, соціальну, технічну, технологічну, юридична, інформаційна, енергетична, екологічна, інноваційна, силова) та зовнішньоекономічні складові(Ринкова та інтерфейсна безпека).

Але під час покращення фінансового стану підприємства не можна забувати про навколишнє середовище. Оскільки великі підприємства своєю діяльністю дуже шкодять природі і можуть привести до сумних наслідків.

1.3 Екологічні проблеми та фінансові перспективи розвитку металургійної в Запорізькому регіоні

Згідно з дослідженнями українських вчених, найбільшу шкоду навколишньому середовищу спричиняють транспорт, промисловість, енергетика та сільське господарство. Тому питання про впровадження природозберігаючих технологій у цих сферах життєдіяльності стоїть особливо гостро.

Протягом усіх минулих років питання забезпечення екологічної безпеки в Україні багато декларувалися, але реально не вирішувалися на рівні державного керівництва. Найочевиднішим прикладом є стан Дніпра в міській смузі столиці: головна водна артерія в буквальному сенсі перетворюється на болото. Скрізь можна спостерігати одну й ту саму тенденцію – екологічні проблеми накопичуються та консервуються. А чиновники незмінно оперують тезою про відсутність належних коштів в держбюджеті/місцевих бюджетах на вирішення цих проблем.

Не менш небезпечним забруднювачем оточуючого середовища є промислові відходи. В Україні основним джерелом утворення відходів є підприємства гірничо-промислового, хіміко-металургійного, машино-будівного, паливно-енергетичного, будівельного, агропромислового комплексів, а також комунальне господарство. Найтоксичнішими серед них є відходи, що містять важкі метали, нафтопродукти, непридатні для застосування отрутохімікати (пестициди), основна маса яких утворюється в До-нецькій та Дніпропетровській областях. Під сховищами токсичних відходів перебуває майже 20 тис.га земель. Це сміття звозиться на звалища, переважна більшість яких є джерелом інтенсивного забруднення води і повітря.

Як свідчать статистичні данні, приблизно 80% всіх шкідливих видів у повітря - наслідок енергетичних процесів (добування, переробка й використання енергоресурсів). Особливо шкідливими є викиди сполук сірки в районах металургійних заводів. Сполучаючись з парами води в атмосфері, триоксид сірки утворює сірчану кислоту, суспензії якої є дуже небезпечними. У викидах ТЕЦ небезпечні також оксиди важких металів, фтористі сполуки, бензоперен, що відносяться до канцерогенних речовин. АЕС разом із електроенергією виробляють велику кількість надзвичайно небезпечних речовин.

Всі вище зазначенні чинники згубно впливають на екологічну ситуацію в Україні і викликають такі негативні наслідки як парниковий ефект, кислотні дощі, руйнування озонового шару. У разі подальшого зберігання подібного

стану речей наша держава ризикує скотитися в плані екологічної небезпеки для життя людей на рівень африканських країн. То-му ключове завдання активістів екологічних організацій та громадськості - тримати основні екологічні проблеми в фокусі суспільної уваги, добива-тися від керівництва держави реального покращення ситуації з охороною навколишнього середовища [26].

Національний інститут стратегічних досліджень так описує показники забруднення навколишнього середовища:

Атмосферне повітря є життєво важливим компонентом навколишнього середовища, від якості якого у вирішальній мірі залежить здоров'я на-селення, в першу чергу міст та селищ, де зосереджено до 70 % населення та основна частина шкідливих виробництв країни.

На території нашої країни щорічно в атмосферне викидається біля 7 млн т (близько 11-ти тонн на квадратний кілометр території, більше 140 кг на одну особу) забруднюючих речовин, що становлять загрозу населенню і довкіллю. При цьому майже 62 % забруднюючих речовин, що потрап-ляють у повітря, припадає на стаціонарні джерела забруднення. Окрім стаціонарних джерел, особливо у великих містах, суттєву загрозу для жит-тедіяльності спричиняє забруднення повітря автотранспортом, кількість якого зростає. За даними Державної служби статистики України, у 2011 році від пересувних джерел в м. Києві потрапило в повітря 221 тис. т за-бруднюючих речовин та парникових газів.

Найбільш забрудненими вважаються Луганська, донецька та Дніп-петровська області [27].

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» для оцінки стану забруднення атмосферного повітря встановлюються нормативи гранично допустимих викидів забруднюючих речовин, рівні шкідливого впливу фізичних та біологічних факторів з метою забезпечення екологічної безпеки громадян і навколишнього середовища.

З урахуванням цього, до групи показників оцінки стану атмосферного повітря пропонується включити:

- щільність викидів діоксиду вуглецю (CO₂) у розрахунку на 1000 км² території;
- щільність викидів діоксиду азоту (NO₂) у розрахунку на 1000 км² території;
- щільність викидів озоноруйнуючих оксидів азоту (NO_x) у розрахунку на 1000 км² території;
- викиди парникових газів в еквіваленті CO₂ по у розрахунку на душу населення;
- щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на 1 км² території;
- щільність викидів від пересувних джерел забруднення у розрахунку на 1 км² території;
- зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря після впровадження повітроохоронних заходів, тис. т/‰.

Україна володіє потужним землересурсним потенціалом. Проте, недосконалі технології землеробства, екстенсивний характер сільськогосподарського виробництва, недбале ставлення до земельних ресурсів, що знаходяться у розпорядженні суб'єктів економічної діяльності за відсутності замкнутого циклу використання, призводять до суттєвого погіршення якості земельних ресурсів та посилення проблем техногенного характеру. Щороку в Україні відбувається утворення більше однієї тисячі гектарів порушених земель, що втратили свою господарську та екологічну цінність через порушення ґрунтового покриву внаслідок виробничої діяльності людини або дії природних чинників. З урахуванням цього пропонується в якості індикаторів змін стану земельних ресурсів використовувати:

- рівень розораності земель (%);
- рівень деградації земель (% до загальної площі);

- частка природних кормових угідь у загальній площі сільськогосподарських угідь (%);
- порушено земель (км²);
- відпрацьовано земель (км²);
- рекультивовано земель (км²).

Водні ресурси України доволі обмежені. Проте їх використання є неефективним та нераціональним. Протягом 20-го сторіччя з метою збільшення господарського використання води відбулося масштабне зарегулювання ріки Дніпро та інших рік, що обумовило техногенні порушення 70-80 % руслового стоку та підпір ґрунтових вод і регіональне підтоплення земель. Незважаючи на істотне скорочення обсягів водокористування (у порівнянні з 1990 роком майже вдвічі) та відповідне зменшення техногенного навантаження на водні об'єкти, екологічний стан поверхневих і підземних джерел водопостачання не покращується. Відбувається значне геохімічне забруднення водозабірних ландшафтів важкими металами, продуктами переробки нафти, залишками мінеральних добрив. Щороку у поверхневій водній об'єкти країни скидаються великі обсяги недостатньо очищених комунально-побутових і промислових стічних вод, що є наслідком значних обсягів таких відходів та неефективності систем очищення води. Забруднення води викликає деградацію річок, водосховищ, озерних систем і погіршення якості води та негативно впливає на здоров'я людей.

У загальному обсязі водних ресурсів України приблизно 40 % формують прісні підземні води питної якості, які є стратегічним фактором безпеки питно-господарського водопостачання. Але суцільне забруднення ґрунтових вод, недосконалі технології будівництва та експлуатації свердловин на воду, затоплення численних шахт та кар'єрів призвели до формування локальних джерел забруднення водоносних горизонтів і загрози втрати суттєвої частини питних вод. Враховуючи характер змін стану водних ресурсів, пропонується застосовувати такі індикатори:

- водоемність ВВП (м³/1000 грн);
- якість води для потреб населення за комплексом показників відповідно до Державних санітарних норм та правил «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною»;
- доступ населення до якісної питної води (%);
- частка оборотної та послідовно використаної води в загальному обсязі використання води на виробничі потреби (%);
- скидання забруднених зворотних вод без очищення у поверхневі водні об'єкти (м³);
- загальний рівень використання підземних вод (%);
- рівень втрат із водопровідно-каналізаційних мереж (%);
- рівень забезпечення очисними спорудами (%);
- ступінь зносу водогінних та каналізаційних мереж (%).
- площа підтоплених територій (км²).

Лісистість нашої країни становить лише 15,9%, проте Україна є шостою в Європі за запасами деревини. Незаконна вирубка лісу є ще однією екологічною проблемою. Особливо вона актуальна в Карпатах.

За останні роки площа Карпатських лісів суттєво зменшилася, що видно на супутникових знімках. Нещадно вирубують навіть буковинські праліси, внесені до списку світової спадщини ЮНЕСКО [28].

Екологічний стан навколишнього середовища та його здатність до відтворення природних ресурсів (водних, земельних, повітряних, біорізноманіття) значною мірою залежить від лісистості території. Нині загальна площа лісового фонду України складає 10,6 млн гектарів, лісистість території становить близько 16 %, що не відповідає науково обґрунтованим нормативам (22-24 %). Ліси зазнають великої шкоди від інтенсивної їх експлуатації, гинуть від промислових викидів, внаслідок недбалого відведення земель під вирубки, для різноманітного будівництва. Санітарний стан лісів та їх водоохоронний

потенціал погіршується в результаті старіння (середній вік деревостанів перевищує 50 років) за недостатнього рівня їх відновлення. Значні площі лісів щорічно потерпають від пожеж, основною причиною виникнення яких є людський фактор. Так, за період 1990-2011 рр. щорічно від пожеж гинуло від 1 до 10 тис. га лісових насаджень. Причинами загострення проблем лісового господарства є недосконалість природозберігаючих технологій, організаційно-управлінського та фінансово-економічного механізму розвитку лісового господарства. Показники, що характеризують стан лісового фонду повинні бути включені до системи індикаторів навколишнього середовища для своєчасного виявлення і відстеження виникаючих загроз у цій сфері. До таких показників можна віднести:

- рівень лісистості території держави (%);
- відсоток залісненості водоохоронних зон (%);
- рівень відтворення лісів (%);
- питома вага природного заповідного фонду (%);
- рівень природного поновлення лісу (%).

Серед екологічних проблем, що генерують загрози у сфері національної безпеки є процеси утворення значних обсягів відходів виробництва та споживання, недостатньо ефективний рівень їх вторинного використання, переробки та утилізації. Кожного року в Україні утворюється більше 400 млн т відходів виробничого та побутового характеру, що забруднюють об'єкти природного середовища. Нині домінуючим методом перероблення відходів залишається їх видалення у спеціально відведені місця чи об'єкти. Так у 2011 р. 61,9 % відходів від загального обсягу утворених було видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти, 34,3 % – утилізовано, 0,2 % – спалено, 0,1 % – видалено у місця неорганізованого зберігання, а решта (3,5 %) – передано юридичним та фізичним особам у якості кормів для годівлі худоби, добрив, продано як сировина для виробництва. Результатом такого поводження з відходами є той факт,

що на початку 2012 р. у спеціально відведених місцях чи об'єктах та на територіях підприємств країни було накопичено 14,4 млрд т відходів, з яких 19,5 млн т відходи I-III класів небезпеки, що створюють значні ризики для здоров'я населення і стану навколишнього середовища. Не слід забувати, що звалища побутових відходів, часто неорганізовані, становлять загрозу критичного екологічного забруднення для поверхневих водних об'єктів, приземного Повітря та ґрунтів прилеглих територій. Тому оцінюючі стан екологічної безпеки держави безумовно слід враховувати показники, що характеризують поводження з відходами:

- кількість утворених відходів на душу населення (т);
- обсяг утворення небезпечних відходів (т);
- рівень утилізації відходів (%);
- рівень накопичення відходів (%);
- рівень вторинного використання відходів (%).

Утилізація (застосування з користю) сміття у великих містах і міських агломераціях - надзвичайно важлива народногосподарська проблема. Найбільш широко застосовуються компостування, спалення і піроліз твердих побутових відходів. Найбільш простим способом знешкодження і переробки твердих побутових відходів є компостування. Це аеробний біологічний процес із виділенням тепла під впливом термофільних мікроорганізмів, які окислюють органічну речовину. Із 30 т компосту, вивезеного на 1 га сільськогосподарських угідь, можна отримати до 0,5 т азоту, фосфору і калію, а також 1 т вапняку. Особливо ефективно компостування в тих районах, де вміст органічних речовин у смітті значний і є потреба в добривах [29].

Погіршення стану екосистем, послаблення стійкості функціонування природного середовища та недосконала система моніторингу підвищує ризики виникнення та збільшення масштабів природно-техногенних катастроф, а також призводить до загострення серйозних соціально-економічних проблем в суспільстві. Щорічно витрачаються колосальні кошти на подолання наслідків

надзвичайних ситуацій різного походження та компенсацію збитків за подіяних природі. Зважаючи на важливість економічної складової екологічної безпеки до системи показників оцінки стану екологічної безпеки доцільно включити наступні показники:

- державні витрати на охорону навколишнього середовища, у % до ВВП;
- ресурсоемність економіки (витрати природних ресурсів на одиницю валової доданої вартості);
- рівень енергоемності ВВП (кг умовного палива/грн);
- інвестиції в основний капітал, спрямовані на будівництво і реконструкцію природоохоронних об'єктів, придбання обладнання для реалізації заходів екологічного характеру, у % до ВВП;
- рівень економічних збитків від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, у % до ВВП.

Запропонований перелік показників (індикаторів) може бути використаний для оцінки стану національної безпеки в екологічній сфері [30].

Згідно зі статтею Томчук В.В. Чорна металургія займає друге місце за загальною кількістю викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря після теплоенергетики. Основними джерелами викидів в атмосферу у чорній металургії є: агломераційне виробництво, виробництво чавуну та сталі. За даними аерокосмічних зйомок снігового покриву, зона дії підприємств чорної металургії простягається на відстань до 60 кілометрів від джерел забруднення. Навколо металургійних заводів формуються техногенні зони, де повітря, вода, сніг, ґрунт, рослинність містять в собі широкий набір шкідливих речовин, включаючи і такі надзвичайно небезпечні, як свинець та ртуть [31].

Переважають викиди складаються з оксидів вуглецю (67,5% сумарного викиду в атмосферу), твердих речовин (15,5%), діоксиду сірки (10,8%) та оксидів азоту (5,4%).

Металургія є матеріальною основою для розвитку всіх без винятку галузей народного господарства. Основною кінцевою метою металургійного виробництва є одержання металів з перероблюваної сировини у вільному металевому стані або у вигляді хімічної сполуки. На практиці це вирішується за допомогою спеціальних технологічних операцій і прийомів, що забезпечують відокремлення компонентів порожньої породи від цінних складових сировини. Ці операції і прийоми називаються металургійними процесами [32]. До основних джерел забруднення атмосфери відносяться агломераційне, коксове виробництво, доменне виробництво чавуну, сталеплавильне виробництво та інші. Агломераційне виробництво. Викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря поділяються на технологічні, які утворюються у процесі спікання агломераційної шихти і охолодження агломерату, та неорганізовані, які утворюються у процесі дроблення шихтових матеріалів і агломерату, їх грохочення та перевантаження в процесі транспортування. Коксове виробництво. Гасіння (охолодження) коксу супроводжується виділенням в атмосферу (г/сек.): бензапірену – 616, H₂S – 3.7, ціанідів – 4.6, NO_x – 20, CO – 317. Доменне виробництво чавуну. У виробництві однієї тонни чавуну утворюється приблизно 2000 м³ доменного газу. Доменний газ містить 3.5 – 3.6% водню, 0.1 – 0.4% кисню, 0.1 – 0.6% метану, 55% азоту, 25 – 32% оксиду вуглецю, 10 – 15% діоксиду вуглецю, та значну кількість пилу. Після очищення від пилу він стає якісним паливом, яке використовується у доменному цеху для опалення повітрянагрівачів, тому основна кількість доменного газу не потрапляє в атмосферу. 4. Вплив об'єктів чорної металургії [33].

Перспективи розвитку металургійної галузі в Україні.

Металургія займає значне місце в економіці України, близько 33% промисловості країни, структура Української промисловості зображена на Рис. 1.5.

У складі металургійного комплексу (металургійної промисловості, металургії) України – підприємства з видобутку і збагачення руд чорних і кольорових металів, нерудних матеріалів, з виробництва чавуну, сталі, прокату, труб сталевих, метизів, феросплавів, вогнетривів, коксу, з виробництва твердосплавної, вуглецевої, напівпровідникової продукції, з переробки ломів і відходів, виробництва ряду видів хімічної продукції, великий комплекс підприємств допоміжного призначення, а також науково-дослідні та проектні організації.

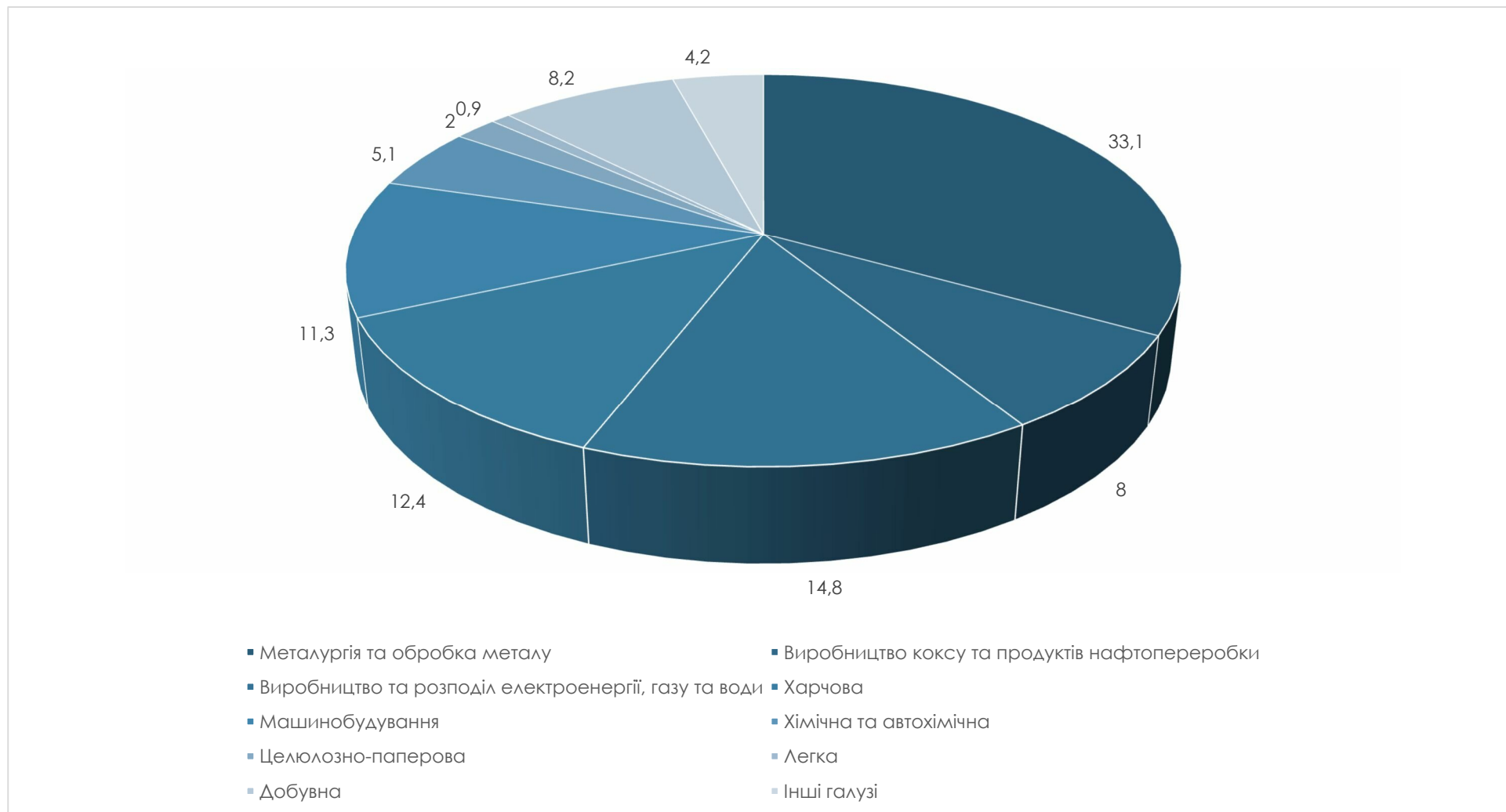
Частка металургії у ВВП країни становить близько 38%, у промисловому виробництві – 27,3%, експорті – 34,2%. Частка металургії в податкових платежах у всі рівні бюджетів становить 38%. Як споживач продукції та суб'єктів природних монополій металургія використовує від загальнопромислового рівня 32% електроенергії, 25% природного газу, 10% нафти і нафтопродуктів, її частка у вантажних залізничних перевезеннях – 20%.

Металургія у структурі промисловості України становить 33,1%, тоді як у структурі світової промисловості – 34,3%.

В Україні існує значний науково-дослідний і конструкторський потенціал щодо металургійного виробництва – це наявність спеціалізованих наукових установ, як самостійних, так і інтегрованих у підприємства [34,86].

В 2013 році Україна обіймала 10 місце в світі за обсягами виробництва сталі.. В цьому році металургійна промисловість України виготовила 29,1 млн т чавуну, 32,7 млн т сталі і 29,1 млн т прокату, що склало 76 % від виробництва докризового 2007 року. Експорт чорних металів у 2013 році склав 14,3 млрд. дол. США (на 6,6% менше у порівнянні з 2012 роком).

Продукція, виготовлена металургійними підприємствами, складала близько 30 % у загальному промисловому виробництві й 25 % від загальних обсягів експорту України. Близько 80 % металопродукції експортувалися до країн Європи, Азії, Близького Сходу й Південної Америки, 20 % йшло на внутрішнє споживання.

Рис. 1.5. Структура промисловості України

В 2014 році виробництво сталі в порівнянні з 2013 роком скоротилося на 17% - до 26,171 млн. т, виплавка чавуну скоротилася на 15% - до 24,81 млн. т. Збір брухту чорних металів в 2014 році знизився до історичного мінімуму - 5,3 млн. т (в 2013 році було зібрано 5,7 млн. т).

В 2015 році виробництво сталі скоротилося на 16% - до 22,935 млн тонн; виробництво загального металопрокату скоротилося 16% - до 20,017 млн тонн; виплавка чавуну зменшилася на 12% – до 21,878 млн тонн.

В 2016 році виплавка чавуну склала 23,6 млн. тонн; виплавка сталі - 24,2 млн. тонн; виробництво металопрокату - 21,4 млн. тонн.

В 2017 році виплавка чавуну склала 20,035 млн. тонн; виплавка сталі - 21,284 млн. тонн; виробництво металопрокату - 18,439 млн. тонн.

У січні-червні 2018 року виплавка чавуну склала 10,15 млн. тонн; виплавка сталі - 10,39 млн. тонн; виробництво металопрокату - 9,25 млн. тонн.

Результати виробництва зображені на Рис. -1.6 та в табл. 1.2.

У 1 півріччі 2018 року світова виплавка сталі збільшилася в порівнянні з аналогічним періодом минулого року на 4,6%, до 881,455 млн. тонн. Згідно з даними worldsteel, в червні 2018 року Україна піднялася з 14-го на 12-те місце в рейтингу світових виробників сталі, випередивши Тайвань і Мексику [35].

Запоріжжя справедливо вважають промисловим та металургійним серцем України. На його території працюють понад 290 промислових підприємств. У місті зосереджений металургійний, машинобудівний і енергетичний комплекси державного значення. Саме тут щороку виплавляється більше третини всієї української сталі та прокату чорних металів, більше 20% українського чавуну, близько 10% металоконструкцій та коксу.

Завдяки роботі промислового комплексу в значній мірі наповнюються бюджети міста та країни. Запоріжжя — один з небагатьох обласних центрів, який має позитивне сальдо зовнішньої торгівлі, що в свою чергу збільшує валютний запас регіону та держави.

Таблиця 1.2

Результати виробництва металургії в Україні за 2013-2018рр.

Продукт металургії/рік	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
1	2	3	4	5	6	7
Сталь ,млн. тонн	32,7	26,171	22,935	24,2	21,284	20,787
Чавун, млн. тонн	29,1	24,81	21,878	23,6	20,035	20,3
Металопрокат, млн. тонн	29,1	23,25	20,017	21,4	18,439	18,5

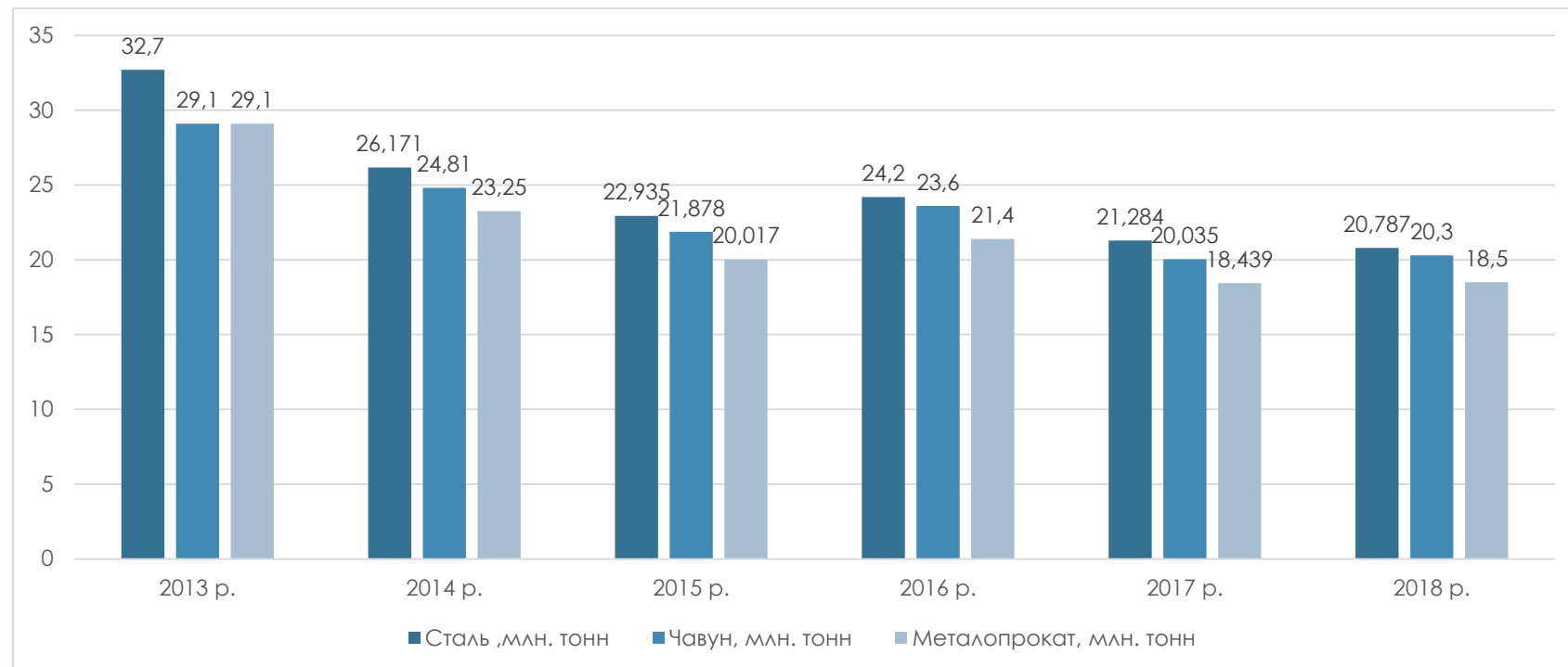

Рис. 1.6. Результати виробництва металургії в Україні за 2013-2018рр.

бюджети міста та країни. Запоріжжя — один з небагатьох обласних центрів, який має позитивне сальдо зовнішньої торгівлі, що в свою чергу збільшує валютний запас регіону та держави.

У структурі реалізованої промислової продукції міста металургія складає 54%; машинобудування — 15%; харчова промисловість — 9%; енергетика — 8%. Структура промисловості Запорізької області зображена на Рис.-1.7.

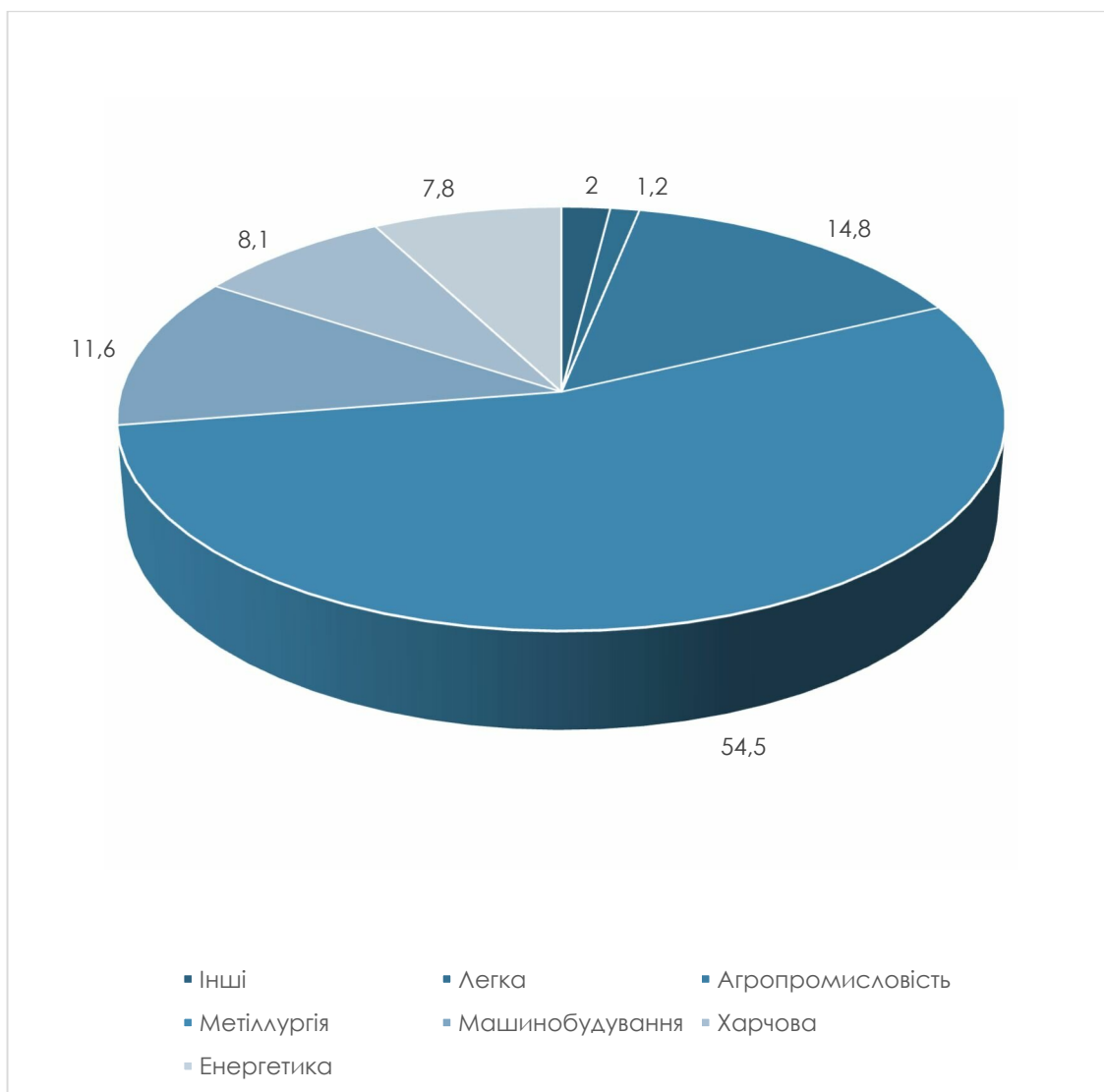
Металургійний комплекс Запоріжжя займає визначне місце у загальній структурі промисловості та представлений відомими підприємствами чорної та кольорової металургії, виробництвом спеціальних сталей, алюмінію, феросплавів та металевих виробів з них. Найбільшими підприємствами галузі є:

ПАТ «Запоріжсталь» — одне з найбільших підприємств чорної металургії України і провідний виробник високоякісної металопродукції; ПрАТ «Дніпроспецсталь» — використовуючи новітні технології, виробляє високоякісну продукцію зі спеціальних сталей і сплавів;

ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат» — єдиний в Україні виробник губчатого титану, який також виробляє титанові зливки;

АТ «Запорізький завод феросплавів» — один з найбільших в Європі виробників феросплавів[36].

Природоохоронні заходи. Ефективність використання енергії може бути збільшена внаслідок структурної перебудови промисловості та спрямування капіталовкладень на заміну мартенівських печей і впровадження нових кисневих конвертерів і агломераційних машин оптимальних розмірів; розширення застосування дугових електропечей паралельно з розширенням утилізації скрапу; поширення технологій застосування безперервного розливання сталі з поступовою заміною виробництва зливок. Важливим технологічним заходом має стати вдування смоли, нафти, газу або вугілля в доменні печі, що дозволяє отримувати теплову енергію, зменшувати кількість чадного газу й економити вихід коксу на тону чавуну. На витрати коксу впливають відносно низька якість шихти, дефіцит агломерату та його часткова заміна каліброваною заліз-

Рис. 1.7. Структура промисловості Запорізької області

Ною рудою, відносно низька якість коксу, що має недостатні механічні властивості й високий вміст сірки. Отже, важливе значення мають: вдосконалення роботи об'єктів водо- і енергопостачання; утилізація тепла від охолодників агломерату; утилізація газів кисневого конвертера без спалювання; використання регенеративних пальників для нагрівання печей; встановлення на доменних печах газових утилізаційних безкомпресорних турбін; встановлення теплоізоляції на нагрівальних печах; вдосконалення управління технологічними процесами. Галузь має значні резерви скорочення водоспоживання. Серед напрямів економії води заслуговують на увагу:

- 1) застосування випаровувального охолодження металургійних печей і кристалізаторів машин для безперервного лиття заготовок;
- 2) заміна охолодження прокатного устаткування й металу за допомогою перфорованих труб форсунковим охолодженням;
- 3) застосування електроприводів до повітряздувних машин і компресорів, внаслідок чого вода конденсується на парових турбінах;
- 4) застосування для деяких агрегатів повітряного охолодження;
- 5) впровадження сухих методів очищення газів, пневмотранспортування пилу, вихрових пиловловлювачів, рукавних і шарових фільтрів, електрофільтрів, перехід на контейнерне шахтоподавання.

Металургійні підприємства мають значні потенційні можливості економії природних ресурсів та охорони навколишнього середовища від забруднення[37].

Для розвитку чорної металургії в Україні є всі необхідні умови: величезна, компактно розміщена сировинна база; густа транспортна мережа, яка дає змогу перевозити в межах країни сировину, якої не вистачає у даному районі; кваліфіковані трудові ресурси, а також наявність внутрішнього споживача металу – металомісткого машинобудування та будівництва.

Ви вже знаєте, що сировиною для чорної металургії є залізна й марганцева руди, руди деяких кольорових металів, а також металобрухт. Основним видом палива є кокс, а також природний газ. Використовують у виробництві і флюсові вапняки для очищення металу від домішок, вогнетривкі глини для печей, формувальні піски для виготовлення разових ливарних форм.

Україна повністю забезпечує себе власною залізною і марганцевою рудою, коксом, іншими допоміжними матеріалами. Основним районом розвитку залізорудної та марганцеворудної промисловості є Придніпров'я. Коксівне вугілля видобувають на Донбасі. Його коксування відбувається на місцевих коксохімічних заводах. У коксових печах вугілля нагрівають без доступу

повітря до температури 1000°C. При цьому з вугілля виділяються леткі речовини (коковий газ), а залишається вуглець. Вугілля стає порожнистим й легким. Високоякісні флюсові вапняки, вогнетривкі глини, формувальні піски поширені на Донбасі та у Подніпров'ї [38].

Підприємства, які виробляють чавун, сталь та прокат, зосереджені у трьох частинах країни: Придніпров'ї, Приазов'ї та на Донбасі. В їх межах склалися окремі центри розвитку чорної металургії.

Центри чорної металургії, що склалися у Придніпров'ї, нині виробляють близько 75% чавуну та сталі України. Вони зорієнтовані на власні запаси сировини: залізних та марганцевих руд. У Придніпров'ї сформувалися такі великі центри чорної металургії: Дніпро (до 2016 р. – Дніпропетровськ), Новомосковськ, Кам'янське (до 2016 р. – Дніпродзержинськ), Запоріжжя, Кривий Ріг та Нікополь. Металургійні підприємства Придніпров'я є власністю різних компаній. Після приватизації металургійний комбінат м. Кривого Рогу належить найбільшій металургійній компанії світу ArcelorMittal, що зареєстрована у Люксембурзі. Дніпровський металургійний комбінат належить міжнародній компанії «Євраз Груп» зі штаб-квартирою у Москві. Приватній компанії «Інтер пайп» належать відкритий у 2012 р. у м. Дніпрі сучасний електросталеплавильний завод та Новомосковський трубний завод. Частина підприємств є колективною власністю.

У Приазов'ї діють потужні металургійні підприємства Маріуполя, які дають близько 20% продукції чорної металургії країни. Один з них – «Азовсталь» – найбільший металургійний комбінат України. Приазовський район сформувався на перетині транспортних шляхів сполучення, якими завозиться необхідна для переробки сировина: залізні та марганцеві руди – з Придніпров'я, коксівне вугілля та флюсові вапняки – з Донбасу. Металургійні підприємства Маріуполя є приватною власністю найбільшої гірничо-металургійної холдингової компанії «Метінвест». Окрім України її металургійні підприємства працюють в Італії, Великій Британії та Болгарії. Металургійні

підприємства «Метінвесту» в Україні виробляють та експортують плоский, сортовий та фасонний прокат, труби для теплових мереж, труби загального призначення. В останні роки для європейських замовників освоєно виробництво атмосферостійкого прокату, що не зазнає корозії, яка виникає через зовнішні природні чинники. Крім того, випускається оцинкований рулонний прокат, що його використовують при виробництві легких будівельних тонкостінних конструкцій. Для будівництва виробляють віконні профілі та водостічні системи, які експортуються до країн Східної Європи та Близького Сходу. Центри чорної металургії Донбасу склалися на основі родовищ коксівного вугілля та флюсових вапняків. Залізні та марганцеві руди сюди довозять з Придніпров'я [39].

Отже металургійна галузь має велике значення для економіки України, і є основною галузю в Запорізькій області. Головними проблемами галузі є:

- чорна металургія України дуже залежна від коливань попиту та пропозиції на сталь та прокат на світовому ринку.
- застаріле обладнання, технології;
- мала кількість кадрів, які є спеціалістами у добуванні, залізних руд;
- конфлікт на сході України через, який припинено діяльність деяких металургійних підприємств.

Та галузь все ж має певні перспективи і при потрібному фінансуванні, переоснащенні новим обладнанням, більш продуктивним та екологічно-чистим може стати більш розвиненою та здатною до конкуренції на міжнародному ринці.

Висновки до розділу 1

Термін «Національна безпека» вперше був використаний Президентом США Теодором Рузвельтом у 1904 році, коли він обґрунтовував військову акцію в зоні майбутнього Панамського каналу інтересами національної безпеки країни. Зараз є багато різних визначень національної безпеки, які в певній мірі описують це поняття.

В.А. Ліпкан дав таке визначення:

Національна безпека – це свідомий цілеспрямований організований вплив суб'єкта управління на реальні загрози й небезпеки, завдяки якому державні та недержавні інституції створюють сприятливі умови для прогресуючого розвитку українських національних інтересів, джерел добробуту конкретної особи, суспільства й держави, а також забезпечують ефективне функціонування системи національної безпеки України.

На нашу думку визначення Ліпкана найбільш точно характеризує національну безпеку, через те що він вважає за потрібне впливати на реальні, існуючі в наш час загрози та небезпеки, щоб забезпечити комфортне існування Українському народу в теперішній час, а також впливати на повноцінний розвиток українського народу в цілому для уникнення небезпек, і перешкод для розвитку українського народу у майбутньому.

Національна безпека є складною системою і складається з багатьох складових: державна, політична, економічна, військова, екологічна, інформаційна, інтелектуальна, соціальна.

Економічна безпека є дуже важливою складовою національної безпеки, оскільки вона утворює ресурси необхідні для регулювання інших складових. Економічна безпека підприємства також має складну структуру, вона має внутрішньовиробничі складові (фінансову, інтелектуальну, кадрову, соціальну, технічну, технологічну, юридична, інформаційна, енергетична, екологічна,

інноваційна, силова) та зовнішньоекономічні складові(ринкова та інтерфейсна безпека).

Поняттю економічної безпеки підприємства та чинникам впливу на діяльність підприємства приділена увага в працях вітчизняних вчених. Необхідно зазначити, що погляди більшості вчених щодо цієї проблеми, значно відрізняються, а іноді є протилежними.

Л. М. Худолій вказував Фінансова складова є найбільш важливою, оскільки фінансова стабільність свідчить про забезпеченість підприємства власними фінансовими ресурсами, рівень їх використання, напрямки розміщення. До того ж, фінансова стабільність має тісний взаємозв'язок з ефективністю виробництва, а також з кінцевими результатами діяльності підприємства а фінансова нестабільність призводить до погіршення умов фінансування і діяльності всіх інших складових економічної безпеки, до неефективного функціонування всієї системи[75].

Якщо фінансова складова підприємства знаходиться в поганому стані це призводить до таких наслідків:

- перегляду портфелів інвестиційних проектів;
- зниження обсягів закупівлі ресурсів;
- перегляду організаційної структури компаній за рахунок об'єднання відділів;
- скорочення персоналу;
- надмірного підвищення інтенсивності праці співробітників;
- скорочення бюджетів на освіту персоналу.

Але під час покращення фінансового стану підприємства не можна забувати про навколишнє середовище. Оскільки великі підприємства своєю діяльністю дуже шкодять природі і можуть привести до сумних наслідків.

Промисловість, особливо металургія має поганий вплив на довкілля, призводить до: забруднення повітря, деградації земель, забруднення водних джерел і погіршення якості води, накопичення відходів і винищенню лісів.

В той же час металургійна промисловість є основною галуззю для України(становить 33%) і для Запорізької області(більше 54%).

Отже металургійна галузь має велике значення для економіки України, і є основною галуззю в Запорізькій області. Головними проблемами галузі є:

- чорна металургія України дуже залежна від коливань попиту та пропозиції на сталь та прокат на світовому ринку.
- застаріле обладнання, технології;
- мала кількість кадрів, які є спеціалістами у добуванні, залізних руд;
- конфлікт на сході України через, який припинено діяльність деяких металургійних підприємств.

Та галузь все ж має певні перспективи і при потрібному фінансуванні, переоснащенні новим обладнанням, більш продуктивним та екологічно-чистим може стати більш розвиненою та здатною до конкуренції на міжнародному ринці.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПАТ ЗМК «ЗАПОРІЖ-СТАЛЬ» З ТОЧКИ ЗОРУ ФІНАНСОВОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕПЕКИ

2.1. Організаційно-економічна характеристика ПАТ ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»

ПАТ Запорізький Металургійний Комбінат «Запоріжсталь» (далі ПАТ ЗМК «Запоріжсталь») був збудований в 1933 – 1939 роках. 16 листопада 1933 року відзначається як день народження комбінату «Запоріжсталь». Цього дня на доменній печі № 1 була видана перша плавка чавуну. В 1935 році стала до ладу перша мартенівська піч, у 1937 році — слябінг.

Комбінат входить до рейтингу 80 найкращих підприємств світу, виробляє майже 11 % чавуну і сталі, а також 29,4 % листового прокату в Україні, постачає продукцію на зовнішній ринок.

4 січня 1997 року державне підприємство Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» було перетворено у відкрите акціонерне товариство із стовідсотковим державним капіталом. В період 1998-2001 рр. згідно з планом приватизації ВАТ «Запоріжсталь» проводилася поступова реалізація державної частки статутного фонду товариства шляхом пільгового розміщення акцій, продажу пакетів акцій на сертифікатних аукціонах, через фондову біржу, на некомерційному конкурсі. В 2001 році було завершено первинне розміщення акцій, а в 2003 був зменшений статутний фонд ВАТ «Запоріжсталь» на величину раніше викупленого в акціонерів пакета в 25%+1 акція. В результаті статутний фонд товариства склав 210 920 444,75 тис.грн. Загальними зборами акціонерів ВАТ «Запоріжсталь» 21.12.2007 року затверджено Статут ВАТ „Запоріжсталь” в новій редакції, згідно з якою статутний фонд (капітал) товариства становить 660 920 444,75 тис.грн., і поділений на 2643 681 779 штук простих іменних акцій номінальною вартістю 0,25 грн.

Спостережна (Наглядова) Рада та Ревізійна комісія обираються вищим органом управління Товариством Загальними зборами акціонерів.

«Запоріжсталь» володіє повним виробничим циклом випуску металургійної продукції. У чотирьох доменних печах комбінат щорічно виплавляє 2,6 млн тонн чавуну високої якості для виробництва сталі, великогабаритного чавунного литва і товарного чавуну в чушках.

Характерною особливістю чавуну виробництва ПАТ «Запоріжсталь» є низький вміст у ньому сірки і фосфору, завдяки чому він має широкий попит на світовому ринку, а також на ринку України.

Основною експортною продукцією цього підприємства на початку XXI ст. є холоднокатаний сталевий лист у рулонах. Частка експорту в загальному обсязі реалізації становить близько 76 %. Комбінат поставляє продукцію більш ніж в 50 країн світу. Серед країн-імпортерів — Китай, Туреччина, Філіппіни, Ізраїль, Малайзія, Італія, США, Росія, Польща, Йорданія.

1 серпня 2016 року зі складу ПАТ «Запоріжсталь» виведені три ремонтні цехи — механічний, ливарний і цех металоконструкцій. Вони утворили окремий завод — Запорізький ливарно-механічний завод (ТОВ «ЗЛМЗ»).

З 1 червня 2017 року зі складу ПАТ «Запоріжсталь» виведені ще три цехи ЦРМО-1, ЦРМО-2 (цехи ремонту металургійного обладнання) і ЦРЕМЦ (цех ремонту електрообладнання металургійних цехів) — вони увійшли до складу існуючого підприємства — ТОВ «МЕТІНВЕСТ-ПРОМСЕРВІС» зі штаб-квартирою в Маріуполі.

Зараз офіційно, 49 % акцій «Запоріжсталі» належить «Метінвест Холдингу». Підприємство працює в тісній кооперації з виробником коксу «Запоріжжкокс» і виробником вогнетривів «Запоріжвогнетрив», які контролюються «Метінвест Холдингом».

ЗМК «Запоріжсталь» має в складну структуру.

В агломераційному цеху комбінату виробляється основний залізородний агломерат. Практично всі процеси виробництва агломерату автоматизовані.

На чотирьох доменних печах комбінат щорічно виплавляє 2,5 млн. тонн чавуну високої якості для виробництва сталі, великогабаритного чавунного литва та товарного чавуну в чушках.

В мартенівському цеху комбінату працює 9 печей, ємністю 250-500 тонн із загальною виробничою потужністю 3,3 млн. тонн сталі в рік.

Сталь виробляється скрап-рудним процесом на рідкому чавуні. Мартенівські печі опалюються природним газом. Для інтенсифікації виплавки сталі на всіх печах використовується кисень. Сталь продувається аргоном.

Виплавляема сталь - маловуглецева та середньовуглецева конструкційна та звичайної якості, низьколегована - розливається в зливки масою до 20 тонн, використовується для виробництва листового прокату.

На обжимному стані слябінг "1150" прокатуються зливки із вуглецевої, легованої та нержавіючої сталі на сляби товщиною 100-200 мм, шириною 1000-1520 мм, довжиною 1800-4700 мм.

Сляби, призначені для перекату на лист, в гарячому стані передаються на широкосмугвий стан гарячої прокатки.

Цех гарячої прокатки тонкого листа оснащено агрегатами для забезпечення поставки прокату в листах та рулонах - шириною від 1000 до 1500 мм.

Безперервний тонколистовий стан гарячої прокатки "1680" виробляє смуги товщиною 2,0-7,0 мм, шириною 1000-1500 мм, масою рулону - до 16,0 тонн.

На трьох агрегатах для гнутих профілів виробляється більше 1500 сортів (кутників, швелерів) та спеціальних фасонних профілерозмірів гнутих профілів з вуглецевої, низьколегованої та нержавіючої сталі з товщиною стінок від 1,0 до 8,0 мм та з шириною розгортки профілю до 1450 мм.

В цеху холодного прокату № 1 на безперервному чотирьохклітєвому стані "1680", двох одноклітєвих реверсивних станах "1680" та "1200", двадця-

тивалковому стані "1700" та двох безперервних вузькосмугових чотирьохкриттєвих станах "450" та "650" виробляється холоднокатаний лист, смуги та стрічки із вуглецевої, низьколегованої, легованої та нержавіючої сталі.

Цех оснащено засобами для дресування, поперечного та поздовжнього різання, що забезпечує поставку холоднокатаного прокату товщиною від 0,2 до 2,0 мм, шириною від 10 до 1500 мм і довжиною листа до 4000 мм, а також рулонів масою до 14,0 тонн.

Цех холодного прокату № 3 має унікальний стан "2800" для виробництва великогабаритного холоднокатаного листа товщиною 1,5-5,5 мм, шириною 1000-2300 мм та довжиною до 4500 мм із вуглецевих, легованих та нержавіючих сталей.

У складі цеху діє спеціалізоване відділення по виробництву шліфованих та полірованих листів і смуг в рулонах із нержавіючої сталі[40].

ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» являє собою підприємство з повним металургійним циклом. Предметом діяльності підприємства є виробництво такої продукції:

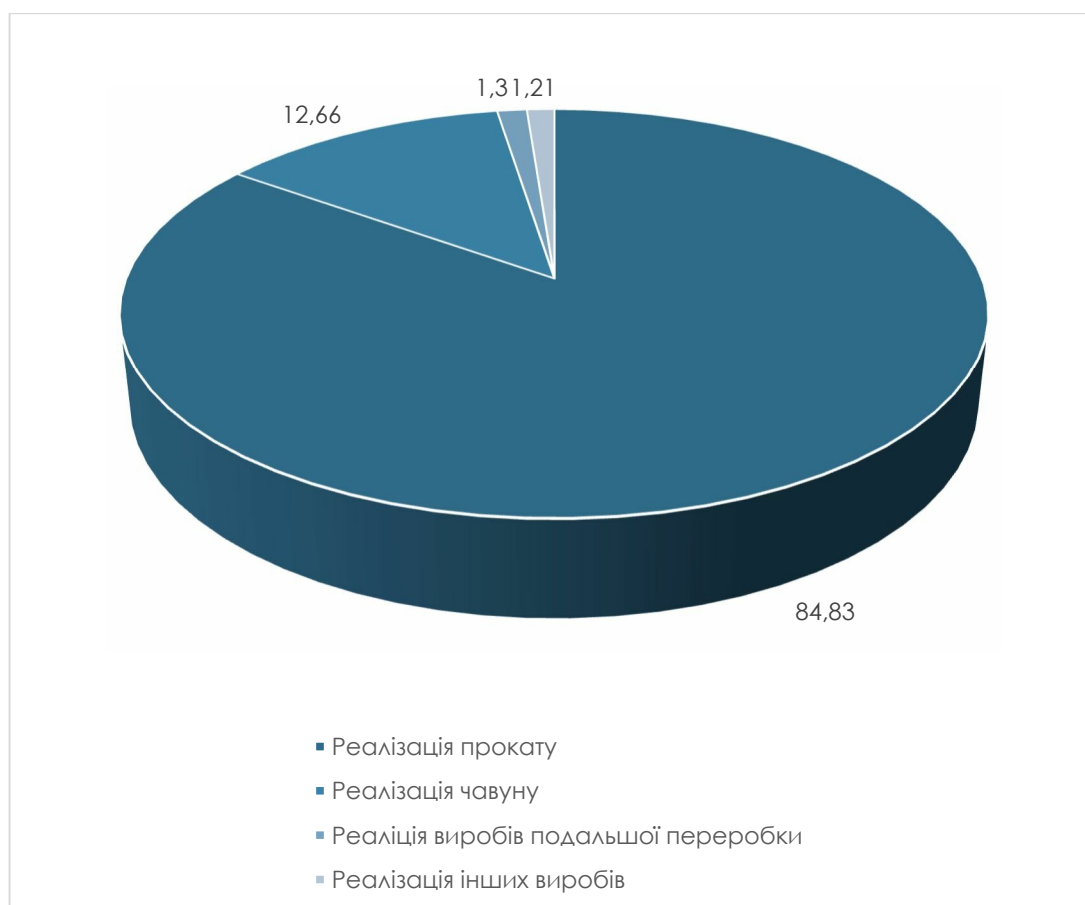
- горячекатаний прокат;
- холоднокатаний прокат;
- жесьть чорна;
- гнуті профілі;
- товарні слябінги;
- чугун;
- супутня продукція(шлак, технічні гази).

Також здійснюється виробництво сільськогосподарської продукції, товарів народного споживання і продуктів харчування.

31.12.2013 р. кількість працівників становила 16355 осіб. 31.12.2018 р. середньооблікова чисельність штатних працівників складала 10 394 осіб; із них 46 осіб працюють за сумісництвом, 16 працюють в умовах неповного ро-

бочого часу. Фонд оплати праці складає 2 195 164,9 тис. грн. Збільшення фонду оплати праці (+409 608,5 тис. грн. або +22,9 %) відносно попереднього року відбулося за рахунок зросту середньої заробітної плати в еквіваленті повної зайнятості на 33,4 % (+549 144,0 тис. грн.) та зниження чисельності працюючих в еквіваленті повної зайнятості на 7,8 % (-139 535,5 тис. грн.). Середня заробітня плата становить 253.8 тис. грн. на рік.

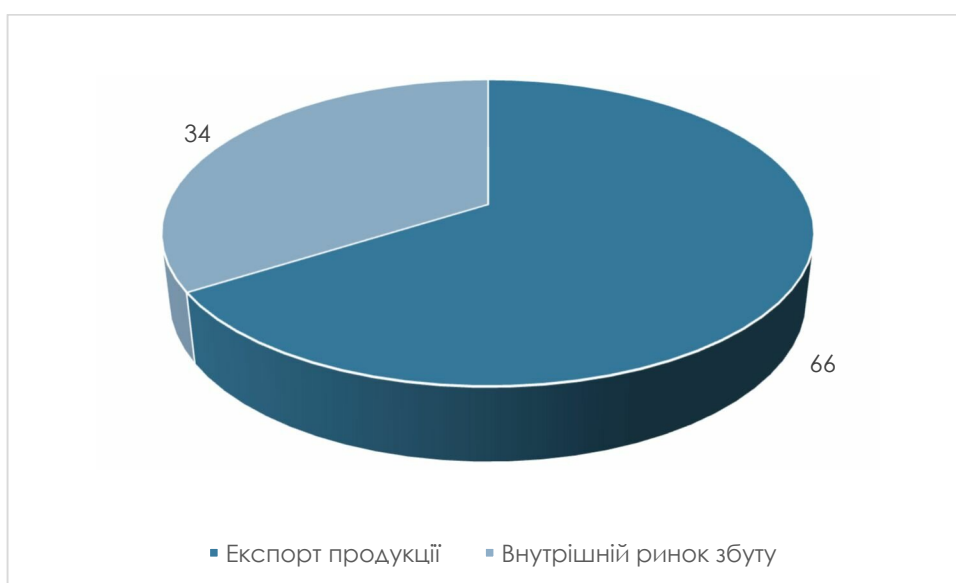

Рис. 2.1. Структура реалізації продукції ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 рік

Структура реалізованої продукції підприємства у 2018 році в грошовому виразі представлена на рис. 2.1. У 2018р. було реалізовано 3 471 845т. прокату, сума становила 50 179 841 тис. грн. частка від загальної суми реалізації у грошовому виразі – 84,83%; середньореалізаційна ціна – 14 453 грн./т. чавуну реалізовано 805 168 т, на суму 7 489 039 тис. грн., частка від загальної суми реалізації у грошовому виразі – 12,66%; середньореалізаційна ціна – 9 301 грн./т.

Реалізація виробів подальшої переробки у натуральній формі – 53 871 т; сума реалізації - 767 286 тис. грн.; частка від загальної суми реалізації у грошовому виразі – 1,30%; середньореалізаційна ціна – 14 243 грн./т. Реалізація інших виробів становила 1,21 %.

У 2018 році частина експорту а загальній сумі реалізації становить 65,63%, в грошовому вигляді це 38 823 027 тис.грн. Структура реалізації продукції за ринковим критерієм представлена на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Структура реалізації продукції ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» за ринковим критерієм

World Steel Association прогнозує збільшення попиту на сталеву продукцію на 1,4% до 1681,2 млн.тон. через відновлення економічної активності в західних країнах, а також покращення результатів економік, що розвиваються. Для Туреччини World Steel прогнозує відновлення економіки і національного ринку сталевих продукції завдяки антикризовим заходам уряду, що також вплине на попит. Щодо України, то в 2019 році очікується зростання споживання сталі на 0,9% або до 5,8 млн. тон. Основними ринками збуту продукції ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 р. є: внутрішній ринок 25,13%; Європа

Таблиця 2.1

Трендовий аналіз фінансових результатів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Рік виробництва	Чистий дохід, млн.грн.	Чистий прибуток, млн.грн.
1	2	3
2013	13579	8
2014	22111	1120
2015	31395	1805
2016	33159	4690
2017	46754	5118
2018	59154	1805

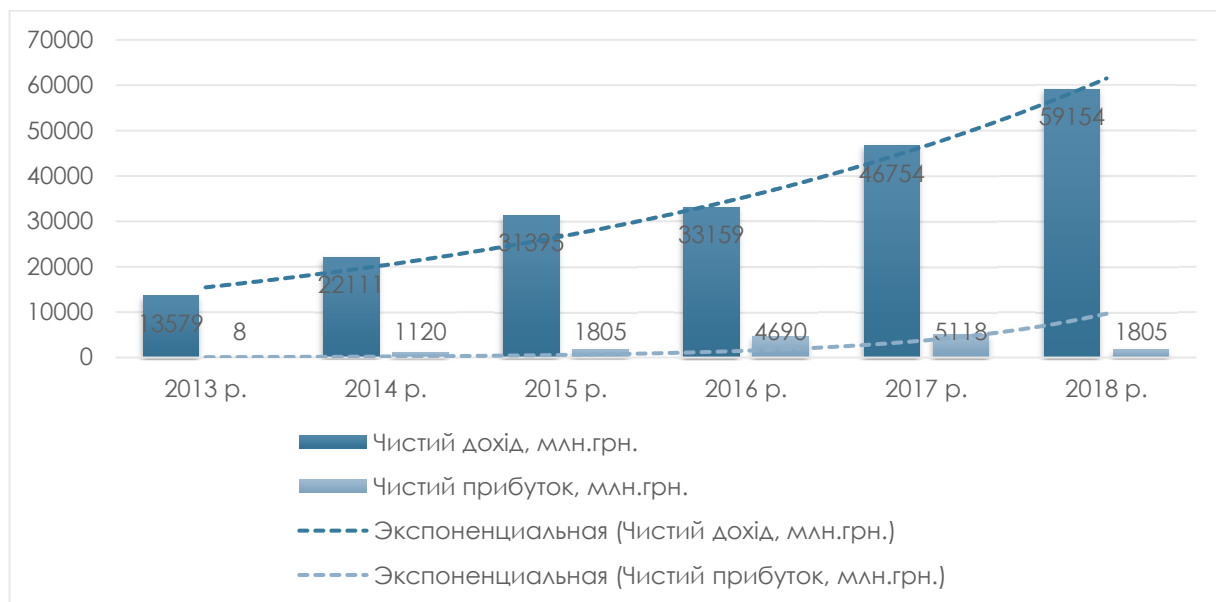

Рис. 2.3 Трендовий аналіз чистого доходу та чистого прибутку ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

17,26%; Туреччина 14,04%; Африка 11,83%; країни СНД 8,64%; Близній Схід 8,35%; Азія 6,02%; Америка 5,61%. Основними клієнтами підприємства на

внутрішньому ринку є ТОВ «Метінвест СМЦ»; ТОВ «МД Істейт»; ТОВ «ЗЛМЗ»; ПрАТ «ТЗ «ТРУБОСТАЛЬ»; ПрАТ «ММК ім. Ілліча» та інші.

Трендовий аналіз фінансових результатів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» впродовж 2013 – 2018 рр. показано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.2

Результати фінансово-господарської діяльності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»

Рік/ най- ме- нування показника	Чистий дохід від реалізації про- дукції (товарів, робіт, послуг)	Собівартість ре- алізованої про- дукції (товарів, робіт, послуг)	Валовий прибуток	Операційний прибуток	Чистий прибу- ток
1	2	3	4	5	6
2016	33158709	23699479	9459230	7063218	4690083
2017	46746886	38309499	8437387	5210934	3348549
Відхи- лення, тис.грн.	13588177	14610020	-1021843	-1852284	-1341534
ТР, %	140,98	161,65	89,2	73,78	71,4
2018	591539818	49414580	7813209	2135646	1804968
Відхи- лення, тис.грн.	12406932	11105081	-624178	-3075288	-1543281
ТР, %	126,54	128,99	92,6	40,98	53,9

В таблиці 2.2 зображено результат господарської діяльності підприємства за 2016-2018 роки. З таблиці видно, що темп росту собівартості реалізованої продукції перевищує темп росту чистого доходу від реалізації продукції. В результаті спостерігається зниження темпу росту валового прибутку, він склав

89,2%. В 2017 – 2018 рр. спостерігається зниження темпу росту валового прибутку, він складає 92,6%. Аналогічно зменшуються операційний та чистий прибуток.

З відси можна зробити висновок, що незважаючи на прибутковість підприємства, тенденція погіршення фінансових показників потребує особливого контролю.

2.2. Горизонтальний аналіз активів та капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Горизонтальний фінансовий аналіз активів і капіталу є важливим елементом аналізу, що надає змогу з'ясувати структуру, стан та зміни в активах і капіталу протягом періоду дослідження, встановити позитивні та негативні тенденції змін та своєчасно розробити заходи фінансової стабілізації. Також, від раціональності формування активів залежить платоспроможність підприємства, швидкість обороту майна, а від оптимальності структури капіталу залежить фінансова стійкість підприємства та діагностується ймовірність банкрутства за критерієм достатності власного капіталу.

В таблиці 2.3 представлено горизонтальний та вертикальний аналіз активів підприємства за 2016 рік. На початок 2016 року загальна вартість майна ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» складає 30093898 тис.грн., на кінець року 40482468 тис.грн., тобто на 10388570 тис.грн. більше, а темп росту вартості майна становить 134,5%. Зростання вартості майна підприємства відбулось за рахунок зростання: на 7 112 тис.грн. балансової вартості нематеріальних активів; на 665 442 тис.грн. залишків незавершених капітальних інвестицій; на 447 тис.грн. балансової вартості інвестиційної нерухомості; на 458444 тис.грн. балансової вартості залишків запасів; дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 939218 тис.грн.; на 742185 тис.грн. дебіторської заборгованості за виданими авансами; іншої поточної дебіторської заборгованості на

Таблиця 2.3

Аналіз активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» за 2016 рік

Найменування статті	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	темپ росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи:	2 457	0,0	9 569	0,0	7 112	0,0	389,5
первісна вартість	2 457	0,0	13 487	0,0	11 030	0,0	548,9
накопичена амортизація	0	0,0	-3 918	0,0	-3 918	0,0	0,0
Незавершені капітальні інвестиції	1 455 736	4,8	2 121 178	5,2	665 442	0,4	145,7
Основні засоби:	16 210 946	53,9	16 054 020	39,7	-156 926	-14,2	99,0
первісна вартість	16 210 946	53,9	17 750 591	43,8	1 539 645	-10,0	109,5
знос	0	0,0	-1 696 571	-4,2	-1 696 571	-4,2	0,0
Інвестиційна нерухомість:	6 518	0,0	6 965	0,0	447	0,0	106,9
первісна вартість	6 518	0,0	6 965	0,0	447	0,0	106,9
Довгострокові фінансові інвестиції:	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
інші фінансові інвестиції	1 128 608	3,8	1 128 608	2,8	0	-1,0	100,0
Довгострокова дебіторська заборгованість	48	0,0	0	0,0	-48	0,0	0,0
Інші необоротні активи	369	0,0	107	0,0	-262	0,0	29,0
Усього за розділом I	18 804 682	62,5	19 320 447	47,7	515 765	-14,8	102,7
II. Оборотні активи							
Запаси	3 627 615	12,1	4 086 059	10,1	458 444	-2,0	112,6
Виробничі запаси	1 483 222	4,9	1 696 330	4,2	213 108	-0,7	114,4
Незавершене виробництво	847 818	2,8	595 882	1,5	-251 936	-1,3	70,3
Готова продукція	1 295 411	4,3	1 793 376	4,4	497 965	0,1	138,4
Товари	1 164	0,0	471	0,0	-693	0,0	40,5
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	5 353 147	17,8	6 292 365	15,5	939 218	-2,2	117,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
за виданими авансами	20 066	0,1	762 251	1,9	742 185	1,8	3 798,7
з бюджетом	791 833	2,6	524 484	1,3	-267 349	-1,3	66,2
у тому числі з податку на прибуток	43	0,0	0	0,0	-43	0,0	0,0
з нарахованих доходів	138	0,0	2 462	0,0	2 324	0,0	1 784,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	896 752	3,0	7 560 490	18,7	6 663 738	15,7	843,1
Поточні фінансові інвестиції	0	0,0	700	0,0	700	0,0	0,0
Гроші та їх еквіваленти	387 424	1,3	1 027 854	2,5	640 430	1,3	265,3
Готівка	14	0,0	12	0,0	-2	0,0	85,7
Рахунки в банках	387 399	1,3	1 027 834	2,5	640 435	1,3	265,3
Витрати майбутніх періодів	201 580	0,7	256 044	0,6	54 464	0,0	127,0
Інші оборотні активи	8 560	0,0	647 241	1,6	638 681	1,6	7 561,2
Усього за розділом II	11 287 115	37,5	21 159 950	52,3	9 872 835	14,8	187,5
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття							
	2 101	0,0	2 071	0,0	-30	0,0	98,6
Баланс	30 093 898	100,0	40 482 468	100,0	10 388 570	0,0	134,5

6 663 738 тис.грн.; на 638 681 тис.грн. інших оборотних активів. Це свідчить про нарощування майнового потенціалу підприємства, тобто збільшення валюти балансу з 30 093 898 тис.грн. на початок 2016 року до 40 482 468 тис.грн. на кінець 2016 року, що вказує на зміцнення економічного потенціалу підприємства, зростання його виробничих можливостей.

Взагалі у 2016 році суттєві зміни в структурі активів відбулись за рахунок зміни іншої поточної дебіторської заборгованості і кількості грошей на рахунках в банках.

Необоротні активи представлені насамперед первісною вартістю основних засобів, вартість яких збільшилася на 1 539 645 тис. грн, або 9,5 %. Це свідчить про поліпшення матеріальних умов для розширення основної діяльності підприємства. Зниження частки поточної дебіторської заборгованості в майні з 17,8 % на початок 2016 року до 15,5 % на кінець 2016 року свідчить про відчутне поліпшення стану розрахунків підприємства з дебіторами. Серед видів оборотних активів найбільший темп зростання мають гроші на рахунках в банках (в 2,65 раза), їх частка в майні станом на кінець 2016 року підвищилася до 2,5 %, що створює передумови для кращого оцінювання ліквідності балансу та платоспроможності підприємства. Можна зазначити, що така тенденція змін в активах свідчить про зростання господарського обороту підприємства. Така гіпотеза підтверджується зростанням обсягу чистого доходу від реалізації продукції, темп росту якого у 2016 році становить 105,61%.

Про негативні характеристики майнового стану свідчить, збільшення темпу приросту виробничих запасів за 2016 рік, який склав 114,4 % і перевищує темп приросту основних засобів (99 %), при цьому частка виробничих запасів у майні знизилася з 4,9 до 4,2 %. Така динаміка вказує на зниження рівня забезпеченості основних засобів матеріальними оборотними ресурсами; вартість готової продукції і товарів збільшилася на 497 965 тис. грн (138,4 %), їх частка в майні зросла з 4,3 до 4,4 %, що може свідчити про зниження ефективності маркетингової політики підприємства

Таблиця 2.4

Аналіз активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» за 2017 рік

Найменування статті	На початок звітної періоду		На кінець звітної періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	темپ росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи:	9 569	0,0	20 346	0,0	10 777	0,0	212,6
первісна вартість	13 487	0,0	20 346	0,0	6 859	0,0	150,9
накопичена амортизація	-3 918	0,0	0	0,0	3 918	0,0	0,0
Незавершені капітальні інвестиції	2 121 178	5,2	1 408 344	2,3	-712 834	-3,0	66,4
Основні засоби:	16 054 020	39,7	20 952 658	33,8	4 898 638	-5,9	130,5
первісна вартість	17 750 591	43,8	20 952 658	33,8	3 202 067	-10,0	118,0
знос	-1 696 571	-4,2	0	0,0	1 696 571	4,2	0,0
Інвестиційна нерухомість:	6 965	0,0	8 020	0,0	1 055	0,0	115,1
первісна вартість	6 965	0,0	8 020	0,0	1 055	0,0	115,1
знос	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Довгострокові фінансові інвестиції:	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
інші фінансові інвестиції	1 128 608	2,8	1 109 680	1,8	-18 928	-1,0	98,3
Інші необоротні активи	107	0,0	0	0,0	-107	0,0	0,0
Усього за розділом I	19 320 447	47,7	23 499 048	37,9	4 178 601	-9,8	121,6
II. Оборотні активи							
Запаси	4 086 059	10,1	5 133 524	8,3	1 047 465	-1,8	125,6
Виробничі запаси	1 696 330	4,2	1 640 288	2,6	-56 042	-1,5	96,7
Незавершене виробництво	595 882	1,5	2 063 157	3,3	1 467 275	1,9	346,2
Готова продукція	1 793 376	4,4	1 429 594	2,3	-363 782	-2,1	79,7
Товари	471	0,0	485	0,0	14	0,0	103,0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	6 292 365	15,5	11 158 065	18,0	4 865 700	2,5	177,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
за виданими авансами	762 251	1,9	745 589	1,2	-16 662	-0,7	97,8
з бюджетом	524 484	1,3	1 315 844	2,1	791 360	0,8	250,9
у тому числі з податку на прибуток	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
з нарахованих доходів	2 462	0,0	1 236	0,0	-1 226	0,0	50,2
із внутрішніх розрахунків	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	7 560 490	18,7	17 845 366	28,8	10 284 876	10,1	236,0
Поточні фінансові інвестиції	700	0,0	0	0,0	-700	0,0	0,0
Гроші та їх еквіваленти	1 027 854	2,5	348 928	0,6	-678 926	-2,0	33,9
Готівка	12	0,0	0	0,0	-12	0,0	0,0
Рахунки в банках	1 027 834	2,5	348 918	0,6	-678 916	-2,0	33,9
Витрати майбутніх періодів	256 044	0,6	308 272	0,5	52 228	-0,1	120,4
Інші оборотні активи	647 241	1,6	1 630 937	2,6	983 696	1,0	252,0
Усього за розділом II	21 159 950	52,3	38 487 761	62,1	17 327 811	9,8	181,9
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття							
	2 071	0,0	265	0,0	-1 806	0,0	12,8
Баланс	40 482 468	100,0	61 987 074	100,0	21 504 606	0,0	153,1

Слід також зауважити, що у 2016 році спостерігається позитивна тенденція зростання обсягу грошових коштів на кінець року на 640435 тис.грн. І хоча це залишки грошових коштів лише на дату складання балансу, ми відмічаємо, що у підприємства збільшилися ці залишки, що свідчить про зростання грошового обороту ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 році.

В таблиці 2.4 представлений горизонтальний та вертикальний аналіз активів у 2017 році.

Вартість майна збільшилася у 2017 році становить 61 987 074 тис. грн. і складає 153,1%, що також є позитивною тенденцією, бо поряд із цим спостерігається зростання чистого доходу від реалізації продукції на 40,98%. Продовжує знижуватись питома вага необоротних активів в структурі майна підприємства з 47,7% на початок 2017 року до 37,9% на кінець 2017 року. Необоротні активи представлені насамперед основними засобами, вартість яких збільшилася на 4 898 638 тис. грн, або 130,5 %. Це свідчить про більш мобільну структуру майна. Серед видів оборотних активів найбільший темп зростання мають запаси, незавершене виробництво, дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом, інша поточна дебіторська заборгованість, витрати майбутніх періодів, інші оборотні активи. Питома вага оборотних активів на початок року становить 52,3%, а на кінець 2017 року 62,1%. Зростання вартості майна підприємства відбулось за рахунок зростання: на 6859 тис.грн. первісної вартості нематеріальних активів; первісної вартості основних засобів на 4 898638 тис.грн.; первісної вартості інвестиційної нерухомості на 1055 тис.грн. В результаті змін у структурі оборотних активів відбулось також зростання питомої ваги оборотних активів на 81,9%-х пункти.

Балансова вартість запасів, до яких віднесено виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція та товари зросла на 25,6%-х пункти.

В таблиці 2.5 представлено аналіз активів підприємства за 2018 рік.

Таблиця 2.5

Аналіз активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 рік

Найменування статті	На початок звітної періоду		На кінець звітної періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	темп росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи:	20 346	0,0	68 133	0,1	47 787	0,1	334,9
первісна вартість	20 346	0,0	47 119	0,1	26 773	0,0	231,6
накопичена амортизація	0	0,0	-21 014	0,0	-21 014	0,0	0,0
Незавершені капітальні інвестиції	1 408 344	2,3	1 293 019	1,8	-115 325	-0,4	91,8
Основні засоби:	20 952 658	33,8	20 547 936	29,2	-404 722	-4,6	98,1
первісна вартість	20 952 658	33,8	22 522 642	32,0	1 569 984	-1,8	107,5
знос	0	0,0	-1 974 706	-2,8	-1 974 706	-2,8	0,0
Інвестиційна нерухомість:	8 020	0,0	6 741	0,0	-1 279	0,0	84,1
первісна вартість	8 020	0,0	6 741	0,0	-1 279	0,0	84,1
знос	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Довгострокові фінансові інвестиції:	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
інші фінансові інвестиції	1 109 680	1,8	1 038 362	1,5	-71 318	-0,3	93,6
Усього за розділом I	23 499 048	37,9	24 928 897	35,4	1 429 849	-2,5	106,1
II. Оборотні активи							
Запаси	5 133 524	8,3	5 112 500	7,3	-21 024	-1,0	99,6
Виробничі запаси	1 640 288	2,6	2 211 166	3,1	570 878	0,5	134,8
Незавершене виробництво	2 063 157	3,3	1 097 094	1,6	-966 063	-1,8	53,2
Готова продукція	1 429 594	2,3	1 779 995	2,5	350 401	0,2	124,5
Товари	485	0,0	24 245	0,0	23 760	0,0	4 999,0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	11 158 065	18,0	17 015 658	24,1	5 857 593	6,1	152,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
за виданими авансами	745 589	1,2	1 283 857	1,8	538 268	0,6	172,2
з бюджетом	1 315 844	2,1	894 464	1,3	-421 380	-0,9	68,0
у тому числі з податку на прибуток	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
з нарахованих доходів	1 236	0,0	1 963	0,0	727	0,0	158,8
із внутрішніх розрахунків	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	17 845 366	28,8	18 859 141	26,8	1 013 775	-2,0	105,7
Поточні фінансові інвестиції	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Гроші та їх еквіваленти	348 928	0,6	423 708	0,6	74 780	0,0	121,4
Готівка	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Рахунки в банках	348 918	0,6	423 693	0,6	74 775	0,0	121,4
Витрати майбутніх періодів	308 272	0,5	286 391	0,4	-21 881	-0,1	92,9
Інші оборотні активи	1 630 937	2,6	1 658 514	2,4	27 577	-0,3	101,7
Усього за розділом II	38 487 761	62,1	45 536 196	64,6	7 048 435	2,5	118,3
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття							
	265	0,0	551	0,0	286	0,0	207,9
Баланс	61 987 074	100,0	70 465 644	100,0	8 478 570	0,0	113,7

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги зросла на 4865700 тис.грн., а темп її росту склав 177,3%, інша поточна дебіторська заборгованість зросла на 10 284 876 тис.грн, на початок року вона становила 7 560 490 тис.грн., на кінець року – 17 845 366 тис.грн., темп росту 250,9% (тобто у 2,5 разів зросла). Таке суттєве зростання заборгованості може негативно вплинути на платоспроможність підприємства.

На кінець 2017 року у підприємства знизився обсяг абсолютно ліквідних активів (грошових коштів) на 678926 тис.грн. Впродовж 2017 року спостерігається зростання інших оборотних активів з 647241 тис.грн. на початок року до 1630937 тис.грн. на кінець 2017 року. Загальне зростання оборотних активів у вартісному вираженні становить 17 327 811 тис.грн., а у відсотках – 9,8%.

На початок звітнього року порівняно з кінцем 2018 року вартість майна збільшилася на 8 478 570 тис. грн, або 11,3 %, що свідчить про нарощування майнового потенціалу підприємства. Чистий дохід від реалізації продукції у 2018 році зріс на 12 406 932 тис.грн., темп його росту становить 126,54%. Необоротні активи зросли на 1 429 849 тис. грн (6,1%), питома вага необоротних активів впродовж 2018 року суттєво не змінилась, на початок року вона становила 37,9%, а на кінець року – 35,4%. Вагомий внесок у зростання обсягу майна внесли такі статті: первісна вартість основних засобів (+ 1 569 984 тис.грн.); вартість виробничих запасів (+ 570 878 тис.грн.); дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги (+ 5 857 593 тис.грн.); дебіторська заборгованість за виданими авансами (+538 268 тис.грн.); інша поточна дебіторська заборгованість (+1 013 775 тис.грн.).

Суттєвих змін в структурі активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 році не відбулось.

Приріст вартості оборотних активів за 2018 рік становить 27 577 тис. грн або 2,5%, серед видів оборотних активів зросла частка грошей та їх еквівален-

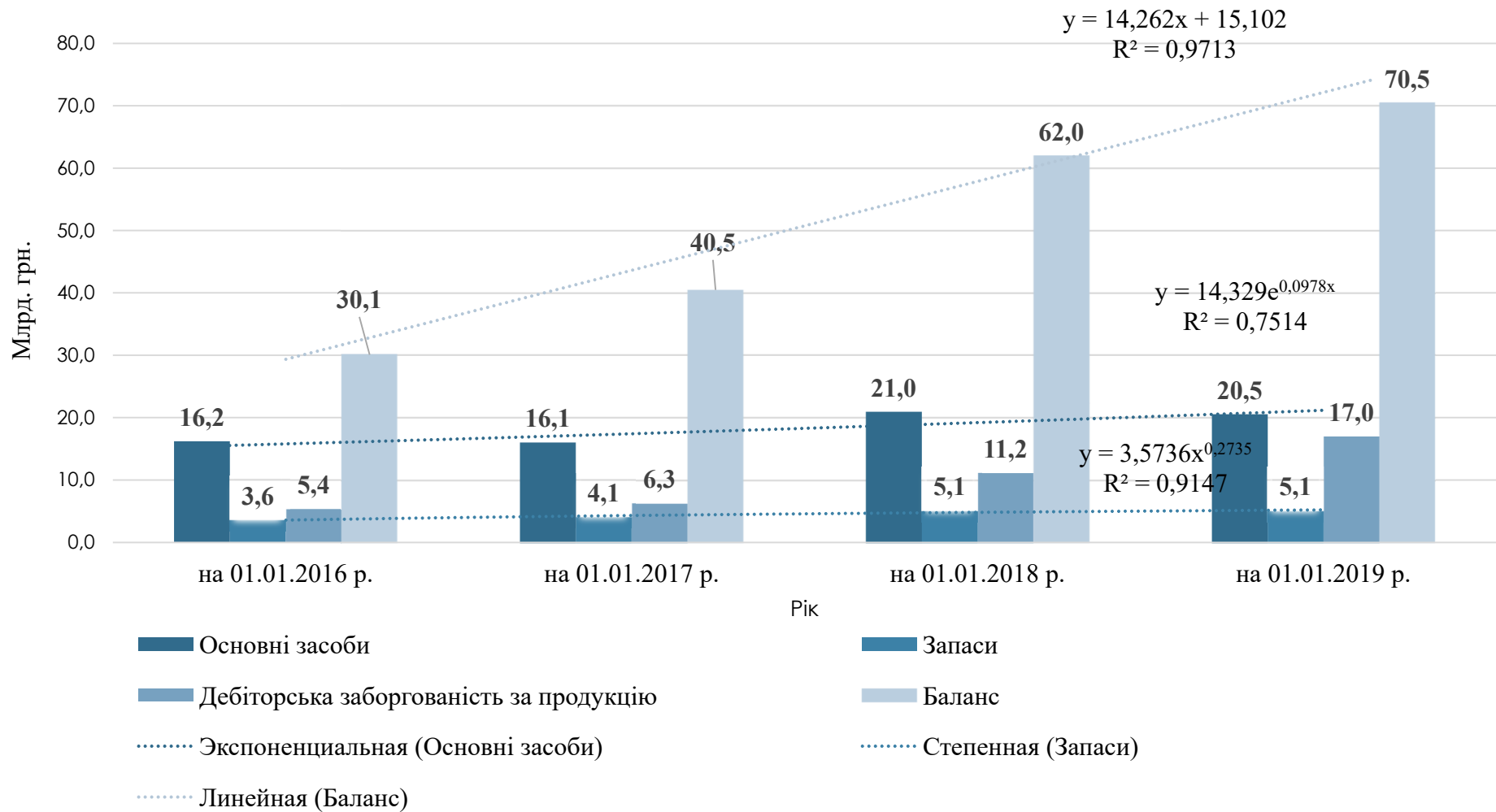
тів на 74 780 тис.грн., їх частка в майні станом на кінець 2018 року підвищилася до 0,6 %, що створює передумови для збільшення платоспроможності підприємства та ріст високоліквідних.

Крім того, необхідно враховувати вплив інфляційного фактора. Темп приросту майна перевищує макроекономічний показник рівня інфляції, що означає зростання не тільки номінальної (балансової), а й реальної вартісної оцінки активів. За 2018 рік валюта балансу збільшилася на 13,7 % а рівень інфляції склав 10,9 %. У цьому випадку зростання реальної вартісної оцінки активів становитиме 2,5 % ($1,078 \div 1,046 * 100\%$).

За результатами аналізу активів впродовж 2016 – 2018 рр. побудуємо лінію тренду активів (основні засоби, запаси, дебіторська заборгованість за продукцію, валюта балансу) та представимо на рис. 2.4.

Таким чином, за період 2016 – 2018 рр. за результатами прогнозування складу та структури активів шляхом трендового аналізу спостерігаються такі зміни у складі та структурі майна ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»:

- кожен рік зростає балансова вартість майна;
- зменшується питома вага оборотних активів з 62,5% на початок 2016 року до 35,4% на кінець 2018 р.;
- зростає питома вага оборотних активів з 37,5% на початок 2016 року до 64,6% на кінець 2018 р.;
- зростає чистий дохід від реалізації продукції у 2016 – 2017 рр. на 40,98%, а у 2017 – 2018 рр. на 26,54%;
- зменшується питома вага виробничих запасів з 4,9% на початок 2016 року до 3,1% в кінці 2018 року;
- стабільно зростає обсяг дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, а також іншої поточної дебіторської заборгованості та дебіторська заборгованість за виданими авансами;

Рис. 2.4. Трендовий аналіз активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Трендовий аналіз стану та руху капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» представлено в табл. 2.6 – 2.8.

Джерела формування капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» на початок 2016 року складають 30 093 898 тис.грн., а в кінці року 40 482 468 тис.грн., при цьому власний капітал становить 52%, а на кінець року 49,9%, тобто капітал підприємства сформований практично у відношенні 50/50 власний до позикового капіталу. Це свідчить про нормальну фінансову стійкість підприємства. Важливою структурною складовою власного капіталу є нерозподілений прибуток. У підприємства впродовж 2016 року нерозподілений прибуток зростає з 4772435 тис.грн. на 01.01.2016 р. до 10392611 тис.грн. на 31.12.2016 р., тобто накопичення чистого прибутку становить 5620176 тис.грн. Така динаміка нерозподіленого прибутку свідчить, що підприємство підвищило рівень фінансової стійкості за критерієм забезпеченості власним капіталом. Резервний капітал на протязі всього 2016 року становить 506 200 тис.грн. та не змінюється, тобто це є ознакою фінансової стабільності підприємства, конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості.

Підприємство має довгостроковий банківський кредит, який на початок року складає 741223 тис.грн., а на кінець року 797778 тис.грн., впродовж 2016 року додаткового залучення довгострокових позикових коштів не відбувалось. Зміна залишку заборгованості – перехідна сума, що свідчить про рух коштів за цією заборгованістю. Також підприємство має відстрочені податкові зобов'язання, які на кінець року становлять 914766 тис.грн.; інші довгострокові зобов'язання 45053 тис.грн.; довгострокові забезпечення 1254424 тис.грн.; цільове фінансування 479 тис.грн. Загальна сума довгострокової заборгованості на початок року складає 3112375 тис.грн., а на кінець року – 3 012500 тис.грн., темп росту загальної заборгованості складає 96,8%. Тобто впродовж 2016 р. суттєвих змін в складі та обсягах довгострокових зобов'язань у підприємства не відбувалось.

Таблиця 2.6

Аналіз капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 році

Найменування статті	На початок звітної періоду		На кінець звітної періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	темп росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	660 920	2,2	660 920	1,6	0	-0,6	100,0
Капітал у дооцінках	9 800 502	32,6	8 787 256	21,7	-1 013 246	-10,9	89,7
Додатковий капітал	-82 251	-0,3	-161 333	-0,4	-79 082	-0,1	196,1
Резервний капітал	506 200	1,7	506 200	1,3	0	-0,4	100,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	4 772 435	15,9	10 392 611	25,7	5 620 176	9,8	217,8
Усього за розділом I	15 657 806	52,0	20 185 654	49,9	4 527 848	-2,2	128,9
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Відстрочені податкові зобов'язання	1 273 399	4,2	914 766	2,3	-358 633	-2,0	71,8
Довгострокові кредити банків	741 223	2,5	797 778	2,0	56 555	-0,5	107,6
Інші довгострокові зобов'язання	43 162	0,1	45 053	0,1	1 891	0,0	104,4
Довгострокові забезпечення	1 054 036	3,5	1 254 424	3,1	200 388	-0,4	119,0
Цільове фінансування	555	0,0	479	0,0	-76	0,0	86,3
Усього за розділом II	3 112 375	10,3	3 012 500	7,4	-99 875	-2,9	96,8
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	2 690 828	8,9	2 985 146	7,4	294 318	-1,6	110,9
Поточна кредиторська заборгованість:							
за довгостроковими зобов'язаннями	18 589	0,1	14 645	0,0	-3 944	0,0	78,8
за товари, роботи, послуги	5 679 226	18,9	11 282 625	27,9	5 603 399	9,0	198,7
за розрахунками з бюджетом	472 291	1,6	170 520	0,4	-301 771	-1,1	36,1
за у тому числі з податку на прибуток	430 701	1,4	114 570	0,3	-316 131	-1,1	26,6
за розрахунками зі страхування	10 950	0,0	10 307	0,0	-643	0,0	94,1
за розрахунками з оплати праці	45 754	0,2	48 660	0,1	2 906	0,0	106,4
за одержаними авансами	10 475	0,0	21 322	0,1	10 847	0,0	203,6
за розрахунками з учасниками	13 974	0,0	13 974	0,0	0	0,0	100,0
Поточні забезпечення	89 943	0,3	98 428	0,2	8 485	-0,1	109,4
Доходи майбутніх періодів	419	0,0	394	0,0	-25	0,0	94,0
Інші поточні зобов'язання	2 291 268	7,6	2 638 293	6,5	347 025	-1,1	115,1
Усього за розділом III	11 323 717	37,6	17 284 314	42,7	5 960 597	5,1	152,6
Баланс	30 093 898	100,0	40 482 468	100,0	10 388 570	0,0	134,5

складає 3112375 тис.грн., а на кінець року – 3 012500 тис.грн., темп росту загальної заборгованості складає 96,8%. Тобто впродовж 2016 р. суттєвих змін в складі та обсягах довгострокових зобов'язань у підприємства не відбувалось.

Заборгованість за короткостроковим кредитом, який належить ПАТ ЗМК «Запоріжсталь», на початок року становить 2690828 тис.грн., а на кінець року 2985146 тис.грн., темп росту заборгованості складає 110,9%.

Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги на початок року становить 5679226 тис.грн., на кінець року 11282625 тис.грн., збільшилась на 5 603 399 тис. грн., темп росту заборгованості становить 198,7%. Збільшення її частки в джерелах формування капіталу з 18,9 % на початку року до 27,9 % на кінець року свідчить про погіршення стану розрахунків підприємства з кредиторами. Інші види поточної кредиторської заборгованості мають характер перехідних залишків за розрахунками по оплаті праці, по страхуванню, з одержаних авансів і т.д. Звертають на себе увагу інші поточні зобов'язання, які на початок року становили 2291268 тис.грн., а на кінець року 2638293 тис.грн., темп росту зобов'язань складає 115,1%. Питома вага короткострокових зобов'язань на початок року становить 37,6%, а на кінець року 42,7%.

До негативної тенденції у майновому стані підприємства за показниками структури пасивів належить підвищення поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 231,8% в кінці 2016 року. Структура капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 році свідчить про необхідність вживання заходів щодо поліпшення фінансового стану підприємства.

Структура капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 році свідчить про необхідність вживання заходів щодо поліпшення фінансового стану підприємства.

В таблиці 2.7 представлений аналіз капіталу у 2017 році.

Таблиця 2.7

Аналіз капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2017 році

Найменування статті	На початок звітнього періоду		На кінець звітнього періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	темп росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	660 920	1,6	660 920	1,1	0	-0,6	100,0
Капітал у дооцінках	8 787 256	21,7	11 014 792	17,8	2 227 536	-3,9	125,3
Додатковий капітал	-161 333	-0,4	0	0,0	161 333	0,4	0,0
Резервний капітал	506 200	1,3	506 200	0,8	0	-0,4	100,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	10 392 611	25,7	14 049 681	22,7	3 657 070	-3,0	135,2
Усього за розділом I	20 185 654	49,9	26 231 593	42,3	6 045 939	-7,5	130,0
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Відстрочені податкові зобов'язання	914 766	2,3	1 143 353	1,8	228 587	-0,4	125,0
Довгострокові кредити банків	797 778	2,0	655 095	1,1	-142 683	-0,9	82,1
Інші довгострокові зобов'язання	45 053	0,1	31 537	0,1	-13 516	-0,1	70,0
Довгострокові забезпечення	1 254 424	3,1	1 579 041	2,5	324 617	-0,6	125,9
Цільове фінансування	479	0,0	403	0,0	-76	0,0	84,1
Усього за розділом II	3 012 500	7,4	3 409 429	5,5	396 929	-1,9	113,2
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	2 985 146	7,4	3 044 256	4,9	59 110	-2,5	102,0
Поточна кредиторська заборгованість:							
за довгостроковими зобов'язаннями	14 645	0,0	13 516	0,0	-1 129	0,0	92,3
за товари, роботи, послуги	11 282 625	27,9	26 157 728	42,2	14 875 103	14,3	231,8
за розрахунками з бюджетом	170 520	0,4	295 621	0,5	125 101	0,1	173,4
за у тому числі з податку на прибуток	114 570	0,3	238 111	0,4	123 541	0,1	207,8
за розрахунками зі страхування	10 307	0,0	11 526	0,0	1 219	0,0	111,8
за розрахунками з оплати праці	48 660	0,1	58 119	0,1	9 459	0,0	119,4
за одержаними авансами	21 322	0,1	7 766	0,0	-13 556	0,0	36,4
за розрахунками з учасниками	13 974	0,0	13 974	0,0	0	0,0	100,0
Поточні забезпечення	98 428	0,2	128 887	0,2	30 459	0,0	130,9
Доходи майбутніх періодів	394	0,0	369	0,0	-25	0,0	93,7
Інші поточні зобов'язання	2 638 293	6,5	2 614 290	4,2	-24 003	-2,3	99,1
Усього за розділом III	17 284 314	42,7	32 346 052	52,2	15 061 738	9,5	187,1
Баланс	40 482 468	100,0	61 987 074	100,0	21 504 606	0,0	153,1

Негативною характеристикою майнового стану є зменшення питомої ваги власного капіталу, яка на початок року становить 49,9%, а на кінець року зменшується до 42,3%. Спостерігається зростання залишків капіталу в дооці-

нках на 2227536 тис.грн. впродовж 2017 року. Позитивною тенденцією в пасажах балансу є зміна обсягу нерозподіленого прибутку, який на початок року становив 10392611 тис.грн., а на кінець року 14049681 тис.грн., темп росту нерозподіленого прибутку складає 135,2%.

В підсумку першого розділу пасиву балансу обсяг власного капіталу на початок року становить 26 231 593 тис.грн., а на кінець року 30 893 050 тис.грн. Отже, підприємство підвищило рівень фінансової стійкості за критерієм забезпеченості власним капіталом.

Залежність підприємства від довгострокових і поточних зобов'язань у 2017 році практично не змінилась. Так, на початок року довгострокові зобов'язання склали 3 012 500 тис.грн., а на кінець року 3 409 429 тис.грн.

Водночас на підприємстві залишається нерівновага між сумами поточної дебіторської та поточної кредиторської заборгованості. Зокрема, за даними табл. 2.5 і 2.7 поточна кредиторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги перевищувала поточну дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги на початок 2017 року в 1,8 раза, а на кінець 2017 року це співвідношення збільшилось до 2,3 раза, отже, шляхи зміцнення майнового стану підприємства пов'язані насамперед з удосконаленням управління дебіторською та кредиторською заборгованістю.

У сукупності на початок року поточні зобов'язання і забезпечення складають 17 284 314 тис.грн. На кінець 2017 року загальний обсяг поточних короткострокових зобов'язань складає 32346052 тис.грн., зокрема 3044256 тис.грн. короткострокові кредити банків; 26157728 тис.грн. кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги; 2614290 тис.грн. інші поточні зобов'язання. Питома вага короткострокових позикових джерел фінансування впродовж 2017 року зросла на 9,5%.

Зміни у складі та структурі капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 році представлені в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 році

Найменування статті	На початок звітнього періоду		На кінець звітнього періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	темп росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	660 920	1,1	660 920	1,0	0	-0,1	100,0
Капітал у дооцінках	11 014 792	17,8	10 139 310	14,8	-875 482	-3,0	92,1
Резервний капітал	506 200	0,8	506 200	0,7	0	-0,1	100,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	14 049 681	22,7	19 586 620	28,6	5 536 939	5,9	139,4
Усього за розділом I	26 231 593	42,3	30 893 050	45,1	4 661 457	2,8	117,8
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Відстрочені податкові зобов'язання	1 143 353	1,8	923 959	1,3	-219 394	-0,5	80,8
Довгострокові кредити банків	655 095	1,1	342 679	0,5	-312 416	-0,6	52,3
Інші довгострокові зобов'язання	31 537	0,1	23 777	0,0	-7 760	0,0	75,4
Довгострокові забезпечення	1 579 041	2,5	1 716 163	2,5	137 122	0,0	108,7
Цільове фінансування	403	0,0	373	0,0	-30	0,0	92,6
Усього за розділом II	3 409 429	5,5	3 006 951	4,4	-402 478	-1,1	88,2
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	3 044 256	4,9	3 016 618	4,4	-27 638	-0,5	99,1
Поточна кредиторська заборгованість:							
за довгостроковими зобов'язаннями	13 516	0,0	13 516	0,0	0	0,0	100,0
за товари, роботи, послуги	26 157 728	42,2	28 767 509	42,0	2 609 781	-0,2	110,0
за розрахунками з бюджетом	295 621	0,5	87 408	0,1	-208 213	-0,3	29,6
за у тому числі з податку на прибуток	238 111	0,4	16 963	0,0	-221 148	-0,4	7,1
за розрахунками зі страхування	11 526	0,0	18 244	0,0	6 718	0,0	158,3
за розрахунками з оплати праці	58 119	0,1	83 159	0,1	25 040	0,0	143,1
за одержаними авансами	7 766	0,0	10 503	0,0	2 737	0,0	135,2
за розрахунками з учасниками	13 974	0,0	13 974	0,0	0	0,0	100,0
Поточні забезпечення	128 887	0,2	162 775	0,2	33 888	0,0	126,3
Доходи майбутніх періодів	369	0,0	353	0,0	-16	0,0	95,7
Інші поточні зобов'язання	2 614 290	4,2	2 374 568	3,5	-239 722	-0,7	90,8
Усього за розділом III	32 346 052	52,2	34 548 607	50,5	2 202 555	-1,7	106,8
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття							
	0	0,0	302	0,0	302	0,0	0,0
Баланс	61 987 074	100,0	68 448 910	100,0	6 461 836	0,0	110,4

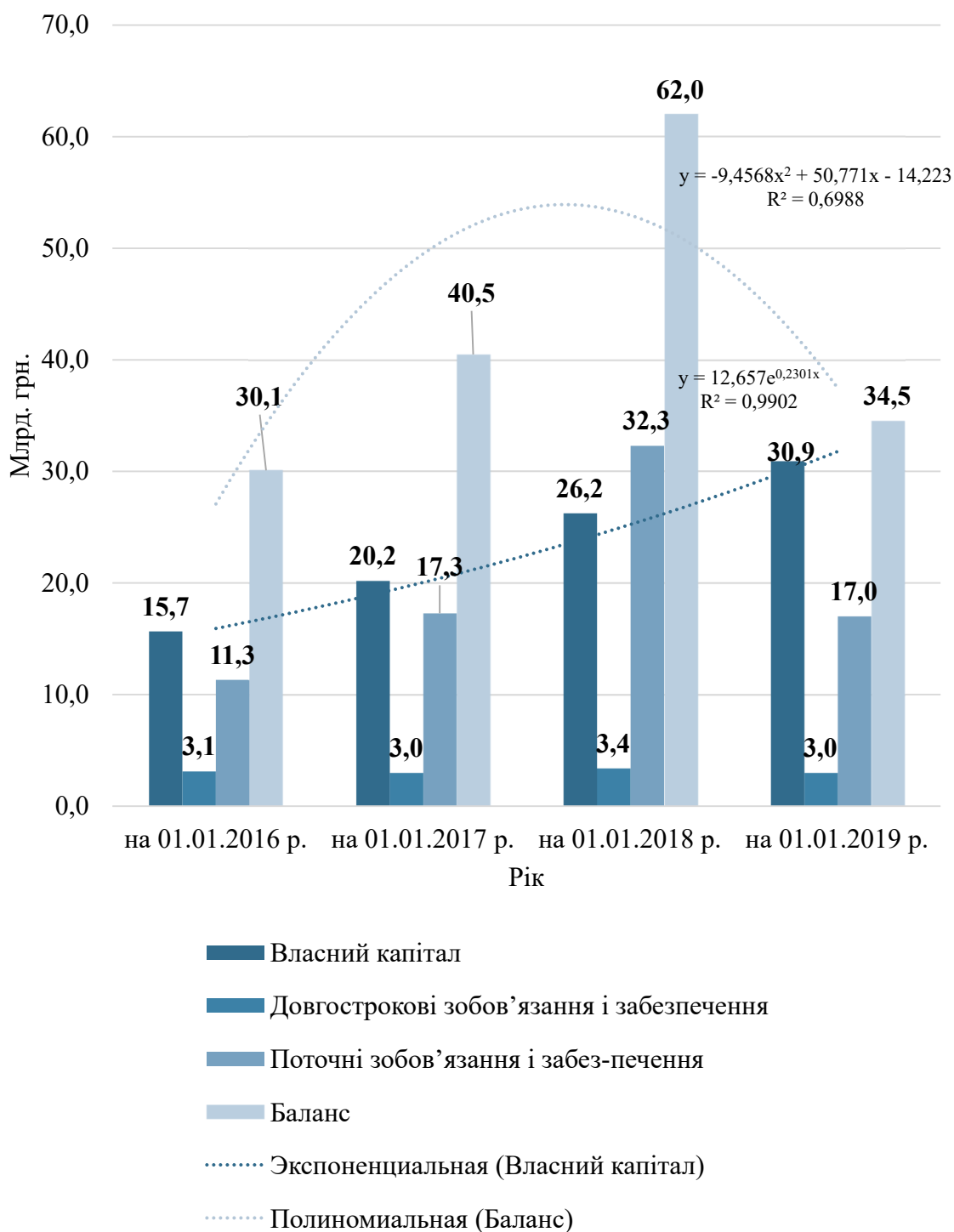
Власний капітал на початок року складає 26 231 593 тис.грн., а на кінець 2018 року 30 893 050 тис.грн. Зростання власного капіталу спричинив зріст нерозподіленого прибутку з 22,7% на початок року до 28,6% на кінець року.

Прискорився темп росту нерозподіленого прибутку до 139,4%, тобто нерозподілений прибуток у абсолютних величинах змінився з 14049681 тис.грн. на початку року до 19586620 тис.грн. в кінці 2017 року, тобто він збільшився, що є позитивною тенденцією та свідчить про покращення структури балансу.

Знижується питома вага довгострокових зобов'язань в структурі капіталу з 5,5% на початок року до 4,4% на кінець 2018 року. В абсолютних величинах довгострокові зобов'язання на початок року становили 3 409 429 тис.грн., а на кінець року 3 006 951 тис.грн.

Питома вага короткострокових зобов'язань на початок року становить 52,2% або 32346052 тис.грн., а на кінець року 50,5% або 34548607 тис.грн., тобто і у 2018 році підприємство не знижує обсяг короткострокових залучених коштів у поточному господарському обороті. Обсяг короткострокових кредитів банків залишається постійним та складає 3044256 тис.грн. на початок року та 3016618 тис.грн. на кінець року. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги на початок року становить 26157728 тис.грн. або 42,2%, а на кінець року 28767509 тис.грн. або 42%. Політика підприємства відносно залучення коштів контрагентів за господарською діяльністю є стабільною вже впродовж трьох років. Також стабільною є політика відносно обсягу інших поточних зобов'язань, які на початок року становили 2614290 тис.грн., а на кінець року 2374568 тис.грн.

Трендовий аналіз структури капіталу представлений на рис. 2.5. Ми бачимо, що чітко прослідковується зміна політики фінансування. Перевагу надається залученню короткострокових позикових коштів, зокрема, у вигляді короткострокової кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Цей

Рис. 2.5. Трендовий аналіз структури капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 – 2018 рр.

вид заборгованості є безоплатним джерелом фінансування поточної діяльності, але в тому випадку, якщо підприємство не порушує свої зобов'язання за договорами з партнерами з господарської діяльності.

За результатами трендового аналізу активів та капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» можна стверджувати, що структура активів та капіталу є відносно стабільною та такою, що свідчить про її оптимальність для здійснення безперервної господарської діяльності.

2.3. Трендовий аналіз відносних аналітичних показників ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»

«Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» від 19.01.2006 № 14 [41] є інформаційною базою для виконання розрахунків.

Ці методичні рекомендації розроблені з метою визначення однозначних підходів під час аналізу фінансово-господарського стану підприємства на предмет виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, своєчасного виявлення формування незадовільної структури балансу для вжиття заходів щодо запобігання банкрутству підприємств, а також виявлення резервів підвищення ефективності виробництва та відновлення платоспроможності підприємств шляхом їх санації.

Об'єктом аналізу є фінансово-господарський стан підприємств, зокрема фінансові, виробничі та інвестиційні аспекти їх діяльності.

Суб'єктами аналізу є власники, органи, уповноважені управляти майном, або особи, які заінтересовані в отриманні інформації щодо діяльності підприємства (державний орган з питань банкрутства, арбітражний керуючий, органи податкової служби, керівництво).

Під час проведення аналізу визначаються:

- стан фінансово-господарської діяльності підприємства, структура його балансу (задовільна чи незадовільна) та обґрунтованість визнання підприємства неплатоспроможним;
- тенденції щодо динаміки основних показників ефективності діяльності підприємства;
- можливість використання санаційних процедур для поліпшення фінансово-господарського стану підприємства та виведення його з неплатоспроможного стану;
- наявність економічних ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства.

Джерелами інформації для проведення розрахунків економічних показників і виявлення ознак неплатоспроможності чи банкрутства є вибіркові показники з документів фінансової звітності підприємства, які відображаються у табличній формі.

Для подальшого трендового аналізу фінансового стану ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» було складено таблицю коефіцієнтів, ця система показників всебічно характеризує фінансове положення підприємства та надає можливості своєчасно реагувати на появу ризиків у фінансово-господарській діяльності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» з метою удосконалення фінансового управління шляхом використання інструментарію трендового аналізу. Розраховуючи ці коефіцієнти можна визначити фінансову стійкість, ділову активність, рентабельність та платоспроможність підприємства.

Результати розрахунку показників стану основних засобів наведено у табл. 2.8. З розрахунку видно, що на початку 2016 частка основних засобів в активах складає 53,9%, це свідчить про те, що металургійне підприємство має важку структуру. На кінець року питома вага основних засобів зменшилась до

Таблиця 2.9

Показники стану основних засобів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Найменування показника/ період	2016 рік			2017 рік			2018 рік		
	початок року	кінець року	відхилення за рік	початок року	кінець року	відхилення за рік	початок року	кінець року	відхилення за рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Частка основних засобів в активах підприємства, відсотків	53,9	39,7	-14	39,7	33,8	-5,9	33,8	29,2	-4,6
Коефіцієнт зносу основних засобів, відсотків	0	9,6	9,6	9,6	0	-9,6	0	8,8	8,8

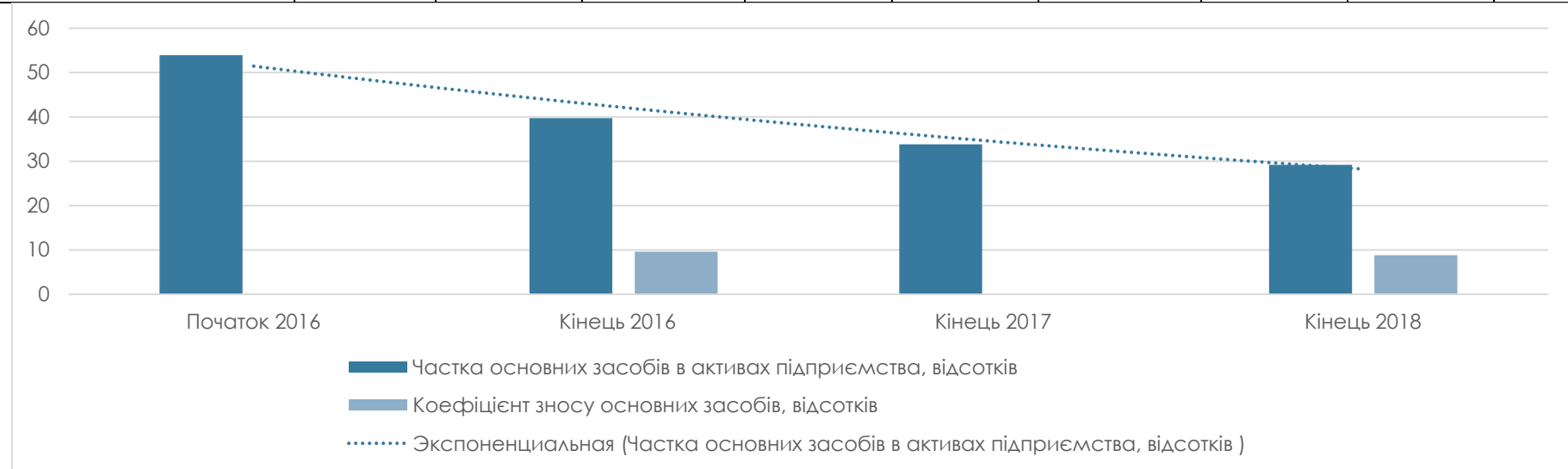

Рис. 2.6. Трендовий аналіз коефіцієнтів стану основних засобів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

39,7% через підвищення питомої ваги оборотних активів. Вартісний обсяг основних засобів не змінився. Тут можна спостерігати, що з одного обсягу основних засобів підприємство може отримати більший обсяг виробленої продукції, це свідчить про більш ефективне використання основних засобів. На кінець 2017 року питома вага основних засобів знизилась до 33,8%. З цих результатів видно більше завантаження виробничих потужностей, що є позитивними змінами.

Після розрахунку показників оцінки платоспроможності табл. 2.9. видно, що коефіцієнт маневреності власних оборотних засобів на початок 2016 року має значення -2,79, тобто всі оборотні кошти підприємства сформовані за рахунок короткострокових позикових коштів. Вже на кінець року частка оборотних активів дорівнює 0,041. Це свідчить про те, що фінансова стійкість підприємства покращується. 2017 року показник також зростає до 0,071, а у 2018 році він зріс до 0,131.

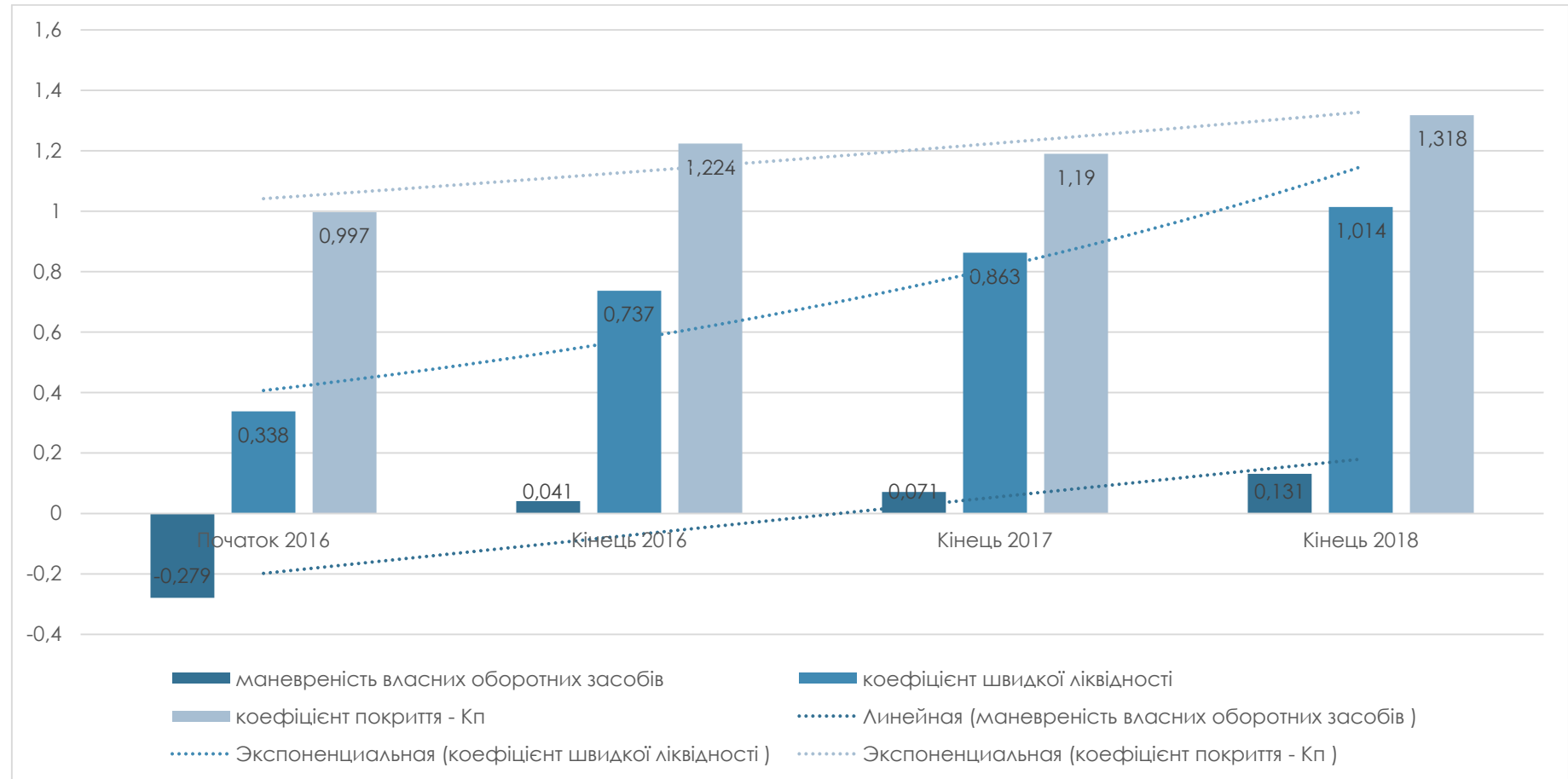
Коефіцієнт показує співвідношення між власними оборотними ресурсами і власним капіталом компанії. Таким чином, значення показника говорить про те, яка частина власного капіталу може бути використана для фінансування оборотних активів, а яка частина спрямована на фінансування необоротних активів. Нормативним вважається значення 0,1 і вище[42]. Але за думкою певних аналітиків коефіцієнт має бути 0,4 щоб підприємство вважалось фінансово стійким.

До показників оцінки ліквідності відносять показник поточної (показує співвідношення оборотних активів і поточних зобов'язань), нормативним є значення в рамках 1-3, однак більш бажаним є значення 2-3. Показник нижче нормативного свідчить про проблемний стан платоспроможності, адже оборотних активів недостатньо для того, щоб відповісти за поточними зобов'язаннями[43]. Коефіцієнт покриття характеризує здатність підприємства забезпечити свої короткострокові зобов'язання з найбільше легко реалізованої частини активів – оборотних коштів. Нормальним значенням даного коефіцієнта

Таблиця 2.10

Показники оцінювання платоспроможності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Основний показник, одиниця виміру	2016 рік			2017 рік			2018 рік		
	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
маневреність власних оборотних засобів	-0,279	0,041	0,320	0,041	0,071	0,030	0,071	0,131	0,060
коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) (Кал)	0,068	0,068	0,000	0,119	0,119	0,000	0,022	0,022	0,000
коефіцієнт швидкої ліквідності	0,338	0,737	0,399	0,737	0,863	0,126	0,863	1,014	0,151
коефіцієнт покриття - Кп	0,997	1,224	0,227	1,224	1,190	-0,034	1,190	1,318	0,128
коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності	0,782	1,043	0,261	1,043	1,076	0,033	1,076	1,213	0,137

Рис. 2.7. Трендовий аналіз коефіцієнтів платоспроможності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

вважається 1,5...2,5, але не менше 1. Однак на його рівень впливає галузева належність підприємства, структура запасів, стан дебіторської заборгованості, тривалість виробничого циклу й інші фактори[44]. А також коефіцієнт термінової ліквідності та коефіцієнт абсолютної ліквідності. Коефіцієнт загальної ліквідності на початок 2016 року дорівнює 0,78, на кінець року він дорівнює 1,043. Впродовж 2017 року рівень показника суттєво не змінився, а на кінець 2018 року він дещо зріс до 1,213. Обсяг оборотних активів у співвідношенні до довгострокових та короткострокових позикових коштів практично однаковий, лише на кінець 2018 року на 0,2 перевищує. Коефіцієнт покриття на початок 2016 року становить 0,997, тобто вартісний обсяг оборотних активів дорівнює вартісному обсягу короткострокових зобов'язань. Впродовж 2016 року рівень показника зростає до 1,224, а в 2017 році він знизився до 1,19, в кінці 2018 року він становив 1,318. Коефіцієнт термінової ліквідності на початок 2016 року дорівнює 0,338, на кінець року 0,737, на кінець 2017 року – 0,863, а на кінець 2018 року – 1,014. Таким чином, коефіцієнт покриття і рівень термінової ліквідності також можна вважати достатнім для того, щоб ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» вважалось платоспроможним.

Аналіз показників фінансової стійкості наведено в табл. 2.10. З таблиці видно, що частка оборотних активів в активах підприємства на початку 2016 року становить 37,5%, в кінці 2016 52,3%, за 2017 рік вона зросла до 62,1%. А 31.12.2018 р. вона становила 64,6%, що свідчить про зростання мобільності активів, це також є непрямим чинником свідчення нарощування підприємством обсягів господарської діяльності.

Частка власних оборотних коштів в загальній сумі оборотних коштів за період з 01.01.2016 до 31.12.2018 зростає з від'ємного значення (-27,9%) до позитивного значення (+13,1%), що свідчить про посилення фінансової стійкості підприємства.

Частка запасів в оборотних активах на початок 2016 року становить 64,3%, впродовж 2017 року ця частка знижується до 26,7%, а впродовж 2018

Таблиця 2.11

Показники оцінювання фінансової стійкості ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Основний показник, одиниця виміру	2016 рік			2017 рік			2018 рік		
	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
частка оборотних коштів в активах, відсотків	37,5	52,3	14,8	52,3	62,1	9,8	62,1	64,6	2,5
частка власних оборотних коштів в їх загальній сумі, відсотків	-27,9	4,1	32,0	4,1	7,1	3,0	7,1	13,1	6,0
частка власних оборотних коштів у покритті запасів, відсотків	-43,4	10,6	54,0	10,6	26,6	16,0	26,6	58,3	31,7
частка запасів у оборотних активах, відсотків	64,3	38,6	-25,7	38,6	26,7	-11,9	26,7	22,5	-4,2
коефіцієнт покриття запасів	1,556	2,590	1,034	2,590	3,749	1,159	3,749	4,256	0,507
коефіцієнт фінансової автономії	0,520	0,499	-0,021	0,499	0,423	-0,076	0,423	0,438	0,015
коефіцієнт фінансової залежності	1,922	2,006	0,084	2,006	2,363	0,357	2,363	2,281	-0,082
коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,201	0,043	0,244	0,043	0,104	0,061	0,104	0,193	0,089
коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,480	0,501	0,021	0,501	0,577	0,076	0,577	0,533	-0,044
коефіцієнт структури довгострокових вкладень	0,166	0,156	-0,010	0,156	0,145	-0,011	0,145	0,121	-0,024
коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,166	0,106	-0,060	0,130	0,093	-0,037	0,115	0,073	-0,042
коефіцієнт структури позикового капіталу	0,216	0,148	-0,068	0,148	0,095	-0,053	0,095	0,080	-0,015
коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	0,922	1,006	0,084	1,006	1,363	0,357	1,363	1,216	-0,147
показник фінансового левериджу	0,922	1,006	0,084	1,006	1,363	0,357	1,363	1,281	-0,082

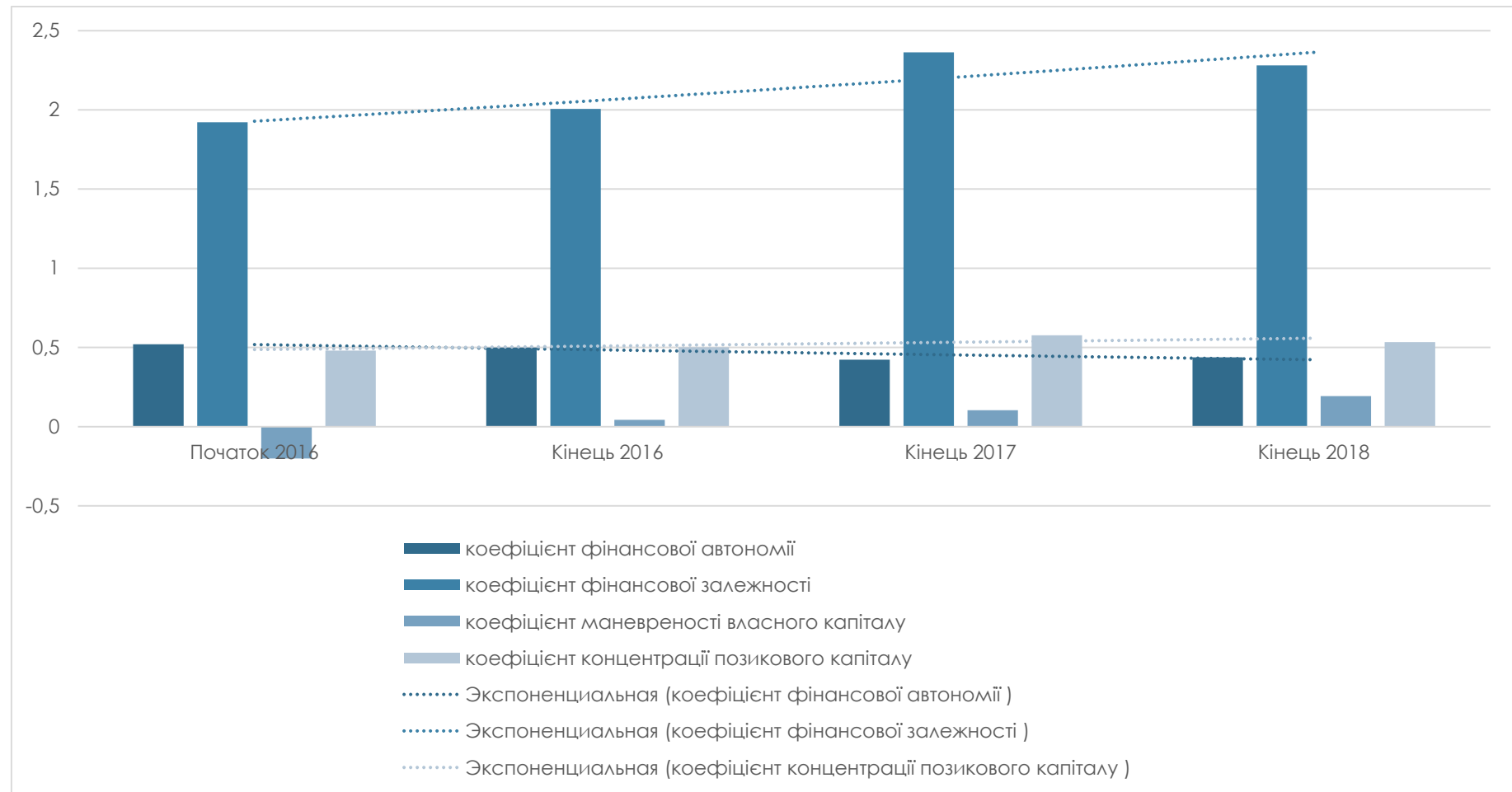
року до 22,5%. Така тенденція свідчить про прискорення обороту елементів оборотних активів.

Коефіцієнт фінансової автономії за твердженням аналітиків повинен бути більше 0,5. На початок 2016 року коефіцієнт фінансової автономії дорівнює 0,52, тобто має місце співвідношення: $\frac{\text{Власний капітал}}{\text{залучений капітал}} = \frac{50\%}{50\%}$. Таке співвідношення є оптимальним з точки зору відносної незалежності підприємства від позикових коштів, але в реальному бізнесі відбувається не завжди так.

Показник фінансової автономії - один з найбільш важливих коефіцієнтів фінансової стійкості. Він дорівнює співвідношенню власного капіталу компанії до всіх фінансових ресурсів. Значення показника говорить про те, яку частину своїх активів компанія здатна профінансувати за рахунок власних фінансових ресурсів. Нормативне значення показника знаходиться в межах 0,4 - 0,6. На початок 2016 року коефіцієнт фінансової автономії дорівнює 0,52. Таке співвідношення є оптимальним з точки зору відносної незалежності підприємства від позикових коштів. Впродовж 2017 року рівень показника знижується на 0,423, а в 2018 році зростає до 0,438. Ці значення знаходяться в межах норми, тому на даному етапі аналізу вважаємо, що підприємство є фінансово стійким.

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до коефіцієнта фінансової автономії. Він розраховується як співвідношення пасивів до власного капіталу. Значення показника говорить про те, скільки фінансових ресурсів використовує компанія на кожну гривню власного капіталу[45]. Коефіцієнт фінансової залежності на початок 2016 року становить 1,922, на кінець року – 2,006, на кінець 2017 року 2,363, а на кінець 2018 року 2,281, тобто впродовж аналізованого періоду спостерігається зростання залежності підприємства від короткострокових позикових коштів.

Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів на початок 2016 року дорівнює 0,166, на кінець року – 0,106, на кінець 2017 року – 0,093, а на кінець 2018 року – 0,073, тобто поступово відбувається зниження питомої

Рис. 2.8. Трендовий аналіз коєфіцієнтів фінансової стійкості ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

ваги довгострокових позикових коштів в структурі капіталу підприємства. Акцент переміщується в бік залучення короткострокових позикових коштів.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу на початок 2016 року має від'ємне значення (-0,201) та свідчить про капіталізацію власного капіталу. Впродовж 2016 року коефіцієнт має рівень 0,043 – 0,061, тобто невелика частка власного капіталу перебуває у мобільній формі; на кінець 2017 року коефіцієнт дорівнює 0,193, тобто частка власного капіталу в мобільній формі зростає. Все це свідчить про зростання ефективності використання власного капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».

Розрахунок показника концентрації позикового капіталу проводиться шляхом ділення поточних і довгострокових зобов'язань компанії на суму активів. Коефіцієнту концентрації позикового капіталу на початок 2016 року становить 0,48, на кінець року 0,501, на кінець 2017 року – 0,577, а на кінець 2018 року – 0,533.

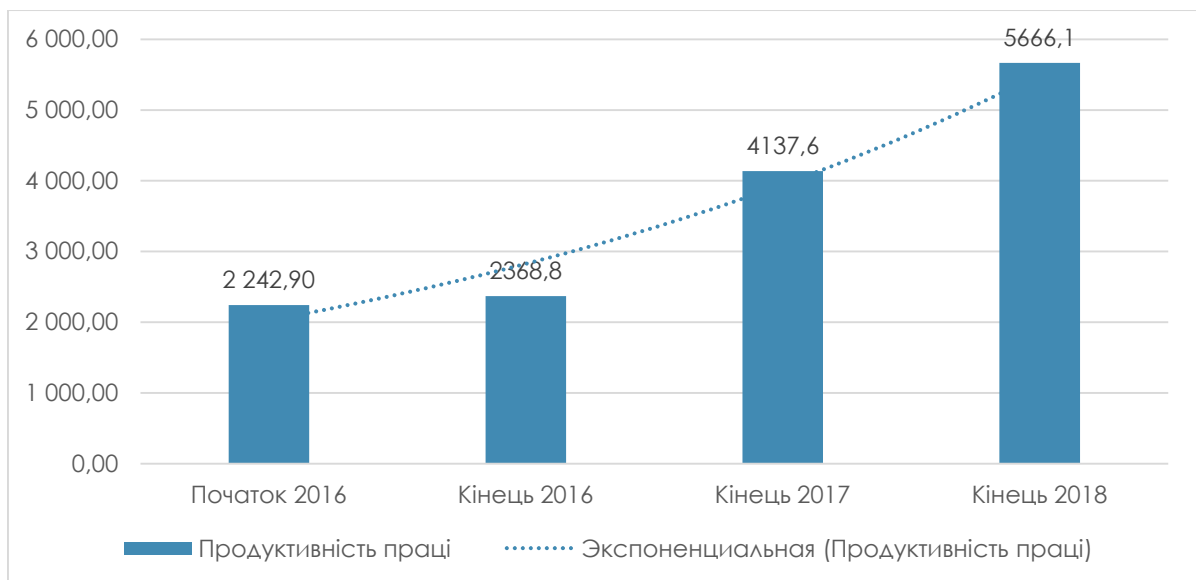
Після аналізу капіталу підприємства видно, що зростає залежність від короткострокових позикових коштів. Впродовж 2016 – 2018 рр. залежність підприємства від позикового капіталу зросла, але не критично. Тому це не має суттєвого впливу на ПАТ ЗМК «Запоріжсталь». На рис. 2.8 представлено результати трендового аналізу коефіцієнтів фінансової стійкості, на яких видно стабільне зростання залежності підприємства від позикового капіталу; маневреність власного капіталу перебуває на низькому рівні; поступово знижується рівень коефіцієнта фінансової автономії. Керівництво повинно вчасно і розважливо реагувати на зміни, щоб не втратити фінансової стійкості.

Оцінювання рівня показників ефективності використання майна та капіталу зображено в таблиці 2.11. Тут добре видно збільшення продуктивності праці. На початку 2016 року продуктивність становила 2242,9 тис.грн. на одну особу, на кінець 2016 року 2368,8 тис.грн. на одну особу, на кінець 2017 року 4147,6 тис.грн. на одну особу, а за 2018 рік 5666,1 тис.грн. на одну особу. З

цього видно, що продуктивність праці майже в 2,5 рази що є позитивним чинником, який характеризує використання трудових ресурсів. Трендовий аналіз показника продуктивності праці зображено на рис. 2.9.

Фондовіддача — це відношення вартості випущеної продукції у вартісному виразі до середньорічної вартості основних виробничих фондів. Вона виражає ефективність використання засобів праці, тобто показує, скільки виробляється готової продукції на одиницю основних виробничих фондів. У 2015 році він склав 2,163 у 2016 році – 2,055, у 2017 році – 2,526, у 2018 році – 2,851, с цього можна спостерігати підвищення ефективності використання основних засобів підприємства.

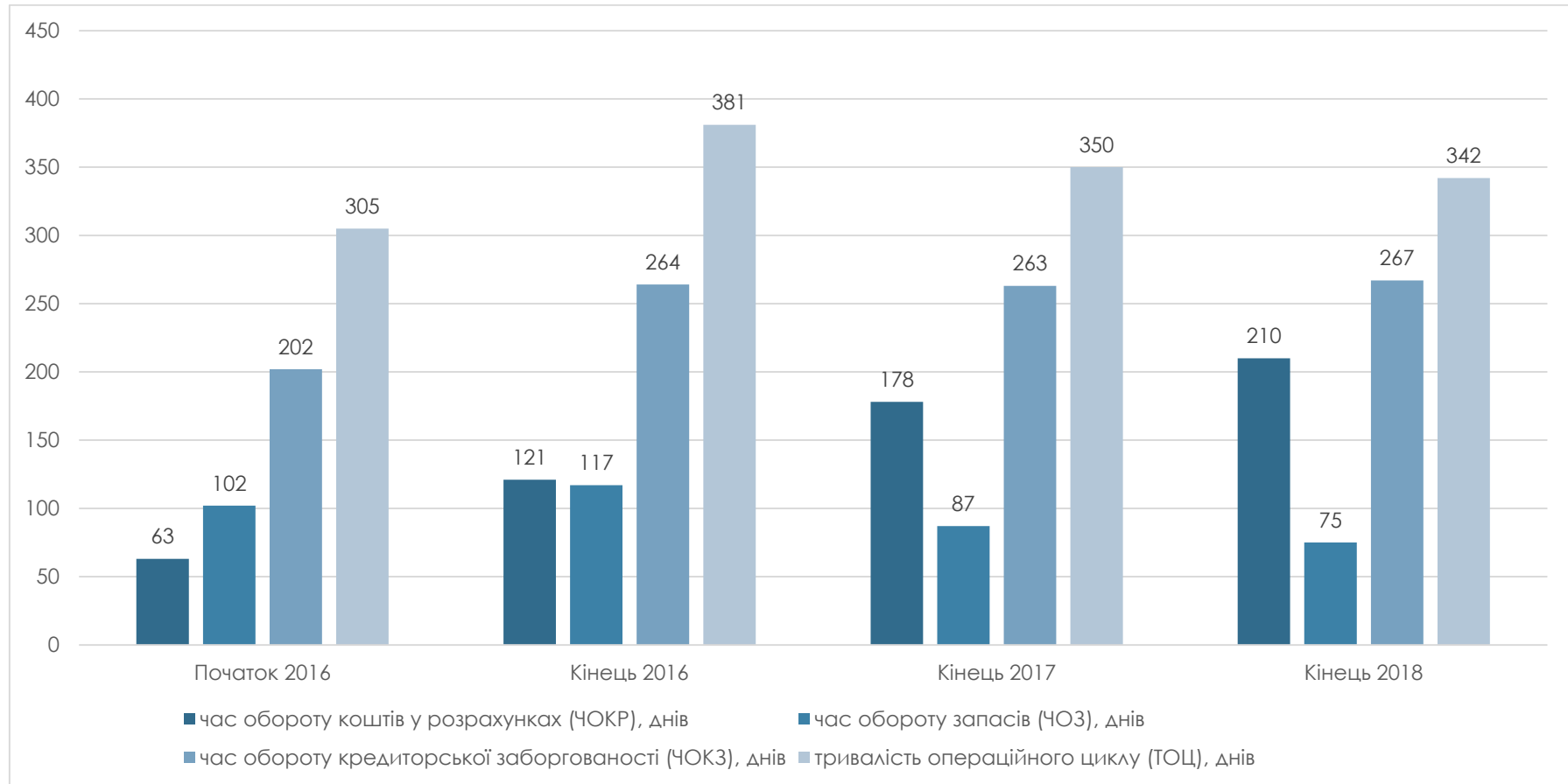
Рис. 2.9. Трендовий аналіз показника продуктивності праці на ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Оборотність дебіторської заборгованості (у днях обороту) у 2015 році дорівнює 63 дн., у 2016 році 121 день, у 2017 році 178 дн. та у 2018 р. – 210 днів, тобто впродовж досліджуваного періоду підприємство змінило політику управління дебіторською заборгованістю з помірної на агресивну та у 2018 р.

Таблиця 2.12

Показники оцінювання ефективності використання майна та капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Основний показник, одиниця виміру	2016 рік			2017 рік			2018 рік		
	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
продуктивність праці, тис. гривень / особу	2 242,9	2 368,8	126,0	2 368,8	4 137,6	1 768,8	4 137,6	5 666,1	1 528,5
фондовіддача, гривень / гривень	2,163	2,055	-0,108	2,055	2,526	0,471	2,526	2,851	0,325
оборотність коштів у розрахунках (ОКРО), оборотів	5,696	2,987	-2,709	2,987	2,023	-0,964	2,023	1,712	-0,311
час обороту коштів у розрахунках (ЧОКР), днів	63	121	57	121	178	57	178	210	32
оборотність запасів, оборотів (ОЗО)	3,515	3,072	-0,443	3,072	4,155	1,083	4,155	4,823	0,668
час обороту запасів (ЧОЗ), днів	102	117	15	117	87	-31	87	75	-12
час обороту кредиторської заборгованості (ЧОКЗ), днів	202	264	62	264	263	0	263	267	4
тривалість операційного циклу (ТОЦ), днів	305	381	76	381	350	-31	350	342	-8
тривалість фінансового циклу, дн.	102	117	15	117	87	-31	87	75	-12
коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості	0,176	0,335	0,159	0,335	0,494	0,159	0,494	0,584	0,090
оборотність власного капіталу, об.	2,382	1,850	-0,532	1,850	2,014	0,164	2,014	2,071	0,057
оборотність сукупного капіталу, об.	1,188	0,940	-0,248	0,940	0,912	-0,028	0,912	0,893	-0,019
коефіцієнт стійкості економічного росту	0,115	0,232	0,117	0,232	0,128	-0,104	0,128	0,153	0,025
поточна платоспроможність	-12532647	-17111806	-4579159	-17111806	-33947955	-16836149	-33947955	-35669795	-1721840
коефіцієнт Бівера	0,222	0,314	0,092	0,314	0,145	-0,169	0,145	0,180	0,035

Рис. 2.10. Трендовий аналіз тривалості обороту ДЗ, КЗ та ТОЦ і ТФЦ на ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

вже надає відтермінування повернення грошових коштів за відвантажену продукцію на термін 210 днів, що негативно впливає на оборотність оборотних активів. Також спостерігається незначне, але також уповільнення оборотності запасів у 2015 – 2016 рр. Так, у 2015 році тривалість обороту запасів становила 102 дн., у 2016 році 117 дн.. У 2017 році оборотність запасів вже становить 87 днів, а у 2018 році 75 дні.

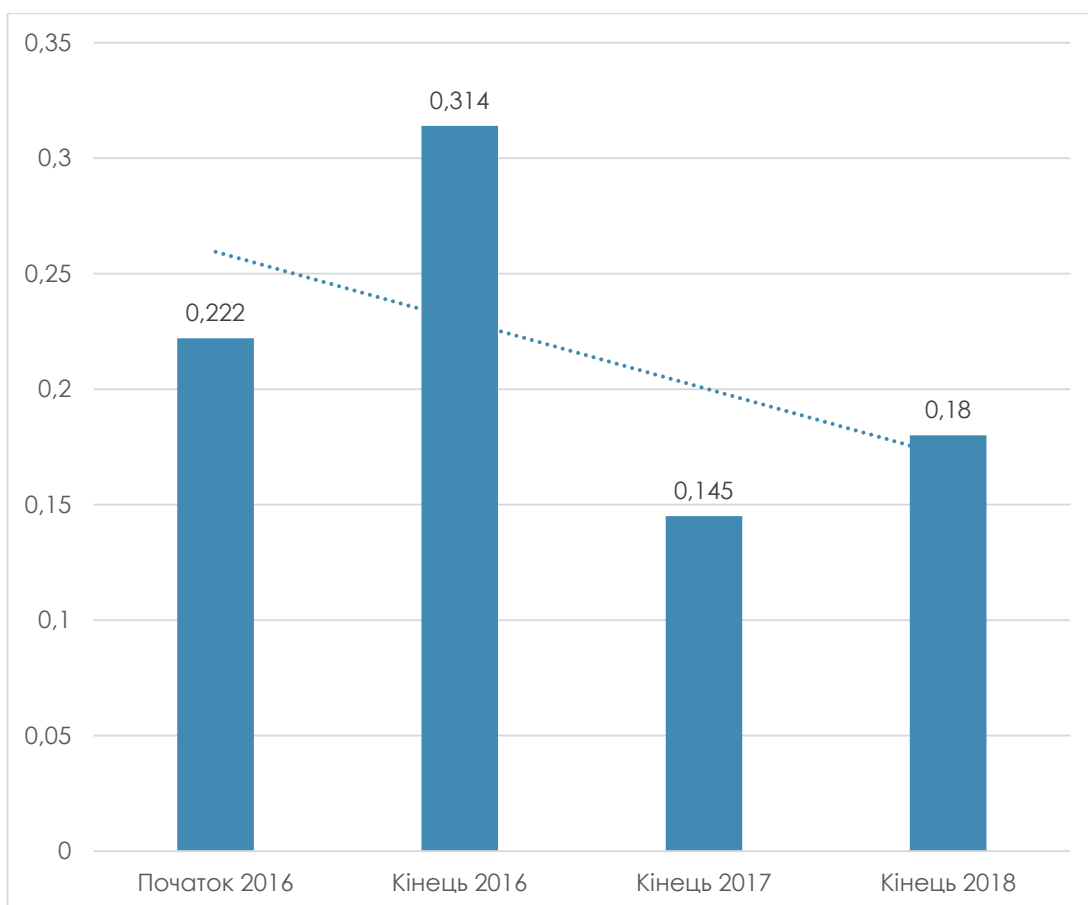
Час обороту кредиторської заборгованості зростав з 202 днів у 2015 році до 267 днів у 2018 році. Тут спостерігається підвищення терміну повернення коштів і підвищення залежності підприємства від позикових коштів у вигляді кредиторської заборгованості.

З таблиці видно, що оборотні кошти, які інвестовано в запаси та дебіторську заборгованість обертаються у 2015 році за 305 дн., у 2016 р. за 381 дн., у 2017 році за 350 днів, а у 2018 році за 342 дн. Тобто впродовж цього періоду підприємство може мати потребу у додатковому фінансуванні за рахунок власних коштів, або короткострокових позичкових коштів. Зміна тривалості фінансового циклу. У 2015 році тривалість фінансового циклу дорівнює 102 дні, у 2016 році 117 днів, у 2017 році 87 днів а у 2018 році 75 днів. Така динаміка вважається позитивною, тому що скорочення тривалості фінансового циклу свідчить про оптимізацію залучення та відволікання грошових коштів у процесі здійснення господарської діяльності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь». Трендовий аналіз тривалості обороту показників зображено на рис. 2.10.

Коефіцієнт стійкості економічного росту у 2015 році дорівнює 0,115, у 2016 році – 0,232; у 2017 році – 0,128; у 2018 році – 0,153, тобто за весь період коефіцієнт стійкості економічного росту має позитивну тенденцію росту, що також характеризує фінансово-господарську діяльність підприємства з позитивної точки зору. Коефіцієнт стійкості економічного росту є узагальнюючим показником.

За даними табл. 2.11 було розраховано поточну платоспроможність в абсолютних показниках, зображену на рис. 2.11 та коефіцієнт Бівера. Після розрахунків було видно, що платоспроможність в абсолютних показниках є нестабільною і значно знизилась на кінець 2018 року.

Для діагностики банкрутства проводиться експрес-аналіз фінансового стану підприємства за допомогою коефіцієнта Бівера. Він визначається як відношення суми чистого прибутку та амортизації до загальної суми зобов'язань

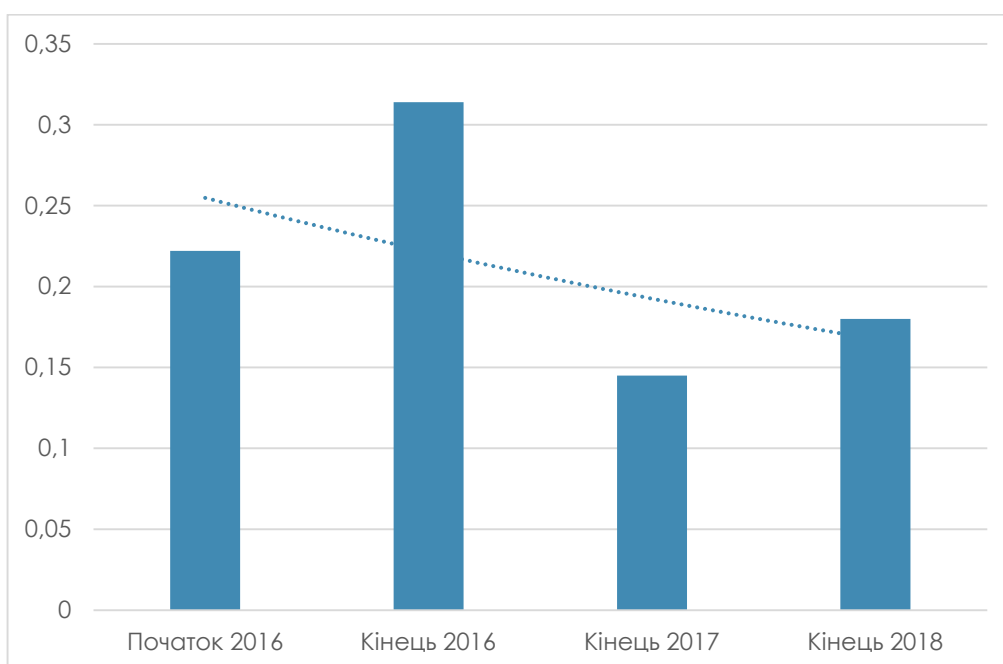
Рис. 2.11. Трендовий аналіз абсолютних показників поточної платоспроможності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

підприємства. Цей коефіцієнт важливий тим, що в чисельнику показника (чистий прибуток та сума амортизаційних відрахувань) відображено інтереси власників бізнесу (це їх власні фінансові ресурси, які вони мають змогу спрямовувати на потреби розвитку власного бізнесу). Знаменник – це всі фінансові

зобов'язання підприємства, структура та обсяг цих фінансових зобов'язань свідчить про ступінь готовності відповідати за обрану фінансову траєкторію, якою рухається підприємство, виходячи зі своїх фінансових можливостей. Якщо протягом певного періоду (1,5-2 роки) коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2, то це свідчить про формування незадовільної структури балансу, а, звідки, і небезпеку банкрутства. В більш розгорнутому вигляді модель Бівера може бути представлена за допомогою системи показників діагностики банкрутства.

На початку 2016 року коефіцієнт Бівера становив 0,222 в кінці року 0,314 це був найвищий рівень показника. У кінці 2017 року він знизився до 0,145, а у 2018 році знов зростає до 0,18. Тому найбільш продуктивним з точки зору фінансового управління ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» з цього питання був 2016 рік.

Розраховуючи коефіцієнт Бівера потрібно враховувати інтереси груп, одна з яких має використати фінансові ресурси в господарському обороті найбільш ефективно, а інша акумулювати ці фінансові ресурси. Трендовий аналіз коефіцієнта Бівера зображено на рис. 2.12.

Рис. 2.12 Трендовий аналіз коефіцієнта Бівера

Після трендового аналізу можна побачити зростання періоду обороту кредиторської заборгованості. До того ж темпи росту тривалості обороту кредиторської заборгованості значно нижчий за темп росту періоду обороту дебіторської заборгованості. Також спостерігається стійка тенденція зростання періоду відволікання грошових коштів із поточного господарського обороту в дебіторську заборгованість. Тобто, впродовж 2016 – 2018 рр. підприємство знаходиться в поганих умовах з комерційного кредитування.

Рентабельність - відносний показник економічної ефективності. Рентабельність комплексно відображає ступінь ефективності використання матеріальних, трудових і грошових ресурсів, а також природних багатств. Коефіцієнт рентабельності розраховується як відношення прибутку до активів, ресурсів або потоків, що її формують. Може виражатися як в прибутку на одиницю вкладених коштів, так і в прибутку, який несе в собі кожна отримана грошова одиниця. Показники рентабельності часто висловлюють у відсотках. В табл. 2.12 та нарис. 2.13 зображено аналіз показників рентабельності (табл. 2.12 та рис. 2.13). Рентабельність продукції підприємства ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2015 році становить 33,1%, у 2016 році цей показник зростає до 39,9%, у 2017 році рентабельність продукції становить лише 22%, а у 2018 році рентабельність продукції становила 19,7%, тобто спостерігається негативна тенденція зниження конкурентних позицій підприємства на товарному ринку. У 2016 році цей показник є найбільш ефективним за всі роки, що досліджується діяльність підприємства і не дивлячись на те, що в 2017 році він зменшився, показник був найкращим у запорізькій області.

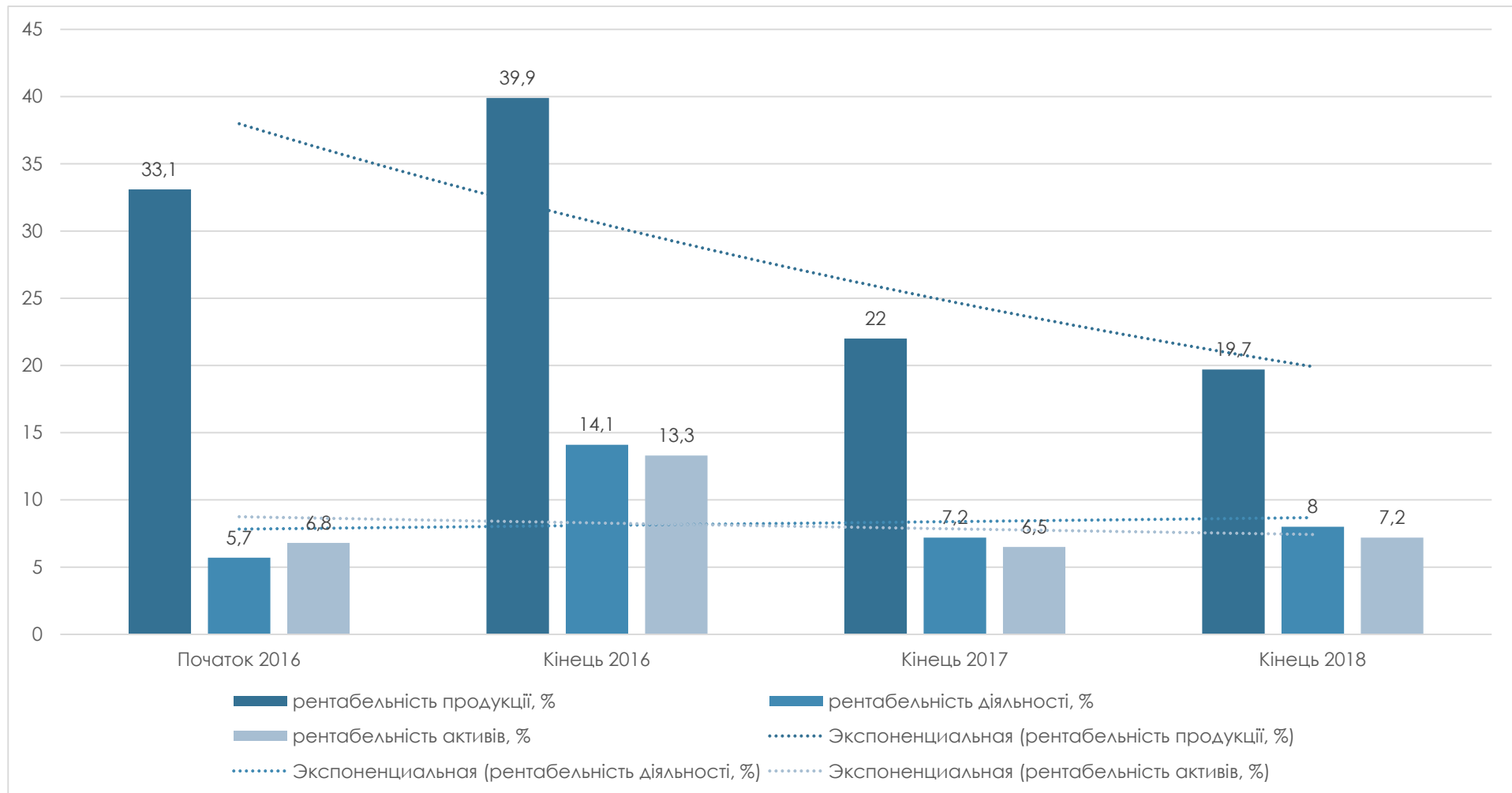
Потрібно зауважити, що впродовж 2016-2018рр. прискорюється період окупності власного капіталу, у 2015 році він складає 7,3 р., у 2016 році 3,8 р., що є найкращим результатом, у 2017 році 6,9р., а в 2018 році бр., тобто власники в більш короткий проміжок отримують приріст власного капіталу. Доволі позитивною можна назвати рентабельність власного капіталу. На початку

Таблиця 2.13

Показники рентабельності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Основний показник, одиниця виміру	2016 рік			2017 рік			2018 рік		
	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
рентабельність продукції, %	33,1	39,9	6,8	39,9	22,0	-17,9	22,0	19,7	-2,3
рентабельність активів, %	6,8	13,3	6,5	13,3	6,5	-6,8	6,5	7,1	0,6
рентабельність сукупного капіталу, %	6,8	13,3	6,5	13,3	6,5	-6,8	6,5	7,2	0,7
рентабельність діяльності, %	5,7	14,1	8,4	14,1	7,2	-7,0	7,2	8,0	0,8
рентабельність власного капіталу, %	13,7	26,2	12,5	26,2	14,4	-11,7	14,4	16,5	2,1
період окупності власного капіталу	7,301	3,821	-3,480	3,821	6,931	3,110	6,931	6,052	-0,879

Рис. 2.13. Трендовий аналіз показників рентабельності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

2016 року 13,7%, найкращий результат у кінці 2016 року 26,2%, у 2017 році – 14,4%, а у 2018 році – 16,5%. У 2018 році рентабельність власного капіталу більше ніж у 2011 і 2017 рр., що є гарним результатом.

Завдяки підвищенню завантаження виробничих потужностей, високою ціною продукції підприємства на товарному ринку рентабельність активів зросла з 6,8% у 2015 році до 13,3% у 2016 році. Але у 2017 році вона знизилась до 6,5%, а у 2018 році піднялась лише до 7,1%, що є трохи більшим за 2015 рік. Тобто за рентабельністю активів 2016 рік був найсприятливішим для підприємства.

Можна зробити висновок, що ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» є достатньо рентабельним підприємством, і в цій галузі залишається лідером в Запорізькій області, але існують певні негативні тенденції, які потребують додаткового аналізу ймовірності банкрутства. Помітним є те, що найбільш ефективним був 2016 рік, а впродовж 2017 – 2018 рр. спостерігались негативні тенденції, які потребують прийняття управлінських рішень та недопущення погіршення функціонування підприємства в цілому.

Трендовий аналіз ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» дає змогу зробити наступні узагальнюючі висновки:

- абсолютна платоспроможність знаходиться на дуже низькому рівні, але підприємство є платоспроможним, а баланс підприємства є ліквідним;
- спостерігається підвищення залежності підприємства від позикових коштів, та все ж фінансова стійкість підприємства перебуває на достатньому рівні та дозволяє йому своєчасно розраховуватись за своїми обов'язками;
- підприємство ефективно використовує майно та капітал у ході здійснення господарської діяльності;
- рентабельність підприємства перебуває на достатньо високому рівні.

Висновки до розділу 2

ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» являє собою підприємство з повним металургійним циклом. Предметом діяльності підприємства є виробництво та збут металургійної продукції: горячекатаний прокат, холоднокатаний прокат, жесьть чорна, гнуті профілі, товарні слябінги, чугун а також супутня продукція. Крім того, здійснюється виробництво та збут іншої продукції промислово-технічного призначення, сільськогосподарської продукції, товарів народного споживання і продуктів харчування.

Чистий дохід від реалізації продукції впродовж 2016 – 2018 рр. стабільно зростає, на 13 588 177 тис.грн. у 2016 – 2017 рр. та на 12 406 932 тис.грн. у 2017 – 2018 рр. Темп росту чистого доходу від реалізації становить 140,98% у 2016 – 2017 рр. та 126,54% у 2017 – 2018 рр. Таким чином, зростання чистого доходу у 2017 – 2018 рр. уповільнюється. Темп росту собівартості реалізованої продукції у 2016 – 2017 рр. становить 161,65%, тобто темп росту собівартості перевищує темп росту чистого доходу від реалізації продукції. В результаті спостерігається зниження темпу росту валового прибутку, він склав 89,2%. Темп росту собівартості реалізованої продукції у 2017 – 2018 рр. становить 128,99%, тобто він також перевищує темп росту чистого доходу від реалізації продукції в цьому ж періоді. В результаті спостерігається зниження темпу росту валового прибутку, він складає 92,6%. Аналогічна тенденція спостерігається на рівні операційного прибутку (темп росту у 2016 – 2017 рр. становить 73,78%, а у 2017 – 2018 рр. 40,98%) та на рівні чистого прибутку (темп росту у 2016 – 2017 рр. становить 71,4%, а у 2017 – 2018 рр. 53,9%).

За результатами трендового аналізу активів та капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» можна стверджувати, що структура активів та капіталу є відносно стабільною та такою, що свідчить про її оптимальність для здійснення безперервної господарської діяльності.

За період 2016 – 2018 рр. за результатами прогнозування складу та структури активів шляхом трендового аналізу спостерігаються такі зміни у складі та структурі майна ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»:

- такі зміни супроводжуються зростанням чистого доходу від реалізації продукції у 2016 – 2017 рр. на 40,98%, а у 2017 – 2018 рр. на 26,54%;
- у підприємства стабільно зростає обсяг дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, а також іншої поточної дебіторської заборгованості;
- також зростає дебіторська заборгованість за виданими авансами;
- зростає балансова вартість майна;
- зростає питома вага оборотних активів з 37,5% на початок 2016 року до 64,6% на кінець 2018 р.;

Трендовий аналіз показав, що ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» є достатньо рентабельним підприємство, і в цій галузі залишається лідером в Запорізькій області, але існують певні негативні тенденції, які потребують додаткового аналізу ймовірності банкрутства. Помітним є те, що найбільш ефективним був 2016 рік, а впродовж 2017 – 2018 рр. спостерігались негативні тенденції, які потребують прийняття управлінських рішень та недопущення погіршення функціонування підприємства в цілому. Трендовий аналіз ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» дає змогу зробити наступні узагальнюючі висновки:

- абсолютна платоспроможність знаходиться на дуже низькому рівні, але підприємство є платоспроможним, а баланс підприємства є ліквідним;
- спостерігається підвищення залежності підприємства від позикових коштів, та все ж фінансова стійкість підприємства перебуває на достатньому рівні та дозволяє йому своєчасно розраховуватись за своїми обов'язками;
- підприємство ефективно використовує майно та капітал у ході здійснення господарської діяльності;
- рентабельність підприємства перебуває на достатньо високому рівні.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПАТ МК «ЗАПОРІЖСТАЛЬ» ЗА РАХУНОК ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

3.1 Концепція управління економічною та екологічною безпекою ПАТ ЗМК «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»

Концепція управління економічною безпекою – одна з найважливіших стратегій підприємства сьогодні. Вона визначає напрямками та шляхи покращення показників фінансової діяльності. Розробка стратегії розвитку значно знижує ризик в діяльності підприємства, що особливо актуально в сучасних умовах господарювання.

Перспективи розвитку будь-якого підприємства, в першу чергу, обумовлені вирішенням стратегічних проблем, отже, найважливішим фактором функціонування підприємства є наявність концепції управління економічною безпекою підприємства[67,12].

Концепція фінансово-економічної безпеки підприємства – це складна система напрямів, заходів та способів досягнення цілей, створення сприятливих умов забезпечення фінансової безпеки в умовах економічної кризи і невизначеності зовнішнього середовища, а також при наявності внутрішніх і зовнішніх загроз на різних етапах та рівнях фінансово-господарської діяльності підприємства.

Система управління фінансово-економічною безпекою підприємства повинна починатися з формування загальної концепції її забезпечення, яка: повинна бути сформульована за допомогою системи пріоритетних інтересів підприємства, виявлених інтересів взаємодіючих з ним суб'єктів зовнішнього середовища, й обрані такі форми та способи гармонізації або узгодження цих інтересів, щоб результати взаємодії підприємства з цими суб'єктами

забезпечили його прибуткову роботу [46, с.75]; має включати способи виявлення і усунення загроз, принципи, які необхідно при цьому застосовувати, сукупність передбачуваних ситуацій зі станом фінансової безпеки, інструменти і технології, потрібні для цього, а також алгоритм забезпечення фінансової безпеки [47, с.177].

Вважаємо, що концепція забезпечення економічної безпеки на умовах екологізації підприємства повинна враховувати наступні складові:

- ризики впливу на систему забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- мету, завдання і стратегію забезпечення фінансової безпеки;
- принципи системи забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- механізми забезпечення фінансової безпеки;
- методи управління фінансовою безпекою підприємства;
- методологічний інструментарій оцінки рівня фінансової безпеки підприємства;
- напрямки та заходи щодо впровадження системи забезпечення фінансової безпеки та ін[76].

При досягненні високого рівня економічної безпеки не можна забувати про навколишнє середовище. Потрібно також робити інвестиції в екологічну безпеку. Основою процесу екологізації економіки має стати подальше вдосконалення природоохоронної нормативно-правової бази, приведеної у відповідність до міжнародної, регулювання відносин відповідальності за завдання шкоди навколишньому природному середовищу та мінімізація антропогенного впливу на нього шляхом заміни технологій і технічного переоснащення підприємств, що потребує значних капіталовкладень. В умовах спаду виробництва та несприятливого інвестиційного клімату на найближчу перспективу це особливо актуально. Основним елементом екологізації, зокрема вдосконалення технологічних процесів і підвищення ефективності діючих очисних установок, є інновації, як важливий інструмент

управління розвитком у рамках відповідної стратегії. До екологічних інновацій належать:

- розроблення й упровадження нових технологічних процесів і циклів та погодженого функціонування всіх ланок із видобутку, переробки, відтворення ресурсів і використання відходів;
- застосування ресурсозберігаючої техніки, створення й упровадження мало- і безвідходних технологій, що забезпечують комплексне освоєння природних ресурсів, розроблення біотехнології;
- розроблення та випуск нових екологічно чистих продуктів і створення потужностей для їх виробництва, розширення варіантів використання нових та поновлюваних джерел енергії;
- упровадження нових організаційних форм, у тому числі вдосконалення організаційно-територіальної структури потенційно небезпечних виробництв, з метою зниження їх екологічної небезпеки;
- формування нового інноваційного мислення з погляду необхідності екологізації через упровадження обов'язкової екологічної освіти[68].

Для реалізації механізмів системи забезпечення фінансової безпеки підприємства в концепції повинна бути передбачена наявність відповідних груп методів управління, які дають можливість реалізувати на практиці систему фінансово-економічної безпеки. До таких груп методів відносяться: інституційно-правові; адміністративні (організаційно-розпорядчі); економічні; організаційно-технологічні; інформаційні; соціально-психологічні [48, с.39–41]; ідентифікації фінансових загроз і небезпек; оцінки та прогнозування фінансових загроз і ризиків; мінімізації фінансових втрат; запобігання негативним фінансовим ситуаціям; контролю за системою фінансової безпеки підприємств [49, с.38].

Стратегія фінансової безпеки підприємства, на нашу думку, представляє собою функціональну стратегію, яка передбачає формування стратегічних цілей і завдань фінансової безпеки підприємства і включає в себе

ряд засобів та інструментів, які спрямовані на формування і розподіл фінансових ресурсів для забезпечення захисту фінансових інтересів підприємства, нейтралізації негативного впливу загроз та ризиків, досягнення підприємством фінансової стійкості та економічного зростання в умовах динамічності зовнішнього середовища [69, 45]. При розробці стратегії важливо враховувати фактори ризику. Кожне підприємство повинно визначити найбільш значущі (небезпечні) з факторів зовнішнього та внутрішнього впливу і розробити систему заходів для їх своєчасного виявлення, запобігання чи послаблення. В ході аналізу цих факторів виявляються потенційні та реальні небезпеки і загрози, причини і джерела їх походження, формулюється проблемна ситуація і розробляються превентивні заходи по їх усуненню. Необхідно з'ясувати можливі наслідки дії факторів впливу, визначити приховані перешкоди при вирішенні завдань бізнесу, передбачити резервні можливості, підстрахуватися на випадок невдалого або небажаного розвитку подій [50, с. 161]. Одним із негативних факторів є швидка зміна зовнішнього середовища, до якого повинна адаптуватись стратегія.

Головна задача при прийнятті стратегічних рішень – забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку. Стратегія фінансово-економічної безпеки підприємства повинна вирішувати такі задачі:

- забезпечення постійної платоспроможності підприємства;
- забезпечення достатньої фінансової стійкості підприємства;
- нейтралізація можливих негативних наслідків фінансових ризиків підприємства;
- здійснення необхідних заходів фінансової санації підприємства при загрозі його банкрутства.

Розробка стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, на наш погляд, повинна бути пов'язана з формуванням стратегічних фінансових цілей, які визначаються з урахуванням основних сфер забезпечення фінансової безпеки підприємства. Розробка і впровадження

стратегії фінансової безпеки – дуже складний процес, що вимагає від менеджерів підприємства різних витрат. У процесі розробки стратегії фінансової безпеки особлива увага приділяється виробництву конкурентоспроможної продукції, мобілізації внутрішніх ресурсів, максимальному зниженню собівартості продукції, формуванню та розподілу прибутку, ефективному використанню капіталу підприємства тощо. Стратегія має визначати мету і завдання всієї системи забезпечення фінансової безпеки, орієнтуватися на розробку і послідовне здійснення заходів щодо закріплення і розвитку позитивних процесів та подолання негативних тенденцій у сфері діяльності підприємства. При цьому мають бути визначені найближчі і перспективні цілі даної стратегії та механізми їх реалізації.

Для визначення стратегії фінансової безпеки ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» розглянемо ланцюг створення цінності Майкла Портера, так як для підприємства важливо вміти ефективно позиціонувати і розвивати свої конкурентні переваги в умовах глобальної конкуренції. Важливість і цінність цих навичок проявляється в тому, що невміння вести активну конкурентну боротьбу, тягне за собою погіршення всіх показників діяльності підприємства [51, с. 239].

В таблиці 3.1 представлений ланцюг створення цінності за основними видами діяльності для виробничого підприємства ПАТ МК «Запоріжсталь».

Таблиця 3.1

Ланцюг створення цінності за основними видами діяльності ПАТ МК «Запоріжсталь»

Основні види діяльності			
Логістика	Операції	Маркетинг	Сервіс
Пряма поставка сировини на сировинну базу підприємства	Низькі дефекти, відповідність виготовляємої продукції міжнародним нормам	Довгострокові взаємини з клієнтами, гарна репутація та імідж	Швидке і якісне обслуговування

В таблиці 3.2 представлений ланцюг створення цінності по додатковим видам діяльності для підприємства ПАТ МК «Запоріжсталь».

Представлений ланцюг створення цінності наочно демонструє конкурентні переваги ПАТ МК «Запоріжсталь».

М. Портер стверджував, що організація може мати конкурентну перевагу виключно тільки в межах однієї з двох типових стратегій: диференціацією або лідерством за показником скорочення витрат.

Таблиця 3.2

Ланцюг створення цінності по додатковим видам діяльності ПАТ МК «Запоріжсталь»

Допоміжні види діяльності				
Матеріально-технічне постачання	Розвиток технологій	Управління персоналом	Інфраструктура	
Висока якість виробленої продукції, розроблена система зв'язків для участі в тендерах	Використання новітнього обладнання за рахунок капітальних інвестицій	Розвиток кар'єри на підприємстві; Довічна зайнятість; Використання системи винагороди і мотивації	Доступ до більшості найважливіших металургійних підприємств країни	

Можливість конкурувати одним із способів впливає з оцінки конкурентних сил та визначення потенційних можливостей на основі аналізу ланцюга цінності.

Основні переваги і слабкості підприємства ПАТ МК «Запоріжсталь», які не були враховані при складанні ланцюга цінності представлені в таблиці 3.3.

На підставі ланцюга цінності підприємства ПАТ МК «Запоріжсталь» можна зробити висновок, що стратегія комбінату спрямована на досягнення лідерства по скороченню витрат, так як економія від охоплення великого ринкового простору, мінімізація витрат на рекламу є складовими типової стратегії лідерства по скороченню витрат.

Для досягнення стійкості ланцюга цінності підприємство ПАТ МК «Запоріжсталь» реалізує наступні принципи:

Таблиця 3.3

**Загальна оцінка переваг і слабкостей підприємства ПАТ МК
«Запоріжсталь»**

Переваги	Слабкості
Висококваліфікований діючий персонал	Вразливість щодо витрат на електроенергію в майбутньому
Велика питома вага сучасного обладнання, використання сучасних технологій	Можуть виникнути екологічні проблеми в майбутньому
Істотна частка на ринку	Відсутність піар-компанії
Вся продукція сертифікована за міжнародними стандартами	Вузька спеціалізація виробництва
Контрактна робота з іноземними замовниками	Загроза конкуренції

1) аналіз і адаптація – керівництво підприємства змінює і модернізує при необхідності свою стратегію, вчиться на власних помилках і на помилках конкуруючих заводів;

2) контакти і взаємозв'язки – відомості про ризики поширюється, як всередині організації, так і по всьому ланцюгу створення цінності;

3) локатор ризиків – у підприємства ПАТ МК «Запоріжсталь» є відділ аналітиків, за допомогою яких можливо передбачати проблеми і користуватися новими можливостями;

4) швидке реагування – диверсифіковані активи і ресурси, по-перше, дозволяють, якнайшвидше відреагувати на мінливе середовище, а по-друге, максімально швидко використовувати процедури для відновлення нормального робочого процесу;

5.) постійні інновації, інвестиції у виробництво і екологію, які дозволяють зробити виробництва більш рентабельним, прибутковим, зменшують вплив на зовнішнє середовище[70,39].

З реалізованих масштабних проектів останніх років варто відзначити введення в експлуатацію сучасної лінії соляно-кислотного травлення (НТА-4) в цеху холодної прокатки № 1, докорінну реконструкцію доменної печі № 4 і масштабну програму з екологічної модернізації агроцеха: з 2013 по 2016 рр.

агломашины № 1-5 оснастили сучасними високоефективними газоочистки, а будівництво нового газоочисного устаткування на агломашин № 6 увійшло у фінальну стадію. З 2012 року «Запоріжсталь» направив на екомодернізацію близько 15 млрд гривень.

«Запоріжсталь» на діагностику і обслуговування газоочисних систем усіх шести агломашин щорічно направляє понад 42 млн гривень. Принцип роботи нових газоочисних установок агломераційних машин будується на двоступеневому очищенні газів, що відходять, від пилу до 30 мг/м³ і до до 400 мг/м³ від сірчастого ангідриду в рукавних фільтрах. Дане рішення є найсучаснішим і найефективнішим: 95% газоочисних систем, установлених на металургійних підприємствах Китаю, США та Європи, обладнані саме такими фільтрами.

Надійну роботу складного комплексу газоочисних систем забезпечує спеціалізована служба моніторингу і контролю роботи газоочисток аглофабрики. Кожна агломашина оснащена датчиками контролю викидів, які в онлайн-режимі, з дискретністю в мілісекунди, показують ефективність роботи газоочисного устаткування. Система онлайн-моніторингу дозволяє контролювати кінцеву концентрацію викидів шкідливих речовин на виході в атмосферу, а також дає можливість оперативного управління процесом очищення, що забезпечує надійність і ефективність експлуатації газоочисного устаткування.

Комбінат також піклується про водний басейн України. Зараз обмежень з водокористуванням ще немає, але, якщо наші водойми продовжать погіршуватися, в першу чергу, обмежать роботу водного транспорту і споживання підприємств сфери енергетики – найбільших водокористувачів в регіоні.

Зараз одним з рішень експерти бачать зниження побутових скидів і скидів промислових вод у водний басейн України. На даний момент стан водного басейну України – це глобальна проблема, над вирішенням якої потрібно працювати вже зараз. В Україні тільки два великих підприємства самостійно

провели екологічну модернізацію для очищення стоків та повернення у виробництво відпрацьованої води, одне з них – ПАТ ЗМК Запоріжсталь.

Одним з перших проектів по збереженню водних ресурсів і зниженню кількості викидів стало будівництво лінії кислотного травлення НТА-4, завдяки якій повністю припинено скидання промислових вод в р. Дніпро і парів сірчаної кислоти від цеху холодної прокатки.

Крім нього, за сім років, також реалізований проект будівництва нової градирні, яка дозволила скоротити забір води з басейну р. Дніпро на 4,8 млн м³ на рік. Градирня призначена для забезпечення оборотною водою доменних печей і підтримки оптимального температурного режиму їх роботи. Інвестиції підприємства – 40 млн гривень.

Нова градирня працює за принципом замкнутої системи водопостачання з використанням очищених стічних вод. Екологічний ефект рішення оцінюється в скороченні забору води з басейну р. Дніпро на 4,8 млн м³ на рік і зниження скидання стічних вод в такому ж розмірі. Крім екологічного ефекту, нове обладнання має енергозберігаючий ефект – зниження споживання електроенергії на 1 млн кВт·год на рік.

Комбінат, спільно з Запорізьким національним університетом розробили експериментальну технологію очищення водних стоків від нафтопродуктів. Експериментальна система очищає стоки за рахунок спеціального штаму бактерій, які повинні поглинати нафтопродукти. Бактерії розміщуються на спеціальних плотах, закріплених у водоводу. Завдяки даній технології в Дніпро буде виходити очищена вода, без шкідливих домішок. Застосовувана на очисних спорудах біотехнологія передбачає розміщення на водних рамках-плотиках спеціальних штамів мікроорганізмів. Вони і будуть руйнувати нафтопродукти, які потрапили в стоки та інші поверхнево активні речовини.

На рисунку 3.1 представимо розроблену карту ризиків підприємства ПАТ МК «Запоріжсталь».

Рис. 3.1. Карта ризиків підприємства ПАТ МК «Запоріжсталь»

Сильною стороною підприємства є високий кредит довіри з боку замовників. Слабкою стороною підприємства є зростаюча дебіторська заборгованість, низька частка власного капіталу, зростання собівартості продукції, що випускається і інших витрат. Загрозу діяльності підприємства несе зниження прибутковості продукції. Завоювання обласних ринків і укладення прямих договорів відображають виробничі можливості розглянутого підприємства.

На здійснення фінансово-господарської діяльності впливають різні види ризиків. Ризик-орієнтоване мислення, спрямоване на запобігання небажаних наслідків і максимальне використання виникаючих можливостей, дозволяє ПАТ МК «Запоріжсталь» забезпечити досягнення поставлених цілей. Для цього пропонуємо на ПАТ МК «Запоріжсталь» запровадити комплексну систему управління ризиками, що задовольняє міжнародним стандартам і найкращим практикам ризик-менеджменту. Комплексна система управління ризиками є невід’ємним елементом системи корпоративного управління.

У таблиці 3.4 наочно представлені ризики, які впливають на фінансову безпеку ПАТ МК «Запоріжсталь» їх чинники і дії по управлінню ними.

Таблиця 3.4

Ризики, які впливають на фінансову безпеку ПАТ МК «Запоріжсталь»

Найменування ризику	Фактор ризику	Дії з управління ризиком
Зміна попиту і цін на вироблену металопродукцію	Результати діяльності ПАТ МК «Запоріжсталь» в значній мірі залежать від зміни попиту і цін на чавун і сталь, феросплави, металопрокат, холодногнуті профілі.	<ul style="list-style-type: none"> - диверсифікація кола споживачів; - активна маркетингова політика; - укладання довгострокових контрактів на відвантаження металопродукції; - розвиток збутової мережі; - переорієнтація виробництва на види продукції, що більш затребувані ринком; - проведення гнучкої цінової політики; - зниження витрат виробництва; - розширення асортименту продукції, що виробляється, в тому числі за рахунок виробництва унікальних видів продукції і продукції з високою доданою вартістю.
Зростання цін на сировину, матеріали, послуги. Зростання собівартості продукції.	ПАТ МК «Запоріжсталь» споживає значну кількість сировини, витрати на яку складають основну частину собівартості продукції. Підприємство не має в достатньому обсязі власних сировинних активів і здійснює закупівлю сировини. Поставки сировини схильні до ризиків, що складаються залежно від специфіки та особливостей в кожному сегменті сировинного ринку.	<ul style="list-style-type: none"> - розширення власної бази; - укладення довгострокових договорів на поставку сировини з фіксованими умовами і формулами ціноутворення; - диверсифікація ключових постачальників сировини.

Продовження таблиці 3.4

Найменування ризику	Фактор ризику	Дії з управління ризиком
Конкуренція всередині галузі	Ринки металів відрізняються високим рівнем конкуренції. Основними конкурентами на внутрішньому ринку України є: - ПАТ «Електрометалургійний завод «Дніпроспецсталь» ім. А.М. Кузьміна» - ПАО «АрселорМіттал Кривий Ріг» - ПАТ «Дніпровський меткомбінат»	Головними факторами конкурентоспроможності, що дозволяють знижувати ризики внутрішньогалузевої конкуренції, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках є ціна, якість, місце розташування щодо ключових споживачів і постачальників, логістична інфраструктура. Утримання темпу зростання умовно постійних витрат нижче інфляційного рівня.
Збутові ризики	Виробнича діяльність ПАТ МК «Запоріжсталь» здійснюється на території України та світу. Підприємство схильно до впливу ризиків, пов'язаних з введенням іноземними регуляторами обмежень на реалізацію металів на окремих ринках.	Ситуація на привабливих для ПАТ МК «Запоріжсталь» ринках знаходиться під постійним моніторингом. Для мінімізації можливих наслідків реалізації збутових ризиків і захисту власних інтересів підприємство вживатиме всіх необхідних розумних заходів щодо взаємодії з регуляторами, галузевими організаціями та об'єднаннями, пріоритетними контрагентами.
Соціальні ризики	Працівники ПАТ МК «Запоріжсталь» є основною цінністю компанії, її найважливішим активом. Погіршення соціального самопочуття та загального емоційного настрою працівників здатне негативно позначитися на діяльності компанії.	В рамках системи соціального захисту працівників підприємства та інших категорій громадян підприємство розробляє і успішно реалізує соціальні програми для своїх працівників, основа яких - створення сприятливих умов для вирішення всіх питань життєдіяльності: реалізація програм лікування та медичного обслуговування працівників, оздоровлення працівників та членів їх сімей; соціальна підтримка непрацюючих пенсіонерів, інвалідів; підтримка багатодітних сімей, материнства і стимулювання народжуваності; реалізація житлових і молодіжних програм, організація культурно-масових і спортивних заходів та багато іншого.

Продовження таблиці 3.4

Найменування ризику	Фактор ризику	Дії з управління ризиком
Валютний ризик	ПАТ МК «Запоріжсталь» частину своєї продукції відвантажує на експорт за іноземну валюту, при цьому частина зобов'язань комбінату, в тому числі залученими кредитами, також номіновані в іноземній валюті. Таким чином, існує ймовірність реалізації транзакційного валютного ризику і курсових різниць.	В даний час витрати і надходження ПАТ МК «Запоріжсталь» в іноземних валютах збалансовані, коливання валютних курсів надають мінімальний вплив на прибуток підприємства. ПАТ МК «Запоріжсталь» вживає заходів по природному зниженню валютних ризиків шляхом оптимізації валютної позиції по кожній з валют. ПАТ МК «Запоріжсталь» не хеджує свій валютний ризик.
Процентний ризик	Для ПАТ МК «Запоріжсталь» процентний ризик впливає на кредити і позики шляхом зміни їх справедливої вартості (заборгованість за фіксованою ставкою) або майбутніх грошових потоків (заборгованість за змінною ставкою).	ПАТ МК «Запоріжсталь» вживає заходів щодо зниження процентних ризиків шляхом підтримки оптимальної структури кредитного портфеля в різних валютах в поєднанні з типом відсоткової ставки: фіксованої і плаваючої, а також моніторингу рівня процентного ризику.
Кредитний ризик	Зниження платоспроможності клієнта і невиконання ними зобов'язань по оплаті може зробити негативний вплив на фінансові показники підприємства.	З метою мінімізації ризику кожен клієнт підлягає індивідуальному аналізу на предмет його платоспроможності. Такий аналіз охоплює зовнішні рейтинги, якщо такі існують, фінансову звітність, інформацію кредитних агентств, галузеву інформацію та у деяких випадках банківські виписки. Постійно діюча комісія визначає перелік контрагентів, які не потребують забезпечення.
Ризики, пов'язані зі зміною валютного регулювання	При необхідності збільшення частки розрахунків, номінованих у валюті (доларах, євро) при збуті продукції на експорт, ризик наслідків в результаті зміни в законодавстві про валютне регулювання.	Компанія на постійній основі здійснює моніторинг змін у валютному законодавстві, оцінюється їх можливий вплив на компанію.

Продовження таблиці 3.4

Найменування ризику	Фактор ризику	Дії з управління ризиком
Ризики, пов'язані зі зміною правил митного регулювання	ПАТ МК «Запоріжсталь», здійснюючи закупівлі сировини, матеріалів і обладнання у іноземних контрагентів, експортуючи свою продукцію, схильне деяким ризикам, пов'язаним зі зміною законодавства в галузі державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності, а також митного законодавства	Компанія виконує вимоги митного контролю, своєчасно оформляє всю документацію, необхідну для здійснення як експортних, так і імпортних операцій, і має в своєму розпорядженні достатні фінансові і кадрові ресурси для дотримання норм і правил у сфері митного регулювання. У разі введення окремих мит на окремі види імпортованих і експортованих товарів, ПАТ МК «Запоріжсталь» вживатиме всіх необхідних заходів для зниження зазначеного ризику.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що в діяльності даного підприємства існують безліч різних ризиків, які впливають на забезпечення фінансової безпеки. Головними і актуальними ризиками в діяльності підприємства ПАТ МК «Запоріжсталь» для забезпечення концепції фінансової безпеки, на сьогоднішній день є ризик збільшення собівартості виробленої продукції, та, як наслідок, зниження попиту на металопродукцію комбінату, що негативно вплине на отримуваний чистий прибуток.

Головна мета підприємства в галузі охорони праці – досягнення нульових показників виробничого травматизму і створення безпечних умов праці. На комбінаті створена і діє Центральна Комісія з охорони праці, промислової та техногенної безпеки, а також охорони навколишнього середовища.

ПАТ «Запоріжсталь» постійно знижує вплив своєї виробничої діяльності на здоров'я людини і навколишнє природне середовище. Інтегрована система менеджменту якості, екології та охорони праці комбінату відповідає вимогам міжнародних стандартів ISO 9001: 2000, ISO 14001: 2004, OHSAS 18001: 2007, ILO-OSH 2001.

Також комбінат відповідально виконує умови Тристоронньої угоди між ПАТ «Запоріжсталь», Запорізькою обласною радою та Міністерством охорони навколишнього природного середовища України від 07.05.2009 р.

ПАТ «Запоріжсталь» веде системний і активний процес модернізації основних виробничих фондів. Кожен з проектів, що реалізуються несе в собі екологічну складову і дозволить вивести роботу комбінату на новий якісний рівень.

Для зниження техногенного впливу на навколишнє природне середовище на підприємстві постійно реалізують програми з удосконалення роботи технологічного обладнання, оснащення джерел викидів і скидів очисними установками, а також по утилізації і використанню промислових відходів.

3.2 Інноваційні технології ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» як передумова економічної та екологічної безпеки регіону

Сьогодні, в XXI століття, дуже важливим фактором, що досить вагомо впливає на розвиток нашої держави, нашого суспільства, нашого економічно-соціального життя, є екологічний стан.

Україна – це країна швидкого розвитку техніки, медицини, науки, що собою передбачає велику кількість заводів та фабрик, які відіграють негативну роль в екології нашої держави. Викиди, забруднюючі речовини, сміття – це те, що призводить до складної екологічної ситуації в нашій країні. До проблем екологічно-техногенного характеру можна віднести і зношеність виробничого обладнання.

Тому, в результаті такого жахливого стану, що зараз в Україні, важливим та доречним є посилення мір екологічного регулювання. Екологічне оподаткування є тим чинником, що є незамінним в країнах, що розвиваються, в країнах, де відбувається, як це не добре звучить, деградація природного середовища.

Не зважаючи на достатню кількість прийнятих Україною законів щодо охорони навколишнього середовища, серед яких, Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», очікуваного результату не було, тому законодавці прийняли рішення посилити дисципліну та ввели екологічний податок в Податковому Кодексі України[52].

Державна фіскальна служба України повідомляє, що з 2019 року застосовується новий порядок, справляння та розподілу сум доходів від екологічного податку, зокрема в частині викидів двоокису вуглецю в атмосферне повітря.

Розділ VIII Податкового кодексу України змінено Законом України від 23 листопада 2018 року № 2628-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів, як в частині визначення платників, які справляють екологічний податок за викиди двоокису вуглецю, так і ставок податку.

При цьому за зобов'язаннями податку за вакиди двоокису вуглецю, що виникають за результатами діяльності у 2019 році, до платників Податку в частині Викидів двоокису вуглецю належать суб'єкти, у яких сукупний річний обсяг Викидів двоокису вуглецю за даними форми_статистичної звітності 2-ТП / повітря за 2018 рік, копія якої подається до органу ДФС за місцем знаходженням стаціонарного джерела викидів, перевищує 500тонн.

Крім того, з 1 січня 2019 року ставку податку за викиди двоокису вуглецю; стаціонарними джерелами з 0,41 грн/тонну підвищено до 10 грн/тону, тобто збільшено у 24,4 раза.

Разом з тим Законом України від 22 листопада 2018 року № 2621-VIII «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» змінено склад

доходів Державного бюджету України, що визначений ст. 29 Бюджетного кодексу України, в частині розподілу між бюджетами коштів від Податку.

Зокрема, згідно із п. 16і ст. 29 Бюджетного кодексу України запровадженої особливий порядок розподілу коштів податку за викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення, який полягає у тому, що надходження податку в частині викидів двоокису вуглецю зараховується до загального фонду державного бюджету у розмірі 100 відсотків тоді, як надходження Податку від викидів інших видів забруднюючих речовин зараховуються до загального фонду державного бюджету лише у розмірі 45 відсотків.

Таким чином, платники Податку перераховують суми податку, що справляється за викиди, крім Викидів двоокису вуглецю, скиди забруднюючих речовин та розміщення відходів, одним платіжним дорученням на рахунки, відкриті в органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, які забезпечують розподіл цих коштів у співвідношенні, визначеному Бюджетним кодексом України:

45 відсотків податку — до загального фонду державного бюджету України (крім податку, що справляється за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення, який зараховується до загального фонду державного бюджету у повному обсязі; Податку, що справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад встановлений особливими умовами ліцензії строк, який зараховується до спеціального фонду державного бюджету у повному обсязі);

55 відсотків — до спеціального фонду місцевих бюджетів (крім Податку, що справляється за утворення радіоактивних відходів), у тому числі:

1. до сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, — 25 відсотків;
2. обласних бюджетів та бюджету Автономної Республіки Крим -30 відсотків;
3. бюджетів міст Києва та Севастополя — 55 відсотків.

Податок, що справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи ї вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад встановлений особливими умовами ліцензії строк:, зараховується до спеціального фонду державного бюджету у повному обсязі.

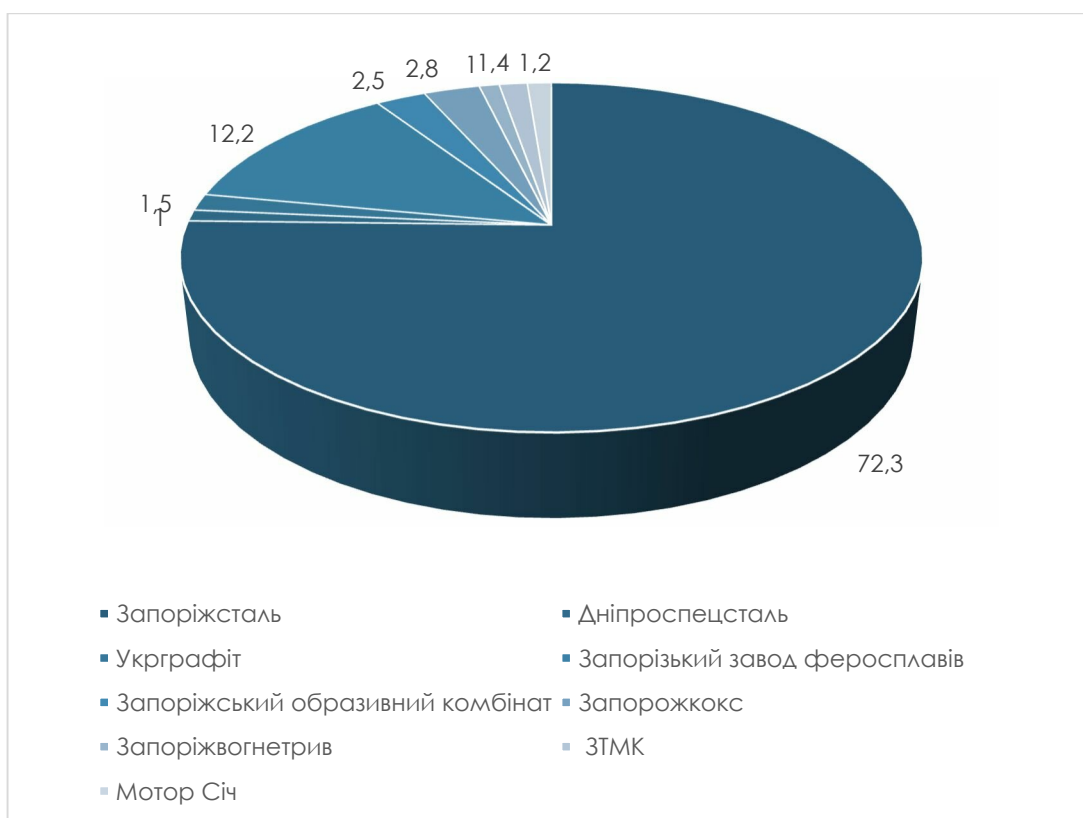
З метою забезпечення ефективного контролю за розподілом коштів Податку за викиди забруднюючих речовин (двоокису вуглецю) з урахуванням припису п. 16і ст. 29 Бюджетного кодексу України зобов'язуємо поінформувати платників Податку про обов'язковість складання окремого додатка 1 до декларації, затвердженої наказом Міністерства фінансів України / від 17.08.2015 № 715, зареєстрованої у Міністерстві юстиції України 03.09.2015 { за № 1052/27497 (далі — Декларація), в частині зобов'язань за Викиди двоокису вуглецю починаючи вже за зобов'язаннями з Податку за IV квартал 2018 року.

Статтею 250 Кодексу для Податку визначено базовий податковий (звітний) період, що дорівнює календарному кварталу.

Відповідно до пункту 250.2 статті 250 Кодексу платники Податку складають податкові Декларації та подають їх протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) кварталу, до контролюючих органів та сплачують Податок протягом 10 календарних днів, з що настають за останнім днем граничного строку подання податкової декларації:

1. за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення, скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, розміщення протягом звітного кварталу відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах — за місцем розміщення стаціонарних джерел, спеціально відведених для цього місць чи об'єктів;
2. за утворення радіоактивних відходів та тимчасове зберігання радіоактивних відходів понад установлені особливими умовами ліцензії строк — за місцем перебування платника на податковому обліку у контролюючих органах[53].

Одне із завдань, які Україна може виконати на шляху до "зеленого" економічного курсу, - це збільшення податку на викиди двоокису вуглецю (CO₂).

Рис. 3.2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел основних підприємств-забруднювачів Запоріжжя, %

Україна має дуже низьку ставку податку на викиди CO₂ - всього кілька євроцентів за тону, тоді як у Європі податок сягає 25 євро за тону.

Підвищення ставки податку може створити джерело фінансування для низки болючих питань, наприклад, підвищення енергоефективності.

Як повідомлялось, в уряді розглядають різні підходи до реформування податку на викиди CO₂, але головна мета – створити умови для реінвестування отриманих із податку коштів саме на енергоефективні заходи та декарбонізацію, з метою боротьби зі зміною клімату.

В Україні у 2019 році ставка екологічного податку за викиди двоокису вуглецю (CO₂) стаціонарними джерелами зросла в 24 рази порівняно з 2018 роком і становить 10 грн за тону. Депутати пропонували до 2023 року збільшувати ставку до 30 грн за тону[54].

Не дивлячись на це запорізькі підприємства продовжують забруднювати довкілля шкідливими викидами та двоокисом вуглецю.

Всього підприємств, які мали викиди - 217.

Всього викидів - 70 171,66 тонн (це 100%).

Або по 90 кілограм забруднюючих викидів в повітря на одного заporожця в рік.

ПАТ ЕМЗ «Дніпроспецсталь» - 703 т. Або 1%.

ВАТ «Запорізький завод феросплавів» - 8696 т. Або 12,2%.

ПАТ «Запоріжжкокс» - 1578 т. Або 2,8%.

ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» - 50 102 т. Або 72,3%.

ПАТ «Запорізький абразивний комбінат» - 1489 т. Або 2,5%.

ТОВ «ЗТМК» - 971 т. Або 1,4%.

ПАТ «Мотор Січ» - 860 т. Або 1,2%.

ПАТ «Укрграфіт» - 987 т. Або 1.5%.

На інших 209 підприємствах зафіксували викидів в атмосферу від 0 до 1%.

Таблиця 3.5

Викиди забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел основних підприємств-забруднювачів Запоріжжя, тон/рік

Підприємство/рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6	7	8
ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»	59790	59168	55817	50718	53621	50312	50102
ПАТ ЕМЗ «Дніпроспецсталь»	2116	683	2665	721	840	750	703
ПАТ «Укрграфіт»	1397	1285	1949	1081	998	1052	987
ВАТ «Запорізький завод феросплавів»	20781	15609	21014	8587	9608	9156	8696
ПрАТ «Запоріжабразив»	2176	1890	2665	1766	1850	1628	1489
ПАТ «Запоріжжюкс»	3094	2996	3132	1983	1857	1754	1578
ПАТ «Запоріжвогнетрив»	364	365	467	560	450	478	608

Як видно з Рис.3.2 і таблиці 3.5. ПАТ ЗМК Запоріжсталь є найбільшим забруднювачем. В середньому за рік він викидає в повітря 54904 тон шкідливих речовин і близько 6,7 млн тон двоокису вуглецю.

Також потрібно зазначити, що у порівнянні з 2018 роком викиди шкідливих речовин зменшились на 2,3%(Таблиця 3.6).

Таблиця 3.6

Порівняння кількості викидів шкідливи речовин 2018-2019 рр.

	Обсяги викидів, т	У % до 2018	Обсяги викидів діоксиду сірки, т	У % до 2018	Обсяги викидів діоксиду азоту, т	У % до 2018
1	2	3	4	5	6	7
Запорізька область	173401	99,2	76798,5	107,8	28136,8	86,4
м.Запоріжжя	69673,2	97,7	5451,5	99,6	5662,4	94,8

Тож для підвищення рівня економічної безпеки ПАТ ЗМК Запоріжсталь доцільно буде використати екологічні проекти для зменшення викидів у навколишнє середовище. Потрібно зазначити, що у 2012 році комбінат вклав у модернізацію виробничих потужностей близько 486 млн грн, в 2013 році – понад 553 млн грн, в 2014 році – близько 1,6 млрд грн , в 2015 – 1,3 млрд грн. Сумарно з 2012 по 2020 рік в захист навколишнього середовища було інвестовано 15 млрд. гривень. Найбільші з реалізованих проектів – екологічна реконструкція доменних печей з установкою сучасних аспіраційних систем ливарних дворів і бункерної естакади, будівництво єдиної в Україні лінії солянокислотного травлення в ЦХП-1, введення в експлуатацію комплексу повернення промислово-зливових стоків і інше.

Підприємство і зараз виконує багато таких проектів і робить великі інвестиції у захист навколишнього середовища. Найбільші з них це:

- будівництво додаткових аспіраційних систем очищення газів, що відходять від місць вивантаження агломерату з хвостових частин агломашин;

- ремоторизація локомотивів підприємства;
- реконструкція аспірації доменної печі №2 і №4;
- капітальний ремонт доменної печі №5 і реконструкція аспірації домни.

Згодом «Запоріжсталь» має намір почати реконструкцію печей сталеплавильного цеху, яка передбачає будівництво нового сталеплавильного агрегату, реконструкцію наявного та поступове виведення з експлуатації мартенівських печей.

Впровадження екологічних рішень дасть змогу скоротити викиди пилу та оксиду азоту в горизонті 2020-2027 років на 20%.

Як повідомлялося, в 2014 році меткомбінат "Запоріжсталь" анонсував плани по будівництву комплексу з виробництва гарячекатаних рулонів продуктивністю 4-4,5 млн тонн на рік в складі конвертерного відділення, відділення ливарно-прокатних модулів і допоміжних виробництв. Підприємство вже витратило близько 500 млн грн. власних коштів на проектні роботи. Зокрема, базовий інжиніринг проекту було проведено німецькою компанією SMS Group.

Металургійний комбінат «Запоріжсталь» перейшов до практичних кроків по будівництву киснево-конвертерного цеху, який повинен замінити вже застаріле мартенівське виробництво. У Заводському районі Запоріжжя, де розташоване підприємство, побудована нова автотранспортна магістраль протяжністю 2,8 км. Вона замінить існуючий відрізок Північного шосе, що веде до центрального Вознесенівський район міста.

Для ПАТ ЗМК Запоріжсталі ця ділянка дороги важлива тим, що в майбутньому він буде проходити поблизу проектного конвертерного цеху. Крім того, в рамках будівництва від міста буде відрізано існуюче Південне шосе.

Фінансування проекту в сумі 220 млн грн повністю взяв на себе комбінат. Почавши роботи в листопаді 2018 року, вже до липня 2019 року

підрядник, що входить в турецьку групу Onur компанія «Онур Україна», повністю завершила будівництво[55].

У будівництво конвертерного цеху, яке триватиме три роки, буде залучено приблизно 3 тис. Чоловік, тим самим будуть створені робочі місця і збільшаться відрахування до бюджету. Проект будівництва киснево-конвертерного цеху на "Запоріжсталі" вигідний не тільки місту, а й всієї України, тому як в ході будівництва буде використана продукція вітчизняного виробництва - труби, металоконструкції, кабельна продукція. Будівництво киснево-конвертерного цеху, який відкриє нові горизонти роботи для комбінату на найближчі 20-30 років. Для проектних робіт по ККЦ підприємство залучило кращі світові практики - провідних світових виробників - компанії Primetals і SMS Siemag. Проектну документацію готували кращі українські інститути "УкрГіпромету" і "Енергосталь"[57].

Масштабна екологічна реконструкція сталеплавильного виробництва комбінату "Запоріжсталь" стане завершальною крапкою в найбільшій програмі модернізації виробничих потужностей підприємства, з екологічної складової. Загальна сума інвестицій в будівництво киснево-конвертерного цеху становить \$ 1,3 млрд[56].

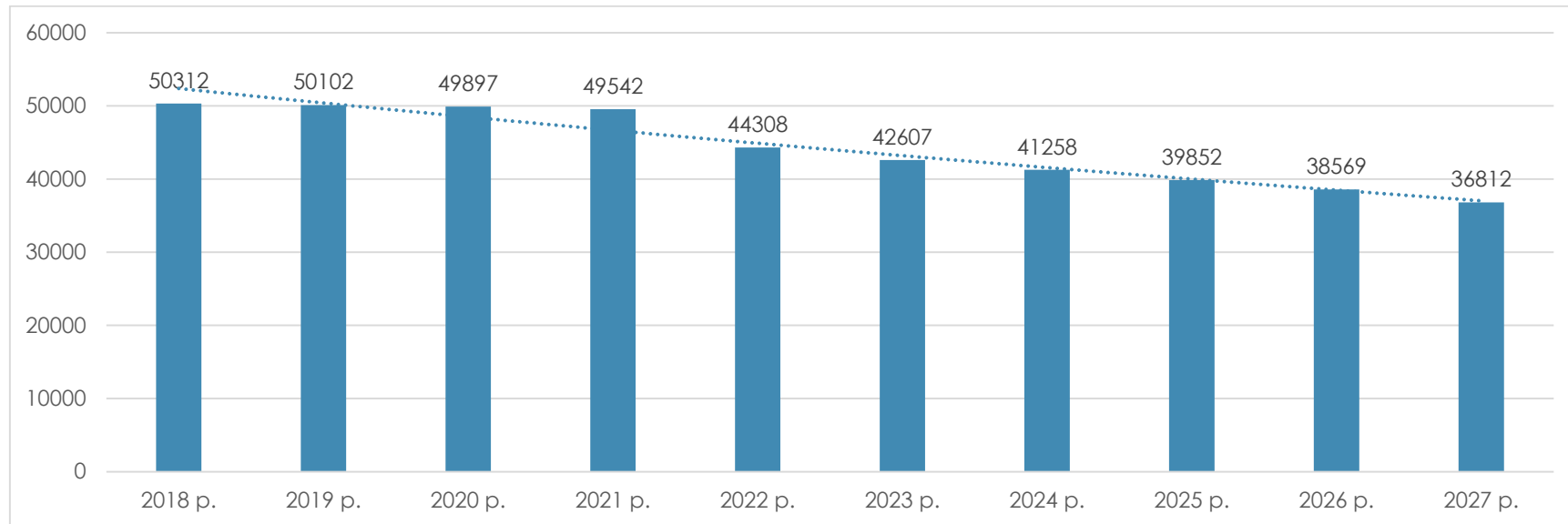
Новий цех буде розміщений в безпосередній близькості від прокатних цехів на майданчику, що прилягає до комбінату з північного боку. До складу обладнання цеху увійдуть: дві установки десульфатації чавуну, два конвертери по 250 тонн з комбінованою продувкою, дві двохпозиційні установки піч-ківш, вакууматор ковшового типу і дві товстослябові двохжильні МБЛЗ.

Введення в експлуатацію нового конвертерного цеху дозволить ПАТ ЗМК Запоріжсталь значно розширити марочний асортимент сталі, що виплавляється, поліпшити якість поверхні прокату, однорідності структури і властивостей металу, що дозволить українському виробникові успішно конкурувати на внутрішньому і світових ринках.

Таблиця 3.7

Екологічний ефект від ведення в експлуатацію киснево-конвекторного цеху

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Рік виробництва	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Викиди шкідливих речовин, т	50312	50102	49897	49542	44308	42607	41258	39852	38569	36812

Рис. 3.3. Екологічний ефект від ведення в експлуатацію киснево-конвекторного цеху

Це грандіозне будівництво дозволить істотно знизити споживання природного газу та інших енерго- та сировинних ресурсів, збільшити рівень виробництва і, як наслідок, забезпечити зростання соціальної складової запорізького металургійного підприємства.

Перехід з мартенівського на конвертерний спосіб виробництва сталі з виведенням з експлуатації мартенівського цеху включений до програми виходу з екологічної кризи м.Запоріжжя з ефективністю заходів - зниження викидів шкідливих речовин в атмосферу 6636,7 т / рік. При цьому, згідно з розробленого ТЕО конвертерного цеху зниження викидів більш істотно, ніж передбачено обласною програмою.

Постачальником обладнання на тендерній основі обрано фірма "Siemens-VAI" (Австрія), яка має багатющій досвід співпраці з провідними європейськими та світовими сталеливарними компаніями[58].

Можна зробити висновок, що після ведення в експлуатацію киснево-конвекторного цеху кількість викидів зменшиться на 6636,7 т/рік, а до 2027 року зменшиться на 20%. Результати розрахунку екологічного ефекту від введення в експлуатацію киснево-конвекторного цеху представлені в таблиці 3.7 та Рис. 3.3.

Якщо розраховувати зменшення витрат на зелений податок, враховуючи те, що викиди шкідливих речовин зменшуватимуть поступово, у 2023 році планують збільшити ставку податку на діоксид вуглецю, і те що різні шкідливі речовини мають різну ставку податку, тому на даному етапі дуже важко розрахувати точний економічний ефект від зменшення виплат по зеленому податку[59]. При будівництві конвекторно-кисневого цеху підприємство може зекономити до 2027 року 328 млн. гривень на діоксиді вуглецю і 478,54 млн. гривень на інших шкідливих речовинах.

Висновки до розділу 3

ПАТ «Запоріжсталь» постійно знижує вплив своєї виробничої діяльності на здоров'я людини і навколишнє природне середовище. Інтегрована система менеджменту якості, екології та охорони праці комбінату відповідає вимогам міжнародних стандартів ISO 9001: 2000, ISO 14001: 2004, OHSAS 18001: 2007, ILO-OSH 2001.

Також комбінат відповідально виконує умови Тристоронньої угоди між ПАТ «Запоріжсталь», Запорізькою обласною радою та Міністерством охорони навколишнього природного середовища України від 07.05.2009 р.

ПАТ «Запоріжсталь» веде системний і активний процес модернізації основних виробничих фондів. Кожен з проектів, що реалізуються несе в собі екологічну складову і дозволить вивести роботу комбінату на новий якісний рівень.

Для зниження техногенного впливу на навколишнє природне середовище на підприємстві постійно реалізують програми з удосконалення роботи технологічного обладнання, оснащення джерел викидів і скидів очисними установками, а також по утилізації і використанню промислових відходів.

Україна – це країна швидкого розвитку техніки, медицини, науки, що собою передбачає велику кількість заводів та фабрик, які відіграють негативну роль в екології нашої держави. Викиди, забруднюючі речовини, сміття – це те, що призводить до складної екологічної ситуації в нашій країні. До проблем екологічно-техногенного характеру можна віднести і зношеність виробничого обладнання.

Тому, в результаті такого жахливого стану, що зараз в Україні, важливим та доречним є посилення мір екологічного регулювання. Екологічне оподаткування є тим чинником, що є незамінним в країнах, що розвиваються, в країнах, де відбувається, як це не добре звучить, деградація природного середовища.

З 2019 року застосовується новий порядок, справляння та розподілу сум доходів від екологічного податку, зокрема в частині викидів двоокису вуглецю в атмосферне повітря. Ставку податку за викиди двоокису вуглецю; стаціонарними джерелами з 0,41 грн/тонну підвищено до 10 грн/тону, тобто збільшено у 24,4 раза.

Україна має дуже низьку ставку податку на викиди CO₂ - всього кілька євроцентів за тону, тоді як у Європі податок сягає 25 євро за тону.

Підвищення ставки податку може створити джерело фінансування для низки болючих питань, наприклад, підвищення енергоефективності.

Найбільшим забруднювачем в Запоріжжі є ПАТ ЗМК Запоріжсталь, викиди якого у 2019 році становили 50102 тони шкідливих речовин і мільйони тон двоокису вуглецю.

В той же ПАТ ЗМК Запоріжсталь є лідером в екологічних інвестиціях і з 2012 по 2019 роки інвестував у захист навколишнього середовища більше 15 млрд. гривень.

Зараз найважливішими екопроектами ПАТ ЗМК Запоріжсталь є:

- будівництво додаткових аспіраційних систем очищення газів, що відходять від місць вивантаження агломерату з хвостових частин агломашин;
- ремоторизація локомотивів підприємства;
- реконструкція аспірації доменної печі №2 і №4;
- капітальний ремонт доменної печі №5 і реконструкція аспірації домни.

А також будівництво киснево-конвекторного цеху, який покращить якість і знизить собівартість продукції, і цим забезпечить конкурентоспроможність підприємства на міжнародному ринку на найближчі 5 років.

Забруднення екосистеми шкідливими речовинами при введені в експлуатацію киснево-конвекторного цеху зменшиться на 6636 тон, а до 2027 року забруднення зменшиться на 20%. Тобто економічний ефект до 2027 року становитиме більше 800 млн. гривень лише за зменшення екологічного податку. Повний економічний ефект матиме значно більшу вартість.

ВИСНОВКИ

Термін «Національна безпека» вперше був використаний Президентом США Теодором Рузвельтом у 1904 році, коли він обґрунтовував військову акцію в зоні майбутнього Панамського каналу інтересами національної безпеки країни. Зараз є багато різних визначень національної безпеки, які в певній мірі описують це поняття.

В.А. Ліпкан дав таке визначення:

Національна безпека – це свідомий цілеспрямований організований вплив суб'єкта управління на реальні загрози й небезпеки, завдяки якому державні та недержавні інституції створюють сприятливі умови для прогресуючого розвитку українських національних інтересів, джерел добробуту конкретної особи, суспільства й держави, а також забезпечують ефективне функціонування системи національної безпеки України.

На нашу думку визначення Ліпкана найбільш точно характеризує національну безпеку, через те що він вважає за потрібне впливати на реальні, існуючі в наш час загрози та небезпеки, щоб забезпечити комфортне існування Українському народу в теперішній час, а також впливати на повноцінний розвиток українського народу в цілому для уникнення небезпек, і перешкод для розвитку українського народу у майбутньому.

Національна безпека є складною системою і складається з багатьох складових: державна, політична, економічна, військова, екологічна, інформаційна, інтелектуальна, соціальна.

Економічна безпека є дуже важливою складовою національної безпеки, оскільки вона утворює ресурси необхідні для регулювання інших складових. Економічна безпека підприємства також має складну структуру, вона має внутрішньовиробничі складові (фінансову, інтелектуальну, кадрову, соціальну, технічну, технологічну, юридична, інформаційна, енергетична, екологічна,

інноваційна, силова) та зовнішньоекономічні складові(ринкова та інтерфейсна безпека).

Поняттю економічної безпеки підприємства та чинникам впливу на діяльність підприємства приділена увага в працях вітчизняних вчених. Необхідно зазначити, що погляди більшості вчених щодо цієї проблеми, значно відрізняються, а іноді є протилежними.

Л. М. Худолій вказував Фінансова складова є найбільш важливою, оскільки фінансова стабільність свідчить про забезпеченість підприємства власними фінансовими ресурсами, рівень їх використання, напрямки розміщення. До того ж, фінансова стабільність має тісний взаємозв'язок з ефективністю виробництва, а також з кінцевими результатами діяльності підприємства а фінансова нестабільність призводить до погіршення умов фінансування і діяльності всіх інших складових економічної безпеки, до неефективного функціонування всієї системи.

Якщо фінансова складова підприємства знаходиться в поганому стані це призводить до таких наслідків:

- перегляду портфелів інвестиційних проектів;
- зниження обсягів закупівлі ресурсів;
- перегляду організаційної структури компаній за рахунок об'єднання відділів;
- скорочення персоналу;
- надмірного підвищення інтенсивності праці співробітників;
- скорочення бюджетів на освіту персоналу.

Але під час покращення фінансового стану підприємства не можна забувати про навколишнє середовище. Оскільки великі підприємства своєю діяльністю дуже шкодять природі і можуть привести до сумних наслідків.

Промисловість, особливо металургія має поганий вплив на довкілля, призводить до: забруднення повітря, деградації земель, забруднення водних джерел і погіршення якості води, накопичення відходів і винищенню лісів.

В той же час металургійна промисловість є основною галуззю для України (становить 33%) і для Запорізької області (більше 54%).

Отже металургійна галузь має велике значення для економіки України, і є основною галуззю в Запорізькій області. Головними проблемами галузі є:

- чорна металургія України дуже залежна від коливань попиту та пропозиції на сталь та прокат на світовому ринку.
- застаріле обладнання, технології;
- мала кількість кадрів, які є спеціалістами у добуванні, залізних руд;
- конфлікт на сході України через, який припинено діяльність деяких металургійних підприємств.

Та галузь все ж має певні перспективи і при потрібному фінансуванні, переоснащенні новим обладнанням, більш продуктивним та екологічно-чистим може стати більш розвиненою та здатною до конкуренції на міжнародному ринці.

ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» являє собою підприємство з повним металургійним циклом. Предметом діяльності підприємства є виробництво та збут металургійної продукції: горячекатаний прокат, холоднокатаний прокат, жесьть чорна, гнуті профілі, товарні слябінги, чугун а також супутня продукція. Крім того, здійснюється виробництво та збут іншої продукції промислово-технічного призначення, сільськогосподарської продукції, товарів народного споживання і продуктів харчування.

Чистий дохід від реалізації продукції впродовж 2016 – 2018 рр. стабільно зростає, на 13 588 177 тис.грн. у 2016 – 2017 рр. та на 12 406 932 тис.грн. у 2017 – 2018 рр. Темп росту чистого доходу від реалізації становить 140,98% у 2016 – 2017 рр. та 126,54% у 2017 – 2018 рр. Таким чином, зростання чистого доходу у 2017 – 2018 рр. уповільнюється. Темп росту собівартості реалізованої продукції у 2016 – 2017 рр. становить 161,65%, тобто темп росту собівартості перевищує темп росту чистого доходу від реалізації продукції. В результаті спостерігається зниження темпу росту валового прибутку, він склав

89,2%. Темп росту собівартості реалізованої продукції у 2017 – 2018 рр. становить 128,99%, тобто він також перевищує темп росту чистого доходу від реалізації продукції в цьому ж періоді. В результаті спостерігається зниження темпу росту валового прибутку, він складає 92,6%. Аналогічна тенденція спостерігається на рівні операційного прибутку (темп росту у 2016 – 2017 рр. становить 73,78%, а у 2017 – 2018 рр. 40,98%) та на рівні чистого прибутку (темп росту у 2016 – 2017 рр. становить 71,4%, а у 2017 – 2018 рр. 53,9%).

За результатами трендового аналізу активів та капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» можна стверджувати, що структура активів та капіталу є відносно стабільною та такою, що свідчить про її оптимальність для здійснення безперервної господарської діяльності.

За період 2016 – 2018 рр. за результатами прогнозування складу та структури активів шляхом трендового аналізу спостерігаються такі зміни у складі та структурі майна ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»:

- такі зміни супроводжуються зростанням чистого доходу від реалізації продукції у 2016 – 2017 рр. на 40,98%, а у 2017 – 2018 рр. на 26,54%;
- у підприємства стабільно зростає обсяг дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, а також іншої поточної дебіторської заборгованості;
- також зростає дебіторська заборгованість за виданими авансами;
- зростає балансова вартість майна;
- зростає питома вага оборотних активів з 37,5% на початок 2016 року до 64,6% на кінець 2018 р.;

Трендовий аналіз показав, що ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» є достатньо рентабельним підприємство, і в цій галузі залишається лідером в Запорізькій області, але існують певні негативні тенденції, які потребують додаткового аналізу ймовірності банкрутства. Помітним є те, що найбільш ефективним був 2016 рік, а впродовж 2017 – 2018 рр. спостерігались негативні тенденції, які

потребують прийняття управлінських рішень та недопущення погіршення функціонування підприємства в цілому.

Трендовий аналіз ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» дає змогу зробити наступні узагальнюючі висновки:

- абсолютна платоспроможність знаходиться на дуже низькому рівні, але підприємство є платоспроможним, а баланс підприємства є ліквідним;
- спостерігається підвищення залежності підприємства від позикових коштів, та все ж фінансова стійкість підприємства перебуває на достатньому рівні та дозволяє йому своєчасно розраховуватись за своїми обов'язками;
- підприємство ефективно використовує майно та капітал у ході здійснення господарської діяльності;
- рентабельність підприємства перебуває на достатньо високому рівні.

ПАТ «Запоріжсталь» постійно знижує вплив своєї виробничої діяльності на здоров'я людини і навколишнє природне середовище. Інтегрована система менеджменту якості, екології та охорони праці комбінату відповідає вимогам міжнародних стандартів ISO 9001: 2000, ISO 14001: 2004, OHSAS 18001: 2007, ILO-OSH 2001.

Також комбінат відповідально виконує умови Тристоронньої угоди між ПАТ «Запоріжсталь», Запорізькою обласною радою та Міністерством охорони навколишнього природного середовища України від 07.05.2009 р.

ПАТ «Запоріжсталь» веде системний і активний процес модернізації основних виробничих фондів. Кожен з проектів, що реалізуються несе в собі екологічну складову і дозволить вивести роботу комбінату на новий якісний рівень.

Для зниження техногенного впливу на навколишнє природне середовище на підприємстві постійно реалізують програми з удосконалення роботи технологічного обладнання, оснащення джерел викидів і скидів очисними установками, а також по утилізації і використанню промислових відходів.

Україна – це країна швидкого розвитку техніки, медицини, науки, що собою передбачає велику кількість заводів та фабрик, які відіграють негативну роль в екології нашої держави. Викиди, забруднюючі речовини, сміття – це те, що призводить до складної екологічної ситуації в нашій країні. До проблем екологічно-техногенного характеру можна віднести і зношеність виробничого обладнання.

Тому, в результаті такого жахливого стану, що зараз в Україні, важливим та доречним є посилення мір екологічного регулювання. Екологічне оподаткування є тим чинником, що є незамінним в країнах, що розвиваються, в країнах, де відбувається, як це не добре звучить, деградація природного середовища.

З 2019 року застосовується новий порядок, справляння та розподілу сум доходів від екологічного податку, зокрема в частині викидів двоокису вуглецю в атмосферне повітря. Ставку податку за викиди двоокису вуглецю; стаціонарними джерелами з 0,41 грн/тонну підвищено до 10 грн/тону, тобто збільшено у 24,4 рази.

Україна має дуже низьку ставку податку на викиди CO₂ - всього кілька євроцентів за тону, тоді як у Європі податок сягає 25 євро за тону.

Підвищення ставки податку може створити джерело фінансування для низки болючих питань, наприклад, підвищення енергоефективності.

Найбільшим забруднювачем в Запоріжжі є ПАТ ЗМК Запоріжсталь, викиди якого у 2019 році становили 50102 тони шкідливих речовин і мільйони тон двоокису вуглецю.

В той же ПАТ ЗМК Запоріжсталь є лідером в екологічних інвестиціях і з 2012 по 2019 роки інвестував у захист навколишнього середовища більше 15 млрд. гривень.

Зараз найважливішими екопроектами ПАТ ЗМК Запоріжсталь є:

- будівництво додаткових аспіраційних систем очищення газів, що відходять від місць вивантаження агломерату з хвостових частин агломашин;

- ремоторизація локомотивів підприємства;
- реконструкція аспірації доменної печі №2 і №4;
- капітальний ремонт доменної печі №5 і реконструкція аспірації домни.

А також будівництво киснево-конвекторного цеху, який покращить якість і знизить собівартість продукції, і цим забезпечить конкурентоспроможність підприємства на міжнародному ринку на найближчі 5 років.

Забруднення екосистеми шкідливими речовинами при введенні в експлуатацію киснево-конвекторного цеху зменшиться на 6636 тон, а до 2027 року забруднення зменшиться на 20%. Тобто економічний ефект до 2027 року становитиме більше 800 млн. гривень лише за зменшення екологічного податку. Повний економічний ефект матиме значно більшу вартість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-8477.html>
2. Поняття та структура національної безпеки України. [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://i-bictashev.narod.ru/index/0-11>
3. Про національну безпеку України : Закон України від 19 червня 2003 року // ВВРУ. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
4. Стратегія національної безпеки України на 2010–2015 рр. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.cirs.kiev.ua/cs/en/home/98-2010-2015-.html>.
5. Ситник Г.П., Олуйко В.М., Вавринчук М.П. Національна безпека України: теорія і практика : монографія ; за заг. ред. Г.П. Ситника. – Хм.; К.: Вид-во “Кондор”, 2007. – 616 с.
6. Гончаренко О., Джангужин Р., Лисицин Е. Громадянський контроль і система національної безпеки // Національна безпека України. – 2003. – № 1. – С. 39 – 46.
7. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 року // ВВРУ. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
8. Ліпкан В. А. Теоретико-методологічні засади управління у сфері національної безпеки України / В. А. Ліпкан. — К. : Текст, 2005. — 350 с.
9. Дмитриченко Л. И. Государственное регулирование экономики: методология и теория : монография. — Донецк: УкрИТЭК, 2008. — 330 с.
10. Череп А. В., Лубенець І. О. Концептуальні засади економічної безпеки підприємств: Вісник Запорізького національного університету №1 (5) – Запорізький національний університет, Україна – 2010 – С. 63–66. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Vest_Ek5-1-2010-PDF/062-66.pdf

11. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). – К.: Національний торговельно-економічний університет. – 2004.
12. Функціональні складові основних напрямів організації і економічної безпеки підприємства. [Електронний ресурс] – режим доступу: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/20593/
13. Дробний Б. М. Кадрова та інтелектуальна безпека підприємства // Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/43_DWS_2015/Economics/10_203131.doc.htm
14. Технічна безпека на підприємстві: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://informsvit.com.ua/news/nid438.html>
15. Штангрет А. М. Ключові загрози забезпечення техніко-технологічної безпеки на підприємствах видавничо-поліграфічної галузі України / А. М. Штангрет, О. М. Петрашова // Екон. вісн. ун-ту [ПереяславХмельницький держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди]. – 2011. – № 16/2.
16. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2005.
17. Економіка підприємства. Підручник / За ред. А. В. Шегди, – К.: Знання, 2010 – 614 с.
18. Характеристика економічної безпеки підприємства в ситуаційному менеджменту: сутність, принципи організації та ключові завдання – Ситуаційний менеджмент: [Електронний ресурс] // Навчальні матеріали онлайн – Режим доступу: http://pidruchniki.com/11510513/menedzhment/harakteristika_ekonomichnoyi_bezpeki_pidpriyemstva_situatsiynomu_menedzhmentu_sutnist_printsipi
19. Методичні підходи до оцінки енергетичної безпеки підприємства // Забезпечення енергетичної безпеки України / Рада національної безпеки і оборони України, Національний інститут проблем міжнародної безпеки. – К.: НІПМБ, 2003. – 264 с.

20. Краснощокова Ю. В. Інноваційна безпека підприємства як запорука конкурентоспроможності в умовах інтеграції: [Електронний ресурс] / Ю. В. Краснощокова // Управління розвитком. – 2011. – № 4 (101) – С. 177–178. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/Uproz/2011_4/u1104kr4.pdf.
21. Максимова Т. С. Формування інноваційної політики підприємства / О. В. Філімонова, К. В. Лиштван // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 2 (20) – С. 181–183.
22. Реверчук Н.Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур / Н.Й. Реверчук. – Львів : ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с.
23. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко – К. : Правова єдність, 2009. – 544 с.
24. ІНДИКАТОРИ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН СВІТУ [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4585&i=27>
25. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 р. №964-IV [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
26. EcoTown [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://ecotown.com/ua/news/Osnowni-ecolohichni-problemy-Ukrainy-u-2014-rotsi/>
27. Вісім екологічних проблем України [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://news.finance.ua/ru/news/-/235280/vosem-ekologicheskikh-problem-ukrainy>
28. Пять найбільших екологічних проблем України [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2019/10/22/7229683/>
29. Екологічні проблеми забруднення в Україні: смітники [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/ecology/21417/>
30. "Індикатори стану екологічної безпеки держави". Аналітична записка [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://old2.niss.gov.ua/articles/993/>

31. Ф.Д. Заставний “Географія України”, Львів, Видавництво “Світ” 1994 р.
32. А.Й. Сиротинко, Б.О.Чернов, В.Я. Плахута “Географія України”, Київ “Освіта” 1996.
33. Забруднення атмосфери. [Електронний ресурс] – режим доступу: https://pidruchniki.com/70482/ekologiya/vpliv_dovkillya.
34. Мала гірнича енциклопедія : у 3 т. / за ред. В. С. Білецького. — Д. : Східний видавничий дім, 2004—2013.
35. Україна у цифрах 2008: стат. зб. / Держкомстат України — К.: Інформ.-аналіт. агентство, 2009. — 259 с.
36. Промисловий потенціал запоріжжя [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://invest.zp.gov.ua/uk/pages/industry>
37. Екологія: Металургія [Електронний ресурс] – режим доступу: http://childflora.org.ua/?page_id=26
38. Металургія. Майбутнє галузі — ківш проблем? [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.golos.com.ua/article/315388>
39. Металургійне виробництво. [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://geografiamozil2.jimdofree.com/головна/металургійний-комплекс-україни/>
40. Публічне акціонерне товариство "Запоріжсталь" [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://rada.com.ua/ukr/catalog/8161/>
41. Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій с приховання банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства НАКАЗ №14 від 19.01.2006
НАКАЗ №14 від 19.01.2006 // <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text>
42. Кобилецький В. Р., Коефіцієнт маневреності власного капіталу / В. Р. Кобилецький // Онлайн-журнал «Financial Analysis online» [Електронний ресурс] –Режим доступу: <https://www.finalon.com/slovník-ekonomichnikh-pokaznikiv/282-manevrenist-vlasnogo-kapitalu> (дата перегляду: 24.11.2020)

43. Кобилецький В. Р., Коефіцієнт поточної ліквідності (Коефіцієнт покриття) / В. Р. Кобилецький // Онлайн-журнал «Financial Analysis online» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.finalon.com/slovník-ekonomichnikh-pokaznikiv/256-pokaznik-potochnoji-likvidnosti-pokaznik-pokrittya> (дата перегляду: 24.11.2020)
44. Показники ліквідності [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://fin-admin.com/ua/fnansovij-analz/40-pokazniki-lkvdnost.html>
45. Коефіцієнт фінансової залежності. [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://studfile.net/preview/5080155/page:13>
46. Ареф'єв В. О. Концептуальні підходи щодо управління фінансовою безпекою підприємства на стратегічному і тактичному рівнях / В. О. Ареф'єв // Бізнес-інформ. – 2011. – № 12. – С. 74–76.
47. Картузов Є. П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти / Є П. Картузов // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 8 (134). – С. 172–181
48. Орлик О. В. Методи управління фінансово-економічною безпекою / О. В. Орлик // Сб. науч. трудов SWorld. – Иваново: МАРКОВА АД, 2014. – Т. 28. – Вып. 1. – С. 37–41.
49. Сусіденко О. В. Концепція системи фінансової безпеки машинобудівного підприємства / О. В. Сусіденко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 1. – С. 36–39.
50. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: навч. посіб. / М. І. Камлик. – К.: Атіка, 2005. – 432 с.
51. Портер М. Конкурентное преимущество: Как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость / Майкл Портер; [Пер. с англ. Е. Калинина]. — 2-е вид. — М.: Альпіна Бізнес Букс, 2006. — 715 с.
52. «ЗЕЛЁНЫЙ» НАЛОГ ИЛИ «КТО ЗАГРЯЗНЯЕТ, ТОТ ПЛАТИТ»: [ЕЛЕКТРОННИЙ РЕСУРС] – РЕЖИМ ДОСТУПУ:

[HTTPS://WWW.LEGALALLIANCE.COM.UA/RUS/PUBLIKACII/ZELENYJ-NALOG-ILI-KTO-ZAGRAZNAET-TOT-PLATIT/](https://www.legalalliance.com.ua/rus/publikacii/zeleenyj-nalog-ili-kto-zagraznaet-tot-platit/)

53. Екологічний податок–2019 в Україні: [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://greenfund.com.ua/2019/01/31/ekologichnyj-podatok-2019-v-ukrayini/>

54. Україна має збільшити податок на викиди CO₂ – експерт: [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3097696-ukraina-mae-zbilsiti-podatok-na-vikidi-so2-ekspert.html>

55. Как «Запорожсталь» готовится к строительству конвертерного цеха [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://gmk.center/posts/kak-zaporozhstal-gotovitsya-k-stroitelstvu-konverternogo-cesta/>

56. Запорожсталь хочет привлечь кредит на строительство конвертерного цеха [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://inventure.com.ua/news/ukraine/zaporozhstal-hochet-privlech-kredit-na-stroitelstvo-konverternogo-cesta>

57. "Запорожсталь" построила участок дороги в рамках реализации проекта по возведению кислородно-конвертерного цеха – мэр [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/economic/600306.html>

58. ПРЕЗЕНТАЦИЯ НА ПОСТАВКУ ОБОРУДОВАНИЯ ДЛЯ КОНВЕРТОРНОГО ПРОИЗВОДСТВА СТАЛИ [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.zaporizhstal.com/ru/press-centr/novosti/prezentacija-na-postavku-oborudovanija-dlja-konvertornogo-proizvodstva-stali/>

59. Екологічний податок [Електронний ресурс] – режим доступу: https://services.dtkk.ua/catalogues/tax_rates/31

60. Управління фінансовою безпекою підприємств торгівлі в умовах невідзначеності: колективна монографія / За заг. ред. А. С. Крутової – Х.: Видавець Іванченко І. С., 2017. – 264 с.

61. Могиліна Л. А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.08 / Л. А.

Могиліна. – Суми : ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», 2015. – 21 с.

62. Пономаренко О. Е. Формування стратегій фінансової безпеки суб'єктів господарювання промисловості : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.08 / О. Е. Пономаренко. – Харків : ХНЕУ, 2013. – 21 с.

63. Медведєва І. Б. Діагностування безпеки промислового підприємства у трирівневій системі фінансових відносин : монографія / І. Б. Медведєва, М. Ю. Погосова. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2011. – 264 с.

64. Пойда-Носик Н. Н. Дослідження теоретичних аспектів сутності фінансова безпека / Н. Н. Пойда-Носик // Вісник Донецького національного університету, сер. В : Економіка і право, вип. 2, 2011. – С. 164-170.

65. Крутова А.С. Управління фінансовою безпекою підприємств торгівлі в умовах невизначеності: колективна монографія / За заг. ред. А. С. Крутової – Х.: Видавець Іванченко І. С., 2017. – 264 с.

66. Афанасьєв М. В. Економіка підприємства / Афанасьєв М. В.; [за ред. проф. М. В. Афанасьєва]. –Х. : ВД «ІНЖЕК», 2013. – 41 с

67. Бердар М. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва / М. Бердар // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка. –2016. –№125. – С. 73.

68. Кузенко Т.Б., Мартюшева Л.С., Грачов О.В., Литовченко О.Ю. Фінансова безпека підприємства: навч. посіб. Харків: ХНЕУ, 2010. 304 с.

69. Блажевич О.Г. Финансовая безопасность предприятий: определение минимально необходимого уровня. Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. 2010. № 3. С. 25–31.с

70. Сусіденко О.В. Методи оцінки забезпечення рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання / О.В. Сусіденко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2015. – № 11. – С. 73–78.

71. Картузов Є.П. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства

- / Є.П. Каргузов // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 10. – С. 115–123
72. Вдовенко Л. О., Черненко О. С. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в аграрній сфері : монографія / Л.О.Вдовенко, О.С.Черненко.– Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 252 с.
73. Бланк, И. А. Управление финансовой безопасностью-предприятия [Текст] / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр: Эльга, 2004. – 784 с. – (Библиотека финансового менеджера). – ISBN 966-521-256-7.
74. Воробйов Ю. М. Фінансова безпека будівельних підприємств : монографія / Ю. М. Воробйов, О. І. Воробйова, О. Г. Блажевич – Сімферополь: ВД «Аріал», 2013. – 180 с.
75. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук [за ред. Т. Г. Васильціва]. – Львів : ЛКА, 2012. – 386 с.
76. Давидюк Т. В. Фінансово-економічна безпека чи фінансова складова економічної безпеки : епістемологічний підхід / Т. В. Давидюк // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу, 2013. – Вип. 1 (25). – С. 39-52.

Огляд існуючих методів та моделей діагностики кризового стану та прогнозування ймовірності банкрутства підприємства

№	Назва моделі	Формула	Основні фактори включені в модель	Інтерпретація результатів																								
1		3	4	5																								
Американські																												
1	Двофакторна модель Альтмана	$Z = -0,3877 - 1,0736 \times K1 + 0,0579 \times K2$	K1 – Коефіцієнт поточної ліквідності; K2 – Відношення позичкових коштів до пасивів	$Z < 0$ – банкрутство підприємству ймовірно не загрожує; $Z > 0$ – ймовірність банкрутства підприємства висока																								
2	П'ятифакторна модель Альтмана	$Z = 1,2X1 + 1,4X2 + 3,3X3 + 0,6X4 + 1,0X5$	X1 = Власний оборотний капітал / Загальна вартість активів; X2 = Нерозподілений прибуток / Загальна вартість активів; X3 = Прибуток до виплати процентів / Загальна вартість активів; X4 = Власний капітал (ринкова вартість) / Поточні зобов'язання; X5 = Чиста виручка / Загальна вартість майна активів	$Z \leq 1,8$ – ймовірність банкрутства дуже висока; $1,8 < Z \leq 2,7$ – ймовірність банкрутства висока; $2,7 < Z \leq 2,9$ – ймовірність банкрутства можлива; $Z > 2,9$ – ймовірність банкрутства дуже низька																								
3	Система показників Бівера	–	1) Коефіцієнт Бівера (КБ = Чистий прибуток + Амортизація / Позикові кошти); 2) Рентабельність активів; 3) Коефіцієнт фінансової залежності; 4) Частка власних оборотних коштів в активах; 5) Коефіцієнт покриття.	<table border="1"> <thead> <tr> <th>№</th> <th>Стіyka компанії</th> <th>За 5 р. до банкрутства</th> <th>За 1 р. до банкрутства</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>0,4-0,45</td> <td>0,17</td> <td>-0,15</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>6-8%</td> <td>4%</td> <td>-22%</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>$\geq 0,37$</td> <td>$\geq 0,5$</td> <td>$\geq 0,8$</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>0,4</td> <td>$\geq 0,3$</td> <td>0,06</td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>$\geq 3,2$</td> <td>≥ 2</td> <td>≥ 1</td> </tr> </tbody> </table>	№	Стіyka компанії	За 5 р. до банкрутства	За 1 р. до банкрутства	1	0,4-0,45	0,17	-0,15	2	6-8%	4%	-22%	3	$\geq 0,37$	$\geq 0,5$	$\geq 0,8$	4	0,4	$\geq 0,3$	0,06	5	$\geq 3,2$	≥ 2	≥ 1
№	Стіyka компанії	За 5 р. до банкрутства	За 1 р. до банкрутства																									
1	0,4-0,45	0,17	-0,15																									
2	6-8%	4%	-22%																									
3	$\geq 0,37$	$\geq 0,5$	$\geq 0,8$																									
4	0,4	$\geq 0,3$	0,06																									
5	$\geq 3,2$	≥ 2	≥ 1																									
4	Модель Д. Чессера	$Y = -2,0443 - 5,24X1 + 0,053X2 + 6,6507X3 + 4,4009X4 + 0,0791X5 + 0,102X6$	X1 – (Готівка + Високоліквідні цінні папери) / Сукупні активи; X2 – Нетто-продаж / (Готівка + Високоліквідні цінні папери); X3 – Брутто-доходи / Сукупні активи; X4 – Сукупна заборгованість / Сукупні активи; X5 – Основний капітал / Чисті активи; X6 – Оборотний капітал / Нетто-продаж	При $Y > 0$ позичальника слід відносити до групи боржників, які не виконають умов договору.																								

Продовження додатку А

1	2	3	4	5
5	Модель Фулмера Дж.	$H = 5,528 V1 + 0,212 V2 + 0,073 V3 + 1,270 V4 - 0,120 V5 + 2,335 V6 + 0,575 V7 + 1,083 V8 + 0,894 V9 - 6,075$	<p>V1 = Нерозподілений прибуток минулих років / Сукупні активи; V2 = Об'єм реалізації / Сукупні активи; V3 = Прибуток до сплати податків / Сукупні активи; V4 = Грошовий потік / Сума зобов'язань; V5 = Борг / Сукупні активи; V6 = Пасиви / Сукупні активи; V7 = log (матеріальні активи); V8 = Оборотний капітал / Сукупні зобов'язання; V9 = Прибуток до сплати податків і податків / Сплачений процент</p>	<p>$H < 0$ – настає неплатоспроможність підприємства; $H < 0$ – підприємство функціонує нормально</p>
Канадські				
6	Модель Спрінггейта	$Z = 1,03A + 3,07B + 0,66C + 0,4D$	<p>A = Робочий капітал / Загальна вартість активів; B = Прибуток до сплати податків та процентів / Загальна вартість активів; C = Прибуток до сплати податків / Короткострокові зобов'язання; D = Обсяг продажу / Загальна вартість активів</p>	<p>При $Z < 0,862$ – підприємство є потенційним банкрутом. Коли ж Z більша за 2,451, то загроза банкрутства мінімальна і підприємство фінансово надійне</p>
Англійські				
7	Модель Ліса	$Z = 0,063 X1 + 0,092 X2 + 0,057 X3 + 0,001X4$	<p>X1 = Оборотні активи / Загальна вартість активів; X2 = Операційний прибуток / Загальна вартість активів; X3 = Нерозподілений прибуток / Загальна вартість активів; X4 = Власний капітал / Позиковий капітал</p>	<p>При $Z > 0,037$ – підприємство спроможне продовжувати свою діяльність; При $Z < 0,037$ - висока ймовірність банкрутства підприємства</p>
8	Модель Таффлера і Тішоу	$Z = 0,53 X1 + 0,13X2 + 0,18X3 + 0,16X4$	<p>X1 = Операційний прибуток / Короткострокові зобов'язання; X2 = Оборотні активи / Загальна сума зобов'язань; X3 = Короткострокові зобов'язання / Загальна вартість активів; X4 = Виручка від реалізації / Загальна вартість активів</p>	<p>$Z > 0,3$ – загроза банкрутства мінімальна, тобто підприємство фінансово стабільне; $Z < 0,2$ – підприємство переживає фінансову кризу і ймовірність банкрутства дуже висока</p>

1	2	3	4	5
			Німечькі	
9	Дискримінантна функція Беєрмана К.	$Z = 0,077 \times k1 + 0,813 \times k2 + 0,124 \times k3 - 0,105 \times k4 - 0,063 \times k5 + 0,061 \times k6 + 0,268 \times k7 + 0,217 \times k8 + 0,012 \times k9 + 0,165 \times k10$	K1 – Позичковий капітал / Валюта балансу; K2 – Чистий прибуток / Валюта балансу; K3 – Чистий прибуток / Позичковий капітал; K4 – Чистий прибуток / Чиста виручка від реалізації; K5 – Cash-flow / Позичковий капітал; K6 – Чиста виручка від реалізації / Валюта балансу; K7 – Запаси / Чиста виручка від реалізації; K8 – Сума амортизації / Вартість основних засобів на кінець періоду; K9 – Введені основні засоби / Сума амортизації K10 – Заборгованість за банківськими позичками / Позичковий капітал	$Z > 0,32$ – підприємство перебуває під загрозою банкрутства; $Z > 0,236$ – неможливо чітко ідентифікувати, потребує додаткового якісного аналізу; $Z < 0,236$ – підприємству не загрожує банкрутство
			Французькі	
10	Модель Конона і Гольдера	$Z = - 0,16K1 - 0,22 K2 + 0,87K3 + 0,10K4 - 0,24 K5$	K1 = Дебіторська заборгованість + Грошові кошти та їх еквіваленти / Валюта балансу; K2 = Постійний капітал / Валюта балансу; K3 = Фінансові витрати / Виручка від реалізації; K4 = Витрати на персонал / Додана вартість; K5 = Валовий прибуток / Позичковий капітал	Ймовірність затримки платежів фірмами, можна представити у вигляді шкали: $Z = 0,21$ то ймовірність 100 %; $Z = 0,048 - 90\%$; $Z = 0,002 - 80\%$; $Z = -0,026 - 70\%$; $Z = -0,068 - 50\%$; $Z = -0,087 - 40\%$; $Z = -0,107 - 30\%$; $Z = -0,131 - 20\%$; $Z = -0,164 - 10\%$
11	метод «credit -mem» Ж. Дєпаляна	$N = 25R1 + 25R2 + 10R3 + 20R4 + 20R5$	R1 – Дебіторська заборгованість + Грошові кошти + Короткострокові фінансові вкладення) / Короткострокові зобов'язання; R2 – Капітал і резерви / Загальні зобов'язання; R3 – Капітал і резерви / Залишкова вартість необоротних активів; R4 – Собівартість проданих товарів / Запаси; R5 – Виручка (нетто) від продажу / Дебіторська	Якщо $N < 100$, то ситуація на підприємстві занепокоєна, є високою ймовірність банкрутства $N > 100$, то ситуація на підприємстві сприятлива

1	2	3	4	5
			Польські	
12	Модель І. Гайдака та Д. Стос	$Z = 0,7732 - 0,0856 \times K1 + 0,00077 \times K2 + 0,9221 \times K3 + 0,6936 \times K4 + 0,5947 \times K5$	<p>K1 – Відношення чистого доходу від реалізації до середньої вартості активів протягом року;</p> <p>K2 – Співвідношення середньої вартості поточних зобов'язань і собівартості реалізованої продукції помноженої на кількість днів у звітному періоді;</p> <p>K3 – Відношення чистого прибутку до середньої вартості активів;</p> <p>K4 – Співвідношення прибутку до оподаткування та чистого доходу від реалізації;</p> <p>K5 – Співвідношення загальної суми зобов'язань та загальної суми активів</p>	<p>$Z > 0,87$ – підприємство в Польщі є фінансово стабільним;</p> <p>$Z < 0,13$ – висока ймовірність статі банкрутом</p>
			Російські	
13	Модель Давидової-Белкова Іркутська модель прогнозу ризику банкрутства	$R = 8,38 \times K1 + K2 + 0,054 \times K3 + 0,63 \times K4$	<p>K1 – Оборотний капітал / Активи;</p> <p>K2 – Чистий прибуток / Власний капітал;</p> <p>K3 – Виручка від реалізації / Активи;</p> <p>K4 – Чистий прибуток / Собівартість реалізованої продукції</p>	<p>$R \leq 0$ – максимальна ймовірність банкрутства;</p> <p>$0 \leq R \leq 0,18$ – висока ймовірність банкрутства;</p> <p>$0,18 \leq R \leq 0,32$ – середня;</p> <p>$0,32 \leq R \leq 0,42$ – низька;</p> <p>$R \geq 0,42$ – мінімальна</p>
14	Метод Зайцевої О. П.	$K = 0,25X1 + 0,1X2 + 0,2X3 + 0,25X4 + 0,1X5 + 0,1X6$	<p>X1 = Прибуток (збиток) до оподаткування / Власний капітал;</p> <p>X2 = Кредиторська / Дебіторська заборгованості;</p> <p>X3 = Короткострокові зобов'язання / Найбільш ліквідні активи;</p> <p>X4 = Прибуток (збиток) до оподаткування / Обсяг реалізації продукції;</p> <p>X5 = Позиковий капітал (довгострокові і короткострокові зобов'язання) / Власні джерела фінансування;</p> <p>X6 = Валюта балансу / Виручки</p>	<p>Для визначення ймовірності банкрутства необхідно порівняти фактичне значення з нормативним значенням, яке розраховується за формулою:</p> <p>Кнорматив = $0,25 \times 0 + 0,1 \times 1 + 0,2 \times 7 + 0,25 \times 0 + 0,1 \times 0,7 + 0,1 \times X6$ минулого року</p> <p>Якщо Кфакт > Кнорматив, то ймовірність банкрутства підприємства є високою. Якщо навпаки, то ризик банкрутства незначний.</p>

Продовження додатку А

1	2	3	4	5
19	Модель Терещенка для добувної та металургійної промисловості [17]	$Z = 0,213X1 + 2,208X2 + 0,67X3 + 1,13X4 + 1,48X5 + 0,515X6 + 0,467X7 - 2,599$	<p>X1 – Поточні активи / Поточні зобов'язання; X2 – Власний капітал / Валюта балансу; X3 – Чиста виручка від реалізації / Валюта балансу; X4 – Сума чистого прибутку та амортизації / Сума чистої виручки та інших операційних доходів; X5 – Сума чистого прибутку та амортизації / Валюта балансу; X6 – Прибуток до оподаткування / Чиста виручка від реалізації; X7 – Чиста виручка від реалізації / Середні залишки обігових коштів.</p>	<p>$Z < -0,8$ – діагностується фінансова криза; $-0,8 < Z < 0,51$ – ситуація невизначеності (необхідний додатковий аналіз); $Z > 0,51$ – фінансова стійкість</p>
20	Модель для виробничих промислових підприємств Д. В. Ящука, О. І. Черняка, В. О. Монакова [19]	$Z = 10,098X1 + 0,811X2 + 0,122X3 + 14,146X8 + 3,445X11 - 9,774$	<p>X1 – Коефіцієнт абсолютної ліквідності; X2 – Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей; X3 – Коефіцієнт оборотності оборотних активів; X8 – Коефіцієнт фінансової автономії; X11 – Рентабельність активів.</p>	<p>$Z < -2,79$ – імовірність банкрутства більше 75% (існує катастрофічна фінансова криза) $-2,79 < Z < 0$ – імовірність банкрутства 50-75% (існує глибока фінансова криза) $0 < Z < 2,79$ – імовірність банкрутства 25-50% (легка фінансова криза) $Z > 2,79$ – імовірність банкрутства менше 25% (немає кризи)</p>
21	Модель Матвійчука [10]	$Z_M = 0,033X1 + 0,268X2 + 0,045X3 + 0,018X4 + 0,004X5 + 0,015X6 + 0,702X7,$	<p>де X1 – Оборотні активи / Необоротні активи; X2 – Чистий дохід від реалізації / Поточні зобов'язання; X3 – Чистий дохід від реалізації / Власний капітал; X4 – Баланс / Чистий дохід від реалізації; X5 – (Оборотні активи – Поточні зобов'язання) / Оборотні активи; X6 – (Довгострокові зобов'язання + Поточні зобов'язання) / Баланс); X7 – Власний капітал / (Забезпеченість наступних витрат і платежів + Довгострокові зобов'язання + Поточні зобов'язання))</p>	<p>$Z_M > 1,104$ свідчить про задовільний фінансовий стан і низьку ймовірність банкрутства (чим вище значення Z_M, тим стійкіше становище компанії). $Z_M < 1,104$ – виникає загроза фінансової кризи (зі зменшенням показника Z_M збільшується загроза банкрутства).</p>

Додаток Б

Звіт про фінансовий стан на 31.12.2016 р.

		Дата (рік, місяць, число)	КОДИ
Підприємство ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ "ЗАПОРІЖСТАЛЬ"	за ЄДРПОУ		2017.01.01 00191230
Територія ЗАВОДСЬКИЙ	за КОАТУУ		2310136600
Організаційно- правова форма господарювання	Акціонерне товариство за КОПФГ		230
Вид економічної діяльності	Виробництво чавуну сталі та феросплавів за КВЕД		24.10

Середня кількість працівників 13998

Адреса, Південне шосе, 72, м. Запоріжжя, Заводський, Запорізька область, 69008, (061) 218-33-01
телефон

Одиниця виміру: тис.грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма N 2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)

Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):

за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку

за міжнародними стандартами фінансової звітності

v

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на 31.12.2016 р.

Форма № 1

Код за ДКУД

1801001

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	2457	9569
первісна вартість	1001	2457	13487
накопичена амортизація	1002	0	(3918)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1455736	2121178
Основні засоби	1010	16210946	16054020
первісна вартість	1011	16210946	17750591
знос	1012	0	(1696571)
Інвестиційна нерухомість	1015	6518	6965
первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	6518	6965
знос інвестиційної нерухомості	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0
первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	0	0
накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	1128608	1128608
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	48	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	369	107
Усього за розділом I	1095	18804682	19320447

Продовження додатку Б

1	2	3	4
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	3627615	4086059
<i>Виробничі запаси</i>	1101	1483222	1696330
<i>Незавершене виробництво</i>	1102	847818	595882
<i>Готова продукція</i>	1103	1295411	1793376
<i>Товари</i>	1104	1164	471
Поточні біологічні активи	1110	0	0
<i>Депозити перестрахування</i>	1115	0	0
<i>Векселі одержані</i>	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	5353147	6292365
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	20066	762251
з бюджетом	1135	791833	524484
у тому числі з податку на прибуток	1136	43	0
<i>Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів</i>	1140	138	2462
<i>Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків</i>	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	896752	7560490
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	700
Гроші та їх еквіваленти	1165	387424	1027854
<i>Готівка</i>	1166	14	12
<i>Рахунки в банках</i>	1167	387399	1027834
Витрати майбутніх періодів	1170	201580	256044
<i>Частка перестраховика у страхових резервах</i>	1180	0	0
у тому числі в:	1181	0	0
<i>резервах довгострокових зобов'язань</i>			
<i>резервах збитків або резервах належних виплат</i>	1182	0	0
<i>резервах незароблених премій</i>	1183	0	0
<i>інших страхових резервах</i>	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	8560	647241
Усього за розділом II	1195	11287115	21159950
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	2101	2071
Баланс	1300	30093898	40482468

Продовження додатку Б

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	660920	660920
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	9800502	8787256
Додатковий капітал	1410	(82251)	(161333)
<i>Емісійний дохід</i>	1411	0	0
<i>Накопичені курсові різниці</i>	1412	0	0
Резервний капітал	1415	506200	506200
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	4772435	10392611
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
<i>Інші резерви</i>	1435	0	0
Усього за розділом I	1495	15657806	20185654
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	1273399	914766
<i>Пенсійні зобов'язання</i>	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	741223	797778
Інші довгострокові зобов'язання	1515	43162	45053
Довгострокові забезпечення	1520	1054036	1254424
<i>Довгострокові забезпечення витрат персоналу</i>	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	555	479
<i>Благодійна допомога</i>	1526	0	0
Страхові резерви	1530	0	0
у тому числі:	1531	0	0
<i>резерв довгострокових зобов'язань</i>			
<i>резерв збитків або резерв належних виплат</i>	1532	0	0
<i>резерв незароблених премій</i>	1533	0	0
<i>інші страхові резерви</i>	1534	0	0
<i>Інвестиційні контракти</i>	1535	0	0
<i>Призовий фонд</i>	1540	0	0
<i>Резерв на виплату джек-поту</i>	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	3112375	3012500
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	2690828	2985146
<i>Векселі видані</i>	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	18589	14645
товари, роботи, послуги	1615	5679226	11282625
розрахунками з бюджетом	1620	472291	170520
у тому числі з податку на прибуток	1621	430701	114570
розрахунками зі страхування	1625	10950	10307
розрахунками з оплати праці	1630	45754	48660
<i>Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами</i>	1635	10475	21322
<i>Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками</i>	1640	13974	13974
<i>Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків</i>	1645	0	0
<i>Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю</i>	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	89943	98428
Доходи майбутніх періодів	1665	419	394
<i>Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків</i>	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	2291268	2638293
Усього за розділом III	1695	11323717	17284314

Продовження додатку Б

1	2	3	4
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	30093898	40482468

Примітки: (1) Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

(2) Рядки 1005, 1011 граф 3 і 4 представлені переоціненою вартістю незавершеного капітального будівництва та основних засобів відповідно.

(3) Усього поточних активів слід розраховувати як суму рядків 1195 та 1200, що разом складають 21,162,021 тисячу гривень на 31 грудня 2016 р. (31 грудня 2015 р.: 11,289,216 тисяч гривень).

(4) Рядок 1405 Капітал у дооцінках представлений резервом дооцінки основних засобів та незавершених капітальних інвестицій.

(5) Усього зобов'язання слід розраховувати як суму рядків 1595, 1695 та 1700, що разом складають 20,296,814 тисяч гривень на 31 грудня 2016 р. (31 грудня 2015 р.: 14,436,092 тисячі гривень).

Додаток В

Звіт про фінансові результати за 2016 р.

Підприємство ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ "ЗАПОРІЖСТАЛЬ"Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

КОДИ
2017.01.01
00191230

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2016 рік

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Форма № 2 Код за ДКУД 1801003

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	33158709	31395478
<i>Чисті зароблені страхові премії</i>	<i>2010</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Премії підписані, валова сума</i>	<i>2011</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Премії, передані у перестраховання</i>	<i>2012</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Зміна резерву незароблених премій, валова сума</i>	<i>2013</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій</i>	<i>2014</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(23699479)	(23582269)
<i>Чисті понесені збитки за страховими виплатами</i>	<i>2070</i>	<i>(0)</i>	<i>(0)</i>
Валовий: прибуток	2090	9459230	7813209
збиток	2095	(0)	(0)
<i>Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань</i>	<i>2105</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів</i>	<i>2110</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Зміна інших страхових резервів, валова сума</i>	<i>2111</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах</i>	<i>2112</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Інші операційні доходи	2120	489298	487233
<i>Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю</i>	<i>2121</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції</i>	<i>2122</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування</i>	<i>2123</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Адміністративні витрати	2130	(711508)	(524959)
Витрати на збут	2150	(1840085)	(1803534)
Інші операційні витрати	2180	(333717)	(311131)
<i>Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю</i>	<i>2181</i>	<i>(0)</i>	<i>(0)</i>
<i>Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції</i>	<i>2182</i>	<i>(0)</i>	<i>(0)</i>
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	7063218	5660818
збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	24563	5873
Інші доходи	2240	27393	4577
<i>Дохід від благодійної допомоги</i>	<i>2241</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Фінансові витрати	2250	(1365189)	(3376174)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(44977)	(159448)
<i>Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті</i>	<i>2275</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	5705008	2135646
збиток	2295	(0)	(0)

Продовження додатку В

Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(1014925)	(330678)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат:	2350	4690083	1804968
прибуток			
збиток	2355	(0)	(0)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	(101407)	3877803
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	(96441)	(32671)
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	(197848)	3845132
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	35613	(692124)
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	(162235)	3153008
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	4527848	4957976

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	21191564	21494591
Витрати на оплату праці	2505	1622090	1549111
Відрахування на соціальні заходи	2510	345288	478033
Амортизація	2515	1677388	1401460
Інші операційні витрати	2520	1748459	1298698
Разом	2550	26584789	26221893

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	2643681779	2643681779
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	2643681779	2643681779
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0	0
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0	0
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0

Примітки: Примітки: (1) Фінансовий результат від операційної діяльності слід розраховувати як суму рядків 2190, 2195, 2240 та 2270, що складає 7,045,634 тисячі гривень у 2016 році (2015 р.: 5,505,947 тисяч гривень).

(2) Інший сукупний збиток у 2016 році включає в себе визнаний актуарний збиток в сумі 96,441 тисячу гривень (2015 р.: актуарний збиток в сумі 32,671 тисячу гривень).

(3) Інший сукупний дохід за 2016 і 2015 роки представлений статтями, які ніколи не будуть перенесені до прибутку або збитку.

(4) Прибуток на акцію за 2016 рік, розрахований на основі консолідованого прибутку, становить 1,94 г гривні на акцію (2015 р.: 0,79 гривні).

Додаток Г

Звіт про фінансовий стан на 31.12.2017 р.

		Дата (рік, місяць, число)	КОДИ
			2018.01.01
Підприємство ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ "ЗАПОРІЖСТАЛЬ"		за ЄДРПОУ	00191230
Територія ЗАВОДСЬКИЙ		за КОАТУУ	2310136600
Організаційно- правова форма господарювання	Акціонерне товариство	за КОПФГ	230
Вид економічної діяльності	Виробництво чавуну сталі та феросплавів	за КВЕД	24.10
Середня кількість працівників	11298		
Адреса, телефон	Південне шосе, 72, м. Запоріжжя, Заводський, Запорізька область, 69008, (061) 218-33-01		
Одиниця виміру: тис.грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма N 2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)			
Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):			
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку			
за міжнародними стандартами фінансової звітності			
			v

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на 31.12.2017 р.

Форма № 1

Код за ДКУД

1801001

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	9569	20346
первісна вартість	1001	13487	20346
накопичена амортизація	1002	(3918)	0
Незавершені капітальні інвестиції	1005	2121178	1408344
Основні засоби	1010	16054020	20952658
первісна вартість	1011	17750591	20952658
знос	1012	(1696571)	0
Інвестиційна нерухомість	1015	6965	8020
первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	6965	8020
знос інвестиційної нерухомості	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0
первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	0	0
накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	1128608	1109680
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиторські витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	107	0
Усього за розділом I	1095	19320447	23499048

Продовження додатку Г

1	2	3	4
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	4086059	5133524
<i>Виробничі запаси</i>	1101	1696330	1640288
<i>Незавершене виробництво</i>	1102	595882	2063157
<i>Готова продукція</i>	1103	1793376	1429594
<i>Товари</i>	1104	471	485
Поточні біологічні активи	1110	0	0
<i>Депозити перестрахування</i>	1115	0	0
<i>Векселі одержані</i>	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	6292365	11158065
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	762251	745589
з бюджетом	1135	524484	1315844
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
<i>Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів</i>	1140	2462	1236
<i>Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків</i>	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	7560490	17845366
Поточні фінансові інвестиції	1160	700	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	1027854	348928
<i>Готівка</i>	1166	12	0
<i>Рахунки в банках</i>	1167	1027834	348918
Витрати майбутніх періодів	1170	256044	308272
<i>Частка перестраховика у страхових резервах</i>	1180	0	0
у тому числі в:	1181	0	0
<i>резервах довгострокових зобов'язань</i>	1182	0	0
<i>резервах збитків або резервах належних виплат</i>	1183	0	0
<i>резервах незароблених премій</i>	1184	0	0
<i>інших страхових резервах</i>			
Інші оборотні активи	1190	647241	1630937
Усього за розділом II	1195	21159950	38487761
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	2071	265
Баланс	1300	40482468	61987074

Продовження додатку Г

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	660920	660920
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	8787256	11014792
Додатковий капітал	1410	(161333)	0
<i>Емісійний дохід</i>	1411	0	0
<i>Накопичені курсові різниці</i>	1412	0	0
Резервний капітал	1415	506200	506200
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	10392611	14049681
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
<i>Інші резерви</i>	1435	0	0
Усього за розділом I	1495	20185654	26231593
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	914766	1143353
<i>Пенсійні зобов'язання</i>	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	797778	655095
Інші довгострокові зобов'язання	1515	45053	31537
Довгострокові забезпечення	1520	1254424	1579041
<i>Довгострокові забезпечення витрат персоналу</i>	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	479	403
<i>Благодійна допомога</i>	1526	0	0
<i>Страхові резерви</i>	1530	0	0
у тому числі:	1531	0	0
<i>резерв довгострокових зобов'язань</i>			
<i>резерв збитків або резерв належних виплат</i>	1532	0	0
<i>резерв незароблених премій</i>	1533	0	0
<i>інші страхові резерви</i>	1534	0	0
<i>Інвестиційні контракти</i>	1535	0	0
<i>Призовий фонд</i>	1540	0	0
<i>Резерв на виплату джек-поту</i>	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	3012500	3409429
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	2985146	3044256
<i>Векселі видані</i>	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	14645	13516
товари, роботи, послуги	1615	11282625	26157728
розрахунками з бюджетом	1620	170520	295621
у тому числі з податку на прибуток	1621	114570	238111
розрахунками зі страхування	1625	10307	11526
розрахунками з оплати праці	1630	48660	58119
<i>Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами</i>	1635	21322	7766
<i>Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками</i>	1640	13974	13974
<i>Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків</i>	1645	0	0
<i>Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю</i>	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	98428	128887
Доходи майбутніх періодів	1665	394	369
<i>Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків</i>	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	2638293	2614290
Усього за розділом III	1695	17284314	32346052

Продовження додатку Г

1	2	3	4
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	40482468	61987074

Примітки: (1) Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

(2) Рядок 1190 Інші оборотні активи в основному представлені податковим кредитом з ПДВ, що підлягає декларуванню в наступних звітних періодах в сумі 1,537,079 тисяч гривень (31 грудня 2016 р.: 647,181 тисяча гривень).

(3) Усього поточних активів слід розраховувати як суму рядків 1195 та 1200, що разом складають 38,488,026 тисяч гривень на 31 грудня 2017 р. (31 грудня 2016 р.: 21,162,021 тисячу гривень).

(4) Рядок 1405 Капітал у дооцінках представлений резервом дооцінки основних засобів та незавершених капітальних інвестицій.

(5) Усього зобов'язання слід розраховувати як суму рядків 1595, 1695 та 1700, що разом складають 35,755,481 тисячу гривень на 31 грудня 2017 р. (31 грудня 2016 р.: 20,296,814 тисяч гривень).

Додаток Д

Звіт про фінансові результати за 2017 р.

Підприємство ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ "ЗАПОРІЖСТАЛЬ"Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

КОДИ
2018.01.01
00191230

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2017 рік

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ Форма № 2 Код за ДКУД 1801003

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	46746886	33158709
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(38309499)	(23699479)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	(0)	(0)
Валовий:	2090	8437387	9459230
прибуток			
збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	204781	489298
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, звільнених від оподаткування	2123	0	0
Адміністративні витрати	2130	(806736)	(711508)
Витрати на збут	2150	(2153886)	(1840085)
Інші операційні витрати	2180	(470612)	(333717)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	(0)	(0)
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	(0)	(0)
Фінансовий результат від операційної діяльності:	2190	5210934	7063218
прибуток			
збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	28963	24563
Інші доходи	2240	12402	27393
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(880515)	(1365189)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(292282)	(44977)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування:	2290	4079502	5705008
прибуток			
збиток	2295	(0)	(0)

Продовження додатку Д

Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(730953)	(1014925)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат:	2350	3348549	4690083
прибуток			
збиток	2355	(0)	(0)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	3730601	(101407)
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	(441102)	(96441)
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	3289499	(197848)
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	(592109)	35613
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	2697390	(162235)
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	6045939	4527848

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	35533584	21191564
Витрати на оплату праці	2505	1848497	1622090
Відрахування на соціальні заходи	2510	380498	345288
Амортизація	2515	1827860	1677388
Інші операційні витрати	2520	2150294	1748459
Разом	2550	41740733	26584789

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	2643681779	2643681779
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	2643681779	2643681779
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	1,27	1,77
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	1,27	1,77
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0

Примітки: (1) Фінансовий результат від операційної діяльності слід розраховувати як суму рядків 2190, 2195, 2240 та 2270, що складає 4,931,054 тисячі гривень у 2017 році (2016 р.: 7,045,634 тисячі гривень).

(2) Інші витрати у 2017 році в основному включають в себе зменшення корисності необоротних активів в сумі 291,468 тисяч гривень (2016 р.: 8,679 тисяч гривень).

(3) Інший сукупний збиток у 2017 році включає в себе визнаний актуарний збиток в сумі 441,102 тисячі гривень (2016 р.: актуарний збиток в сумі 96,441 тисяча гривень).

(4) Інший сукупний дохід за 2017 і 2016 роки представлений статтями, які ніколи не будуть перенесені до прибутку або збитку.

(5) Прибуток на акцію за 2017 рік, розрахований на основі консолідованого прибутку, становить 1.63 гривні на акцію (2016 р.: 1.94 гривні)

Додаток Є

Звіт про фінансові результати на 31.12.2018 р.

		Дата (рік, місяць, число)	КОДИ
Підприємство ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО ЗАПОРІЗЬКИЙ		за ЄДРПОУ	2019.01.01
МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ "ЗАПОРІЖСТАЛЬ"			00191230
Територія ЗАВОДСЬКИЙ		за КОАТУУ	2310136600
Організаційно-правова форма господарювання	Акціонерне товариство	за КОПФГ	230
Вид економічної діяльності	Виробництво чавуну сталі та феросплавів	за КВЕД	24.10
Середня кількість працівників	10440		
Адреса, телефон	Південне шосе, 72, м. Запоріжжя, Заводський, Запорізька область, 69008, (061) 218-33-01		
Одиниця виміру: тис.грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма № 2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)			
Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):			
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку			
за міжнародними стандартами фінансової звітності			v

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на 31.12.2018 р.

Форма № 1

Код за ДКУД

1801001

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	20346	68133
первісна вартість	1001	20346	47119
накопичена амортизація	1002	0	(21014)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1408344	1293019
Основні засоби	1010	20952658	20547936
первісна вартість	1011	20952658	22522642
знос	1012	0	(1974706)
Інвестиційна нерухомість	1015	8020	6741
первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	8020	6741
знос інвестиційної нерухомості	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0
первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	0	0
накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	1109680	1038362
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	23499048	24928897

Продовження додатку Є

1	2	3	4
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	5133524	5112500
<i>Виробничі запаси</i>	1101	1640288	2211166
<i>Незавершене виробництво</i>	1102	2063157	1097094
<i>Готова продукція</i>	1103	1429594	1779995
<i>Товари</i>	1104	485	24245
Поточні біологічні активи	1110	0	0
<i>Депозити перестраховання</i>	1115	0	0
<i>Векселі одержані</i>	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	11158065	17015658
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	745589	1283857
з бюджетом	1135	1315844	894464
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
<i>Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів</i>	1140	1236	1963
<i>Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків</i>	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	17845366	18859141
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	348928	423708
<i>Готівка</i>	1166	0	0
<i>Рахунки в банках</i>	1167	348918	423693
Витрати майбутніх періодів	1170	308272	286391
<i>Частка перестраховика у страхових резервах</i>	1180	0	0
у тому числі в:	1181	0	0
<i>резервах довгострокових зобов'язань</i>			
<i>резервах збитків або резервах належних виплат</i>	1182	0	0
<i>резервах незароблених премій</i>	1183	0	0
<i>інших страхових резервах</i>	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	1630937	1658514
Усього за розділом II	1195	38487761	45536196
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	265	551
Баланс	1300	61987074	70465644

Продовження додатку Є

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	660920	660920
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	11014792	10139310
Додатковий капітал	1410	0	0
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	506200	506200
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	14049681	19586620
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Усього за розділом I	1495	26231593	30893050
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	1143353	923959
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	655095	342679
Інші довгострокові зобов'язання	1515	31537	23777
Довгострокові забезпечення	1520	1579041	1716163
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	403	373
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви	1530	0	0
у тому числі:	1531	0	0
резерв довгострокових зобов'язань			
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	0
резерв незароблених премій	1533	0	0
інші страхові резерви	1534	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	3409429	3006951
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	3044256	3016618
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	13516	13516
товари, роботи, послуги	1615	26157728	28767509
розрахунками з бюджетом	1620	295621	87408
у тому числі з податку на прибуток	1621	238111	16963
розрахунками зі страхування	1625	11526	18244
розрахунками з оплати праці	1630	58119	83159
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	7766	10503
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	13974	13974
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	128887	162775
Доходи майбутніх періодів	1665	369	353
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	2614290	2374568
Усього за розділом III	1695	32346052	34548607

Продовження додатку Є

1	2	3	4
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	302
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	61987074	68448910

Примітки: (1) Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

(2) Рядок 1190 Інші оборотні активи в основному представлені податковим кредитом з ПДВ, що підлягає декларуванню в наступних звітних періодах в сумі 1,564,029 тисяч гривень (31 грудня 2017 р.: 1,537,079 тисяч гривень).

(3) Усього поточних активів слід розраховувати як суму рядків 1195 та 1200, що разом складають 45,536,747 тисяч гривень на 31 грудня 2018 р. (31 грудня 2017 р.: 38,488,026 тисяч гривень).

(4) Рядок 1405 Капітал у дооцінках представлений резервом дооцінки основних засобів та незавершених капітальних інвестицій.

(5) Усього зобов'язання слід розраховувати як суму рядків 1595, 1695 та 1700, що разом складають 37,555,860 тисячу гривень на 31 грудня 2018 р. (31 грудня 2017 р.: 35,755,481 тисяча гривень).

Додаток Ж

Звіт про фінансові результати за 2018 р.

Підприємство ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ "ЗАПОРІЖСТАЛЬ"Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

КОДИ
2019.01.01
00191230

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

за 2018 рік

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ Форма № 2 Код за ДКУД 1801003

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	59153818	46746886
<i>Чисті зароблені страхові премії</i>	2010	0	0
<i>Премії підписані, валова сума</i>	2011	0	0
<i>Премії, передані у перестраховання</i>	2012	0	0
<i>Зміна резерву незароблених премій, валова сума</i>	2013	0	0
<i>Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій</i>	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(49414580)	(38309499)
<i>Чисті понесені збитки за страховими виплатами</i>	2070	(0)	(0)
Валовий:	2090	9739238	8437387
прибуток			
збиток	2095	(0)	(0)
<i>Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань</i>	2105	0	0
<i>Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів</i>	2110	0	0
<i>Зміна інших страхових резервів, валова сума</i>	2111	0	0
<i>Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах</i>	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	556089	204781
<i>Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю</i>	2121	0	0
<i>Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції</i>	2122	0	0
<i>Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування</i>	2123	0	0
Адміністративні витрати	2130	(912790)	(806736)
Витрати на збут	2150	(2486375)	(2153886)
Інші операційні витрати	2180	(418812)	(470612)
<i>Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю</i>	2181	(0)	(0)
<i>Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції</i>	2182	(0)	(0)
Фінансовий результат від операційної діяльності:	2190	6477350	5210934
прибуток			
збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	117217	28963
Інші доходи	2240	100	12402
<i>Дохід від благодійної допомоги</i>	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(704229)	(880515)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(220087)	(292282)
<i>Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті</i>	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування:	2290	5670351	4079502
прибуток			
збиток	2295	(0)	(0)

Продовження додатку Ж

Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(951142)	(730953)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат:	2350	4719209	3348549
прибуток			
збиток	2355	(0)	(0)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	(67834)	3730601
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	(2595)	(441102)
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	(70429)	3289499
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	12677	(592109)
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	(57752)	2697390
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	4661457	6045939

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	45143613	35533584
Витрати на оплату праці	2505	2282005	1848497
Відрахування на соціальні заходи	2510	475819	380498
Амортизація	2515	2038810	1827860
Інші операційні витрати	2520	3292310	2150294
Разом	2550	53232557	41740733

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	2643681779	2643681779
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	2643681779	2643681779
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	1,79	1,27
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	1,79	1,27
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0

Примітки: (1) Фінансовий результат від операційної діяльності слід розраховувати як суму рядків 2190, 2195, 2240 та 2270, що складає 6,257,363 тисячі гривень у 2018 році (2017 р.: 4,931,054 тисячі гривень).

(2) Інші витрати у 2018 році в основному включають в себе зменшення корисності необоротних активів в сумі 208,603 тисячі гривень (2017 р.: 291,468 тисяч гривень)(примітка 5).

(3) Інший сукупний дохід за 2018 і 2017 роки представлений статтями, які ніколи не будуть перенесені до прибутку або збитку.

(4) Прибуток на акцію за 2018 рік, розрахований на основі консолідованого прибутку, становить 1.91 гривня на акцію (2017 р.:1.63 гривні) (примітка 10).